

Čielggadanprográmma duogáš

Davvi bieggafápmorusttet oktan
gullevaž fierpmádatlaktimiin

Davvisiidda ja Deanu gieiddat Finnmárkkus

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Doaibmaálggaheaddji
Čujuhus
Beaivi

Grenslandet AS
201700703, 201702928
24. oktober 2018

Ovddasvástideaddji
Áššemeannudeaddjit

Arne Olsen/Siv Sannem Inderberg
Mathilde Berg/Frode B. Johansen

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Grenselandet AS – Dieđáhus Davvi bieggafápmorusttega birra oktan gullelaš fierpmádatlaktimiin Davvisiidda ja Deanu gielddain Finnmarkku fylkkas.

Sisdoallu

1	Álggaheapmi	3
2	Meannudanproseassa.....	3
2.1	Gulaskuddan.....	3
2.2	Čoahkkimat	4
2.3	Konsultašuvnnat	4
3	NVE árvvoštallan	5
3.1	Doaibmabidjočilgen	6
3.1.1	Oktavuoha eará plánaide	6
3.1.2	Infrastrukturvra.....	6
3.1.3	Fierpmádatlaktin.....	6
3.2	Proseassa ja vuohki	9
3.2.1	Ráđjarasttildeaddji váikkuhusat.....	9
3.2.2	Luonddušládđjivuodáláhka.....	10
3.2.3	Sámi álbmotrievttálaš rievttit	11
3.2.4	Čielggadeaddji välljen.....	11
3.2.5	Fleksibilitahta ja rievdadusat huksenčovdosis.....	12
3.3	Doaibmabiju váikkuhusat birrasii ja servodahkii	13
3.3.1	Eanadat ja visuála váikkuhusat.....	13
3.3.2	Kulturmuittut ja kulturbiras.....	13
3.3.3	Olgodaddan ja johtolat	14
3.4	Luonddušládđjivuoha.....	15
3.4.1	Luonddušládđjivuoda kárten – Proseassa ja vuohki.....	15
3.4.2	Luondduhámit ja šaddogeardu	15
3.4.3	Lottit	16
3.4.4	Eará eallišlájat	16
3.4.5	Oktilis deaddu.....	16
3.4.6	Oktilis ávdin luondduguovllut.....	17
3.5	Nuoskkideapmi (riedja, suoivanastin ja eará nuoskkideapmi)	17
3.5.1	Riedja ja suoivanastin.....	17
3.6	Ealáhus- ja servodatberoštumit.....	17
3.6.1	Árvoháhkkan	17
3.6.2	Mátkealáhus ja turisma	18
3.6.3	Áibmojohtolat ja gulahallanvuogádagat.....	18
3.7	Boazodoallu.....	18
3.7.1	Árbevirolaš máhttu ja oassálastin guoski boazodoalloorohagain.....	18
3.7.2	Areálageavahankárta	19
3.7.3	Váikkuhusat kránnjáorohagaide	19
3.7.4	Lassibargu	19
3.7.5	Bargosajit ja ekonomiija.....	20
3.7.6	Gollogokčan	20
3.7.7	Čielggadeapmi geainnuid hárrái.....	20
3.7.8	Ođđa fápmolinnjágeinnodagaid čielggadeamit	20
3.8	Sámi meahcásteapmi	21
3.9	Eará eanageavaheapmi	21
3.10	Eará.....	22
3.10.1	Dearvvašvuodaváikkuhusat.....	22

3.10.2	Foanda	22
3.10.3	Rusttega heaittiheapmi	23
3.10.4	Dálkkádatrehketdoallu.....	23
3.10.5	ROS-analysa	23
3.10.6	Gávppašankonsešuvdna.....	24
4.	Sisabohtán mearkkašumit	24
4.1	Báikkálaš eiseválddit	24
4.2	Regionála eiseválddit	26
4.3	Guovddáš eiseválddit	31
4.4	Suoma ásausat	33
4.5	Fierpmádatsearvvit	36
4.6	Teknikkalaš ásausat.....	37
4.7	Boazodoalloorohagat.....	38
4.8	Berošteaddjiorganisašuvnnat, gilisearvvit jna.	42
4.9	Priváhtaolbmot/eanaeaiggádat/earát.....	53

1 Álggaheapmi

Grenslandet AS diedihii plána- ja huksenlága olis 12.5.2017 Davvi bieggafápmorusttega oktan gullevaš fierpmádatlaktimiin Davvisiidda ja Deanu gielddain Finnmárkku fylkkas. Bieggafápmorusttet lea plánejuvvon áshuvvot gitta 800 MW beavttuin. Plánaguvlui lea plánejuvvon hukset gaskal 100 ja 267 bieggaturbiinna, juohkehaččas lea beaktu 3–8 MW. Bieggafápmorusttega vurdojuvvon jahkásaš buvttadeapmi lea meroštallon leat su. 3,4 TWh.

Bieggafápmorusttega buvttadeapmi leat plánen laktit fierpmádahkii odđa fápmolinnjá huksema bokte Statnetta diedihuvvon transformáhtorstašuvdnii Áttánjogas ja odđa fápmolinnjá bokte mii manná transmišuvdnafierpmádahkii Suomas.

NVE čadahii almmolaš gulaskuddama diedáhusain bieggafápmorusttega ja fierpmádatlaktima birra 2017 čavčča. Váikkuhusčielggadanláhkaásahusa mildosa II, doaibmaálggaheadji čielggadanprográmmaevttohusa, sisabohtán mearkkašumiid ja NVE iežas árvoštallamiid vuodul lea NVE mearridan čielggadanprográmma doaibmabidjui.

Čielggadanprográmma lea juhkkujuvvon fáttáide, ja das leat gáibádusat manlágan čielggademiid galgá dahkat ja barggu ovdánanvuohkái ovdalگو sáhtá oheat consešuvnna. Galgá ráhkadit sierra fágareportta mii máinnaša fierpmádatlaktima, ja fierpmádatlaktima váikkuhusaid galgá fátmastit dán čielggadeami fáttáin mat leat mearriduvvon prográmmas. Dasa lassin gustojit vissis gáibádusat mat leat čielggadanprográmma “Fierpmádatlaktin”-fáttás.

Ohcamuša ja fágareportta galgá jorgalit davvisámegillii ja suomagillii.

Čielggadanprográmma čuovvu sierra reivve mii galgá doaibmaálggaheadjái.

Dán notáhtas árvoštallá NVE čielggadangáibádusaid mat leat bohtán gulaskuddanáigodagas, ja eará gáibádusaid maid NVE oaivvilda galgat váldot mielde prográmmii.

Čielggadanprográmma ja «Čielggadanprográmma duogáš»-notáhta leat jorgaluvvon davvisámegillii ja suomagillii. Jus dárogiel teaksta ja jorgaluvvon teavsttat eai oktiivástit, de gusto dárogiel teaksta.

2 Meannudanproseassa

NVE lea meannudan diedáhusa plána- ja huksenlága 1.7.2017 váikkuhusčielggadanláhkaásahusa vuodul.

2.1 Gulaskuddan

Diedáhusaid sáddejuvvojedje gulaskuddamii 23.8.2017 ja gulaskuddanáigemearri lei 6.11.2017. Gulaskuddanáigemearri mañiduvvui mañjá 31.12.2017 rádjai.

Čuovvovaš áshusat/organisašuvnnat ožžo diedáhusaid cealkámuša/diehtojuohkima várás: Avinor AS, Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard, Servodatsihkkarvuoda ja gearggusvuoda direktoráhtta (DSB) – Davvi Regiovdna, Finnmárkku fylkkagiella, Finnmárkkuopmodat (FeFo), Finnmárkkukommišuvdna, Álbmotdearvvašvuodainstituhtta, Forsvarsbygg, Fortidsminneforeningen i Finnmark, Forum for Natur og Friluftsliv Finnmark, Friluftslivets Fellesorganisasjon, Friluftsrådenes Landsforbund, Finnmárkku fylkkamánni, Finnmárkku fylkkamánni – Boazodoallohálldahus, Goahtegearret Thoralf Henriksena bokte, Hammerfest EnergiNett AS, Kárášjoga giella, Dálkkádat- ja birasdepartemeanta, Riddodoaimmahat, Eanadoalloldirektoráhta – Áltá, Davvesiidda giella, Áibmojohtolatberráigeahčču, Luostejok Kraftlag SA, Biebmoberráigeahčču, Meteorologalaš instituhtta, Birasdirektoráhtta, Miljøstiftelsen Bellona, Mobile Norway AS, Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, Luondu ja Nuorat, Finnmárkku

luonddugáhttenlihttu, NHO Reiseliv, NHO Reiseliv Nord-Norge, Norgga boanddaidsearvi, Norges Jeger- og Fiskerforbund Finnmark, Norgga Birasgáhttenlihttu, Norgga Luonddugáhttenlihttu, Norges Skogeierforbund, Norkring AS, Norkring AS Terje Nordtorpa bokte, Norsk institutt for by- og regionforskning, Norsk Ornitologisk Forening, Norgga Kvenaid Lihttu, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi, Norskog, Nordkyn Kraftlag SA, Oljo- ja energiijadepartemeanta, Porsánjgu gieldda, Protect Sápmi, Repvåg Kraftlag SA, Sámediggi, ST1 Norge Automat AS, Statens Strålevern, Stáhta geaidnodoaimmahat – davvi regiovnna, Statnett SF, Deanu gieldda – Biras- ja ealáhusossodat, Telenor Kabelnett, Varanger Kraftnett AS, WWF Norge AS, Zero Emission Resource Organisation AS, Siskkit Čorgaša ja Lágesduoddara boazodoalloorohat (BDO 13), Kárášjoga Nuorttebeali boazodoalloorohat (BDO 17), Čorgaša/Oarje-Deanu boazodoalloorohat (BDO 9), Spiertagáissá boazodoalloorohat (BDO 14 A), Spiertanjárgga boazodoalloorohat (BDO 14).

Sivas go doaibmabidju sáhtta váikkuhit riikkarájá rastá Supmii, de sáddejuvvojedje diedáhusat Espoo-konvenšuvnna olis maiddá gulaskuddamii Suoma Birasministerijai ja Norgga-suoma rádjazádatkommišuvnii Finnmárkku fylkka bokte. Birasdirektoráhtta dat lea Espoo-konvenšuvnna norgga oktavuodadoalli.

2.2 Čoahkkimat

NVE doalai almmolaš čoahkkima Gussanjárgga skuvllas Davvisiidda gielddas 18.9.2017 ja Sirpmá gilivisttis Deanu gielddas 19.9.2017 ja 22.11.2017. Čoahkkimiin čilgii NVE diedáhusaid konsešuvnameannudeami birra, ja doaibmaálggaheadji muitalii proševtta ja čielggadanprográmmaevttohusa birra. NVE doalai 18.9.2017 ja 19.9.2017 diehtujuohkinčoahkkimiid báikkálaš ja regionála eiseválddiide Gussanjárgga skuvllas ja Deanu ráđđeviesus.

Espoo-konvenšuvnna olis lágidii Suoma Birasministerijai almmolaš čoahkkima áššis Ohcejogas 8.11.2017. Dán čoahkkimis ledje maiddá doaibmaálggaheadji ja NVE-áirasat.

2.3 Konsultašuvnnat

Konsultašuvdna boazodoalloorohagaiguin 13:in ja 14 A:in dollojuvvui 19.9.2017. Digaštalle váikkuhusaid Davvi bieggafápmorusttegis oktan gullelaš fierpmádatlaktimiin. Mánngalágan sisabahkkemat ja johtolat leat čuohean orohagaide. Stuorimus ovttaskassisabahkkemat leat čáhcefápmohuksen Áttánvuonas mii guoská orohahkii 13:i, ja báhčinguovlu mii guoská orohahkii 14 A. Dasa lassin leat eará čáhcefápmorusttegat ja doaimmat mat leat čadnon barttaide, campingii ja beatnatvuodjimii guohtoneatnamiin. Orohagat bivde ráhkadit kárta mii čájeha oppalaš sisabahkkemiid guoskevaš guovlluin. Dát lea dehálaš vai sáhtta árvvoštallat kumulatiiva váikkuhusaid. Deattuhuvvui ahte doarvái máhttu boazodoalu ja sámi árbevieruid (maiddá sámegiela) birra lea dehálaš vai sáhtta árvvoštallat váikkuhusaid mat dálá plánain sáhttet leat boazodollui. Orohagat eaktudit ahte fátmasteami ja buriid proseassaid vuodđoprinsihpat čuvvojuvvojit. Konsultašuvnna beavdegirji dohkkehuvvui 25.04.2018.

Konsultašuvdna boazodoalloorohagain 9:in čadahuvvui 21.11.2017. Digaštalle váikkuhusaid Davvi bieggafápmorusttegis oktan gullelaš fierpmádatlaktimiin. Orohat 9:s lea badjel logi jagi vásáhus Gilevuona bieggafápmorusttegis Čorgašis iežasat guohtoneatnamiin, ja sii sávvat ahte dát máhttu fátmastuvvo Davvi bieggafápmorusttega čielggadanbargui. Orohat 9 háliida leat mielde Davvi bieggafápmorusttega čielggadanbarggus vai sáhttet veahkehit iežas máhtuin boazodoalu birra guovllus, ja erenoamážit iežasat vásáhusain bieggafápmorusttegiin boazodoalloguovlluin. Orohat 9 sávvá ahte orohaga oddaseamos areálakárttat jagis 2016 leat váikkuhusčielggadeami vuodđun. Orohat 9 čujuha dálá váttisvuodaide go Orohaga 13 bohccot bahkkejit Orohaga 9 dálveguohtoneatnamiidda, erenoamážit čakčajohtimis. Sii oaivvildit dán váttisvuoda stuorrut jos Davvi bieggafápmorusttet

ásahuvvo, sivas go bohccot garvet bieggafápmorusttega. Váidudeaddji doaibmabidjun gáibida Orohat 9 sullii 9 miilla guhkkosaš áiddi gaskal dán guovtti orohaga. Konsultašuvnna čoahkkinbeavdegirji dohkkehuvvui 19.1.2018.

Konsultašuvdna Goahtegearregiin ja Leavvajoga ja Rásttigáissá Sámesiiddain dollui 21.11.2017. Searvvit fuolastuvvet ahte bieggafápmorusttet oktan gullevaž geainnuiguin ja fierpmádatlaktimiin háddjejit guovllu, ja sii sávvet guovllu bissut duohtatkeahhtá, erenoamážit danne vai boahttevaž sámi buolvvat sáhttet geavahit guovllu seamma láhkái go dálá sápmelaččat ja iežaset máttut leat dahkan boazodoalus ja árbevirolaš sámi meahcásteamis nugo bivdimis ja guolásteamis. Konsultašuvnna beavdegirji dohkkehuvvui 11.12.2017.

Konsultašuvdna Sámedikkiin dollui 29.5.2018 ja 21.8.2018. Sámediggi čujuha dasa ahte bieggafápmorusttega ja fápmolinjáid plánaguovllus lea hirmat jáhkeahhti gávdat bivdui ja boazodollui guoski kulturmuittuid, ja ahte sii sávvet didoštut guovllu kulturmuittolága § 9 kulturmuittogorahallamiid olis. Sii mitalit iežaset gulahallamiin doaibmaálggaheddjiin dán birra. Dasto dáhttu Sámediggi erenoamážit čielggadit mii mearkkašumiid doaibmabijus leat sámi eamioskui ja árbevieruide, ja čujuha dasa ahte sihke das ja kulturmuittuin lea oktavuoha historjjálaš ja dálá sámi meahcásteapmái ja boazodollui guovllus. Sámediggi aiddostahtá maiddá dan ahte doaibmabidju váikkuha sakka boazodollui, ja ahte maiddá váikkuhusaid kránnjáorohagaide ferte čielggadit lassiváikkuhusaid/garvimiid olis. Sámediggi oaivvilda sámi meahcásteami galgat čielggaduvvot sierra fáddán. Dasto deattuha Sámediggi ahte lea dehálaš fátmastit árbevirolaš máhtu čielggademiide, ja ahte orohagaid ferte bovdet searvat čielggadanbargui ja guovllu didošteapmái. Sámediggi ii sáhte ovddiduvvon dieđuid vuodul guorrasit prošektii, ja bivdá NVE ávžžuhit doaibmaálggaheaddji geassádit proševtta.

Konsultašuvnna beavdegirji dohkkehuvvui 24.8.2018. Sámediggi doarju čielggadanprográmma čuovvovaš eavttuiguin:

«Jos proseassa áigge evttohuvvojit ođđa fierpmádatlaktingeinnodagat mat spiehkastit sakka álgogeinnodaga molssaeavttus, de galgá NVE konsulteret Sámedikkiin galgá go ođđa čoavddus dieđihuvvot ovdalgo sáhtá sáddet ohcamuša.

Davvi bieggafápmorusttega fierpmádatlaktima ohcamuša galgá gulaskuddamii oktan bieggafápmorusttega ohcamušain. Vejolaš lassičielggademiid galgá gulaskuddamii sierra.»

3 NVE árvvoštallan

Čielggadanprográmmas NVE aiddostahtá ja ráddje čielggadangáibádusaid njuolgga ja eahpenjuolga váikkuhusaid birrasii, luondduriggodagaide ja servodagaide beliide mat NVE mielas gusket mearrádussii. Siskkáldas infrastruktuur, namalassii johtasat juohke bieggaturbiinnas bieggafápmorusttega oktasaš transformáhtorii, dárbašlaš elrávdnjerusttegat fierpmádatlaktima várás, siskkáldas geainnut ja beassangeaidnu (dása gullet rusttetgeainnu dárbu hukset johtasa ja transformáhtora), mássávieččahat/deponiijat, turbiidnakomponentaid gaskarájut, stuořit rusttetsajit, káijat ja gáddáibuktinrusttegat jna. gullet maiddá čielggadanprográmmii.

NVE mielas addá váikkuhusčielggadeapmi mii čadahuvvo mearriduvvon čielggadanprográmma vuodul, buori vuodu árvvoštallat galgá go dieđihuvvon bieggafápmorusttet oktan fierpmádatlaktimiin ásahuvvot vai ii.

Vuolábealde leat sisabohtán cealkámušat kommenterejuvvon maid NVE oaivvilda lea dárbu dárkilat čilget ja/dahje aiddostahtit, dás kommenterejuvvojit gulaskuddanásahusaid vejolaš gáibádusat mat eai leat váldon mielde čielggadanprográmmii. Go NVE oaidná ahte gulaskuddanásahusaid gáibádusat leat

vuhtiiváldon doaibmaálggaheaddji evttohuvvon čielggadanprográmmas, de ii leat gáibádusaid dábálaččat geardduhan iige kommenteren.

3.1 Doaibmabidjočilgen

3.1.1 Oktavuohta eará plánaide

Finnmárkku fylkkagiela čujuha Finnmárkku regionála čáhcehálddašánplánii. Plána galgá leat buot doaimmaid ja plánemiid vuodđun, gč. čáhceláhkaásahusa § 29. Dasa lassin deattuhit fylkkagiela ja Finnmárkku fylkkamánni ahte maiddái láchkaásahusa § 12 galgá árvvoštallat go galgá dahkkot ovttaskasmearrádus odđa doaimma birra, dahje sisabahkkemis čáhcái mii sáhttá dagahit ahte birasmihtut eai olahuvvo dahje dilli hedjona. Finnmárkku fylkkagiela deattuha ahte plánaevttohus mii riikka dohkkehuvvon čáhcehálddašánplána ja láchkaásahusa § 12 gáibádusaid, sáhttá addit vuodu árvvoštallat galgá go ovddidit vuostecealkámuša. Finnmárkku fylkkamánni deattuha ahte čielggadanprográmma evttohusas eai leat árvvoštallamat čáhceláhkaásahusa vuodul.

Go lea sáhka Finnmárkku regionála čáhcehálddašánplánas, de čujuhat mii dás «Oktavuohta eará plánaide»-fáttá vuosttaš ja njealját kuvlačuoggái. NVE atná vuodđun ahte doaibmaálggaheaddji máinnaša doaibmabidjoguovllu regionála plánaid ja almmuha mat almmolaš ja priváhta doaibmabijut leat dárbbášlaččat čadahit doaibmabiju. NVE čujuha dasto «Proseassa ja vuohki»-fáttá njealját kuvlačuoggái ja vuordá ahte doaibmaálggaheaddji váldá oktavuođa regionála eiseválddiiguin čielggadanbarggu oktavuođas. Go dohkkehuvvon regionála plánat leat gárvát, de dát gullá NVE vuodui meannudit ovttaskasprošeavttaid. Konsešuvdnaeiseváldi ferte almmatge álo dahkat konkrehta árvvoštallama, ja maiddái deattuhit eará beliid go daid vuhtiiváldimiid mat plánas leat deattuhuvvon regionála árvvoštallamiid ja vuoruhemiid vuodul.

Go lea sáhka gáibádusain mat leat čadnon čáhceláhkaásahusa § 12:i, de čujuha NVE čielggadanprográmma fáttáide «Luondduhámit ja šaddogeardi» ja «Eará eallišlájat», mat maiddái galget fátmastit šlájaid ja luondduhámiid čázis seamma láchkái go terrestriála šlájat. Dasto čujuhat mii «Juhkančáhci»- ja «Eará nuoskkideamit»-fáttáid kuvlačuoggáide, main gáibiduvvo árvvoštallat juhkančáhce- ja várrejuhkančáhcegálduid váikkuhusaid, ja main vuorddekeahes dáhpáhusaid ja bárttiid jáhkehahttivuođa galgá árvvoštallat. NVE árvvoštallama vuodul leat dát čielggadangáibádusat doarvái almmustahttit váikkuhusaid guoskevaš čáhceriggodagain. Jos váikkuhusčielggadeapmi almmustahttá váikkuhusaid mat hedjonahttet čáhceriggodaga birasdili, de NVE dahká árvvoštallama čáhceláhkaásahusa § 12 vuodul doaibmabiju konsešuvdnameannudeami oktavuođas.

NVE oaivvilda ahte dál ii leat dárbu dárkilat kártet čáhceriggodagaid, gč. čáhceláhkaásahusa § 12. Jos almmatge šaddá dárbu lasi dieđuide ja/dahje čielgademiiide ohcamuša meannudeamis, de sáhttá NVE bivdit lassičielggadeami ja/dahje lassiohcamušaid.

3.1.2 Infrastruktuvra

Fylkkamánni oaivvilda ahte badjebázamássaid giedahallama ja ávkkástallama ferte čalmmustahttit čielggadeamis. NVE čujuha dán oktavuođas «Infrastruktuvra»-fáttá njealját kuvlačuoggái mas gáibiduvvo ahte mássáviežžama dárbbu beassangeainnu, bisánansajiid ja siskkáldasgeainnuid huksemiid oktavuođas galgá čilget ja čájehit kárttas. NVE mielas dát gáibádusat leat doarvái.

3.1.3 Fierpmádatlaktin

Grenselandet lea dieđihan ovttá fierpmádatlaktinmolssaeavttu davás Áttánjoga guvlui ja guokte molssaeavttu nuortamáttás Suoma guvlui. NVE lea čielggadanprográmmas ovddidan čuovvovaš gáibádusaid go lea sáhka fierpmádatlaktimis:

«Evttoheaddji ii sáhte dušše sihkkut molssaevttolaš fierpmádatlaktimiid čielggadanbarggus. Evttoheaddji galgá čilget árvvoštallon molssaeavttuid ja «čielggadit relevánta ja realisttalaš molssaeavttuid», gč. váikkuhusčielggadanláhkaásahusa § 19 nuppi lađđasa. Jos evttoheaddji gávdná ođđa áigequovdilis geinnodatmolssaeavttuid čielggadeami oktavuodas, de galgá dáid čielggadit ja árvvoštallat váikkuhusčielggadanláhkaásahusa vuodul.»

Sámediggi doarju bajábeale teavstta, muhto dušše čuovvovaš eavttuid vuodul:

«Jos proseassa áigge evttohuvojit ođđa fierpmádatlaktingeinnodagat mat spiehkastit sakka álgogeinnodaga molssaeavttus, de galgá NVE konsulteret Sámedikkiin galgá go ođđa čoavddus dieđihuvvot ovdalgo sáhtta sáddet ohcamuša.»

Davvi bieggafápmorusttega fierpmádatlaktima ohcamuša galgá gulaskuddamii oktan bieggafápmorusttega ohcamušain. Vejolaš lassičielggademiid galgá gulaskuddamii sierra.»

Statnett deattuha ahte dálá fierpmádagas Nuorta-Finnmárkkus ii leat kapasitehta eanet buvttadeapmái, ja ahte doaibmaálgaheaddji dieđáhusas lea eaktudan stuorra fierpmádatnannemii mat dán rádjai eai leat mearriduvvon. Statnett ii leat analyseren iige árvvoštallan leat go evttohuvojon fierpmádatnannemat doarvái dahje ulbmilleamos doaibmabijut vai proševtta sáhtta laktit fierpmádahkii doaimmalaš dohkálaš láhkai. Statnett deattuha ahte fierpmádatnannema Norggas ja Suomas, ja čatnasansajiid välljemiid, ferte árvvoštallat oktilaččat. Go lea sáhka evttohuvojon čovdosis mas lea fierpmádatlaktin sihke norgga ja suoma fierpmádahkii, de čujuha Statnett ahte vuoitu dákkár laktimis goappašiid vuogádagaide ferte árvvoštallat dákkár čovdosa oppalaš lassigoluid ektui. Statnett vuordá ahte Davvi-Norga lea badjebázaguovlu maiddái boahhteáiggis. Dat mielddisbukta dan ahte eanet fápmobadjebáza Finnmárkui addá eanet jođu sihke siskkáldasat Davvi-Norggas ja olggos Davvi-Norggas, ja eanet fievrridit elfámu guhkes gaskkaid, oktan gullelaš lassánan elrávdnjemassimiin. Statnett bivdá dán váldit mielde árvvoštallamii. Vejolašvuoda laktit eanet buvttadeami Finnmárkkus ferte geahččat oktilaččat Davvi-Norgga eará bieggá- ja čáhcefápmoproševttaiguin. Lassin dan guovtti bieggafápmorusttegiin main lea konsešuvdna Nuorta-Finnmárkkus, de leat olu eará plánejuvojon fápmorusttegat mat leat dieđihuvvon, ohcan konsešuvnna, ožžon konsešuvnna dahje leat jo huksemin sihke Finnmárkkus ja máddelis dálá elspotguovllus NO4. Statnett bivdá danne konsešuvdnaeiseválddiid árvvoštallat Davvi bieggafápmorusttega eará plánaid ektui. Dál huksehuvvojit olu fápmobuvttadeamit main lea ráddjejuvojon muddennávccat. Statnett oaidná vuogádathástalusaid laktit mealgat olu ođđa buvttadeami dákkár eavttuiguin. Sii bivdet danne NVE dál jo fuomášuhttit doaibmaálgaheaddji ahte Statnett vuordá ahte ođđa bieggafámu funkšuvdnagáibádusat FoS § 14 ja fápmovuogádaga funkšuvdnagáibádusaid bagadus (FIKS) čuvvojuvojit.

Go lea sáhka fierpmádatlaktimiin, de oaivvilda Finnmárkku fylkkagiella ahte ferte rahčat oaneheamos lági mielde sirdinlinnjáiid ovdii gaskal bieggafápmorusttega ja transmišuvdnafierpmádaga. Fylkkagiella bivdá čielggadeami almmustahttit mo huksen noađuha transmišuvdnafierpmádaga, ja mat kapasitehtahástalusat dálá fierpmádagas leat. Dasto ferte čalmmustahttit mo prošektii váikkuha transmišuvdnafierpmádaga huksen Finnmárkkus, ja mat molssaeavttut vejolaččat gávdnojit jos Statnett ii guhkit transmišuvdnafierpmádaga Nuorta-Finnmárkui.

Finnmárkku fylkkamánni oaivvilda čielggademiid berret árvvoštallat man stuorra mearkkašupmi doaibmabijus leat buoridit elfápmolágidansihkkarvuoda fylkkas. Dasto berre čielggadit mii fápmolinnjágeinnodagaid addá buoremus beavttu elfápmolágidansihkkarvuhtii. Fylkkamánni bivdá

geahččat Davvi bieggafápmorusttega oktan fierpmádatlaktimiin oktilaččat proseassain maid Statnett lágida sierra go hukse 420 kV-transmišuvdnafierpmádaga Finnmárkkus. Dasto oaivvilda Fylkkamánni ahte čielggadeapmi ferte čalmmustahttit mo Davvi bieggafápmorusttega huksen noađuha transmišuvdnafierpmádaga (420 kV-fierpmádaga) ja mat kapasitehtahástalusat leat dán fierpmádagas, dása gullet buncaraggát. Fylkkamánni deattuha doaibmabiju suoma beale bealálaš, ST1, ii leat álggahan consešuvdnaproseassa hukset fierpmádaga Suomas.

NVE lea ovttaoaivilis Statnett, Finnmárkku fylkkagiielddain ja Finnmárkku fylkkamánniin das ahte leat stuorra hástalusat regionála fierpmádagas dustet daid energiijameriid maid Davvi bieggafápmorusttet sáhtáši buvttadit. NVE bivdá čielggadit kapasitehtadiliid ja doaibmabijuid dárbbu sirdinfierpmádagas. Dás vurdojuvvo čielggadeapmi das maid odđa linnjáid dárbbasa doaibmabiju ja maid buncaraggáid transmišuvdnanehtas máddelis Norggas ja Suomas ferte buoridit doaibmabiju geažil.

Varanger Kraftnett AS čujuha dasa ahte Statnett lea moanaid gerddiid čielggadan Davvikalohta fierpmádatstruktuvrra, maŋemustá 2016 raporttas «Kraftsystemet i Finnmark. Analyse av behov og tiltak etter 2020». Varanger Kraftnett oaivvilda danne fertet árvvoštallat galgá go bieggafápmorusttega laktit transmišuvdnafierpmádahkii buvttadanradiálan Áttánjohkii, ja ahte transmišuvdnafierpmádat huksejuvvo raportta konklusuvnna vuodul, mas čuožžu ahte eanaš háviin lea buoremus servodatekonomalaččat hukset odđa 420 kV-linnjá Suomas Vuonnabahtii, ja Vuonnabažas Áttánjoga ja Leavnja bokte Skáidái. NVE oaivvilda dán čuoggá leat váldon vuhtii čielggadanprográmmas, go NVE bivdá čielggadit kapasitehtadiliid ja doaibmabijuid dárbbu sirdinfierpmádagas.

Diedihuvvo ahte NVE lea vuostáiváldán Statnettas sierralohpeohcamuša beassat eret geatnegasvuodas hukset odđa 420 kV-fápmolinnjá vai sáhttá dasa laktit odđa bieggafámu Nuorta-Finnmárkkus. Dán ohcamuša vuodđun lea geatnegasvuolta laktit consešuvdnaaddon bieggafápmobuvttadeami fierpmádahkii. Odđa buvttadeapmi dahje odđa golahus mii lea eanet go dat mii lea biddjon Statnetta ohcamuša eavttuide, sáhttá rievdadit mearrádusa oheat luvvema. Statnett lea danne čielggas dasa ahte ohcamuša gusto dušše gaskaboddosaš sierralohpái.

NVE diehtá ahte Statnett lea bargamin davviriikkalaš fierpmádatovddidanplánain ovttas Svenska kraftnettiin ja Fingridain. Dát plána galgá gárvvistuvvot 2019:s. Das čielggaduvvojit ee. váikkuhusat davviriikkalaš elfápmofierpmádahkii jos šaddá odđa stuorra golahus dahje buvttadeapmi davviguovlluin. Statnett áigu maiddái Norgga várás ovddidit fierpmádatovddidanplána 2019:s. Davvi bieggafápmorusttet lea nu stuoris ahte lea dehálaš čielggadit mo dat sáhttá váikkuhit norgga ja suoma fierpmádagaide. NVE oaivvilda danne ahte Statnetta plánejuvvon čielggademiid mat galget gárvvistuvvot 2019:s, ferte atnit vuodđun go árvvoštallá Davvi bieggafápmorusttega váikkuhusaid.

Čujuhuvvo diedihuvvon geinnodagaide laktit fierpmádaga Supmii. Suoma gulaskuddanáshusát navdet goappašiid geinnodagain leat negatiivvalaš váikkuhusat birrasii, ja danne oaivvildit berret čielggadit eanet molssaevttolaš geinnodagaid ja fápmolinnjá rádjarašttildeaddji sajiid. Gulaskuddanáshusát oaivvildit ahte dákkár rádjarašttildeaddji fápmolinnjáid plánema berre dahkat ovttas, ja ahte maiddái váikkuhusčielggadeapmi berre leat oktasaš doaibma. Fingrid Oyj, mii lea suoma dábálašoasussearvi mas lea ovddasvástádus ee. plánet ja hukset suoma fápmofierpmádagaide, cealká ahte dán sturrosaš proševtta laktin Lappi leana fierpmádahkii gáibida mealgadii ođastit Davvi-Suoma ja máddelat fápmofierpmádaga. Sii almmuhit iežaset áigut čielggadit fierpmádatlaktimiid odđa regionála areálaplána barggu oktavuodas Davimus Suoma várás, ja ahte Norga 2017 suoidnemánus galgá leat ožžon dieđu regionála plána barggu birra. Fingrid čuovvola ášši eanet dieđuiguin maŋŋá. Fingrid dasto almmuha ahte Bargo- ja ealáhusministeriija dat addá lobiid rádjarašttildeaddji sirdinčanastusaide. Fingrid čállá ahte Davvi-Norgga bieggafápmopotensiála ja vejolaš

rádjarasttildeaddji sirdima dárbbu mii vuolgá bieggafápmorusttegis berre čielggadit oassin Nuortameara guovllu ja Davviriikkaid fierpmádatplánenproseassas. Dasto čállet ahte čielggadanbarggus berrejit vuhtiiváldit ahte ráddjemat mat vulget fierpmádaga fápmobalánsas, mearridit fierpmádaga sirdinkapasitehta. Fápmorusttegiid teknihkalaš iešvuodat váikkuhit danne stuorrát dasa maid fápmomeriid sáhttá oktiilaktit.

Suoma luonddugáhttenlihttu bivdá čielggadit mo doaibmabidju váikkuha bieggafápmoinvesteremiidda fápmolinnjáid lahka. Suoma Sámi eanadatlihttu bivdá čielggadit fápmolinnjáid váikkuhusaid suoma bealde. Dasto deattuhit ahte fápmolinnjágeinnodagaid ferte árvvoštallat Davimus Suoma odđa regionála areálaplána 2040 olis, ja sii deattuhit ahte Fingridas, elmárkanlága vuodul, lea ovddasvástádus fápmofierpmádahkii ja fierpmádathukseii.

NVE lea ovttaoavilis dasa ahte lea dárbu geahčadit fierpmádatlaktima oktilaččat goappašiid beale rájá. NVE áigu danne bivdit ahte suoma beale čovdosat maiddái čilgejuvvojit čielggadeamis, ja ahte dáid geahččá oktilaččat Davimus Suoma odđa regionála areálaplána barggu olis. Suoma fápmofierpmádaga vuogádatteknihkalaš ráddjemiid galgá fátmastit árvvoštallamiidda. Man muddui doaibmabidju váikkuha bieggafápmoinvesteremiidda fápmolinnjáid lahka suoma bealde, de oaivvilda NVE dát lea fádda man suoma energijaeiseválddit berrejit árvvoštallat jos ohcet odđa linnjáid hukset Suomas.

Finnmárkku fylkkagiela bivdá iežas gulaskuddancealkámušas čalmmustahttit man muddui Davvi bieggafápmorusttet lea čadnon suoma beale fierpmádathukseii, ja mat váikkuhusat šaddet jos proseassa Suomas biehttaluvvo. Dán deattuha maiddái Fylkkamánni. NVE lea ovttaoavilis ahte dán ferte čalmmustahttit ja áigu fátmastit čuoggá dán birra čielggadanprográmmii. Dasa lassin oaivvilda NVE ahte lea dehálaš čielggadit mo elrávnnji sáhttá lágidit jos ii huksejuvvo odđa transmišuvdnafierpmádat Finnmarkui. NVE oaivvilda maiddái ahte galgá čielggadit lea go vejolaš laktit elrávnnji Leavdnja-Áttánjohka-linnjái, dakko gokko Davvi bieggafápmorusttega buvttadanlinnjá deaivvada dáinna.

3.2 Proseassa ja vuohki

3.2.1 Rádjarasttildeaddji váikkuhusat

Doaibmabijus leat rádjarasttildeaddji váikkuhusat Suoma guvlui. NVE áigu dán vuodul meannudit vejolaš ohcamuša Davvi bieggafápmorusttega birra oktan gullelaš fierpmádatlaktimiin Espoo-konvenšuvnna 3. artihkkala, norgga-suoma rádjačázádatkommišuvnna, plána- ja huksenlága § 14-4, ja váikkuhusčielggademiid lálkaásahusa § 21 vuodul. Vuolábealde lea čoahkkáiageassu gulaskuddancealkámušain mat leat boahtán Espoo-konvenšuvnna ja Norgga-suoma rádjačázádatkommišuvnna vuodul. Dasto čuovvu NVE árvvoštallan sisabohtán čielggadangáibádusain.

Cealkámušat rádjarasttildeaddji váikkuhusaid berošteddjiin

Norgga-suoma rádjačázádatkommišuvdna Finnmarkku fylkkamánni bokte bivdá váikkuhusguorahallamiid čalmmustahttit plánejuvvon doaibmabijuid rádjarasttildeaddji váikkuhusaid, dása gullet váikkuhusat olgodaddamii. Sii čujuhit maiddái dasa ahte váikkuhusguorahallamat maiddái galget guorahallat rádjarasttildeaddji váikkuhusaid luonddušláddivuhtii ja ridjii. Rádjačázádatkommišuvdna bivdá maiddái guorahallat sámiid eamiálbmotrivttiid seailuheami ja iežaset giela ja kultuvrra ovdánahttima.

Sámemusea Siida Suomas čujuha Deanu ja Ohcejoga guovlluid kulturmuittuide. Sii deattuhit ahte arkeologalaš dávvirat eai leat badjosiin doarvái bures kártejuvvon, ja oaivvildit lea dárbu dáid lasi

kártet. Dasto oaivvildit ahte váikkuhusaid kulturbirrasiidna, omd. sámi ássamiidda, berre čielggadit. Sámemusea Siida Suomas bivdá dasto ahte čielggadit váikkuhusaid Báišduoddara meahcegeuvlui F130 2003 Natura-2000-fierpmádagas ja Geavu luonddumeahccái.

Suoma luonddugáhttenlihttu bivdá čielggadit váikkuhusaid lottiide, dása gullet bárbmolottit, ja eará faunai nugo geatkái ja njállii. Meahcehálldahus bivdá erenoamážit čielggadit mo doaibmabidju sáhtta váikkuhit gazzalottiide main leat stuorra rádjarasttildeaddji eallinbirrasat. Go lea sáhka fápmolinnjáid váikkuhusain lottiide, de bivdá Meahcehálldahus erenoamážit čielggadit bárbmolottiid mat vuoijastit johkalegiin giđdat.

Suoma gulaskuddanásahusat čállet ahte váikkuhusčielggadeapmi ferte maiddá fátmmastit suoma turista- ja vuoijastanguovlluid. Suoma moanat gulaskuddanásahusat deattuhit ahte Deanuleahki ja Deatnu leat dehálaččat turismii Ohcejogas.

Bálgosiid ovtastus Suomas deattuha ahte dat guokte diedihuvvon fápmolinnjágeinnodaga mannet Báišduoddara ja Gáldooaivve bálgosiid čađa Suoma bealde, ja bivdet danne čielggadit váikkuhusaid suoma boazodollui, ja ahte báikkálaš bálgosiid váldet mielde prosessii.

Suoma moanat gulaskuddanásahusat sávvet maiddá ahte čielggadit sámi kultuvrra ja sámi luondduealáhusaid.

NVE gávnaha ahte suoma beale berošteddjiid cealkámušat leat čadnon iešguđetlágan rádjarasttildeaddji fáttáide, nugo kulturmuittuide, olgodaddamii, luonddušláddivuhtii, suodjalanguovlluide, ridjii, turismii, boazodollui ja sámi kultuvrii. NVE čujuha čielggadanprográmma «Rádjarasttildeaddji váikkuhusat»-fáddái. Dás gáibiduvvo ahte dalle go bieggafápmorusttet oktan gullelaš fápmolinnjáiguin sáhtta váikkuhit Supmii ja/dahje suoma beroštumiide, de galgá relevánta čielggademiid dahkat maiddá suoma beale rájá. Árvvoštallamiid vuodđun galget leat dieđut maid lea háhkan báikkálaš, regionála ja guovddáš eiseváldiin Suomas, organisašuvnnain ja ealáhusain.

Proseassa ja vuohki

Suoma gulaskuddancealkámušain sávvet searvat doaibmabiju váikkuhusčielggadeapmái. Deattuhuvvo ahte suoma almmolašvuhtii ja eiseváldiide galgá ain diedihuvvot proševtta ovdáneami birra. Sii evttohit lágidit bargobájiid suoma bealde čielggadanbarggu áigge, ja ahte lea dehálaš sápmelaččaid fátmmastit dása. Rádjačázadatkommišuvdna Finnmárkku fylkkamánni bokte eaktuda ahte báikemahtu mii Deanuleagi álbmogis lea guovllu birra, galgá váldit mielde mearrádušvuđđui, ja ahte riikkain lea buorre koordineren buot proseassain.

Mii čujuhat «Proseassa ja vuohki»-fáttá njealját kuvlačuoggái ja eaktudat ahte vástideaddji proseassa čadahuvvo Ohcejoga gieldda, suoma eiseváldiid, Suoma Sámedikki ja eará berošteddjiid hárrái. NVE eaktuda ahte doaibmaálgaheaddji ásaha ovttrasáđđejoavkku. Joavkkus galget leat áirasat gielddain, guoskevaš eanaeiggiidiin/vuoigatvuodalaččain ja báikkálaš norgga ja sámi organisašuvnnain/berošteaddji joavkkuin, dása gullet báikkálaš ja regionála ealáhusaid áirasat. Doaibmaálgaheaddji berre árvvoštallat galgá go áhahuvvot Supmii sierra ovttrasáđđejoavku, dahje galgá go suoma berošteddjiid árasiid bovdet norgga ovttrasáđđejoavkui.

3.2.2 Luonddušláddivuodalahka

Moanat gulaskuddanásahusat čujuhit ahte doaibmabiju ferte árvvoštallot luonddušláddivuodalahka olis. NVE vuordá ahte doaibmaálgaheaddji doarvái bures čilge ja árvvoštallá doaibmabiju váikkuhusaid luonddušláddivuhtii ja čadaha «Luonddušláddivuohka»-fáttá čielggadangáibádušaid. Váikkuhusčielggadeami, sisabohtán cealkámušaid ja iežas árvvoštallamiid vuodul áigu NVE

árvoštallat lea go ášši doarvái čuvgejuvvon, gč. máhttovuođu gáibádusaid luonddušládđjivuodálágas § 8. Váikkusat veardiduvvojit luonddušládđjivuodálágain, dása gullet §§ 4, 5, 9 ja 10.

3.2.3 *Sámi álbmotrievttálaš rievttit*

Go lea sáhka boazodolliid rivttiin, de vurdet moanat gulaskuddanáhusat ahte váikkusčielggadeapmi čielggada boazodoalu váikkusaid boazodoalu ja eamiálbmoga rivttiid láchkamearrádusaid olis, ja ahte Free Prior and Informed Consent prinsihpaid čuvvot dán áššis. Prinsihpaid vuodđun lea álbmotriekti erenoamáš suodjaleami bokte mii sápmelaččain lea eamiálbmogin ILO-konvenšuvnna nr. 169 bokte, ja ON konvenšuvnna siviila ja politihkalaš vuoigatvuođaid 27. artihkkala bokte olmmošvuoigatvuođalágain.

Deatnogátte Sámiid Searvi čujuha dasa ahte doaibmaálggaheaddji lea geatnegahtton juksat ovtamielalašvuođa konsultašuvnnaid bokte boazodoaluin ja eará guoskevaš geavahedđjiiguin, ja ahte dát mearkkaša ahte guoskevaš sámi berošteaddjit fátmastuvvojit konsultašuvdnaprosessii čielggadanbarggu birra.

NVE gávnaha ahte sámi boazodoalu suodjala álbmotrievtti eamiálbmot- ja minortehtasuodjaleapmi. NVE áigu danne árvoštallat bieggafápmorusttetohcamušaid sámi guovlluin suodjalusa vuodul mat sápmelaččain leat norgga lágaid ja álbmotrievtti bokte. NVE vuordá ahte doaibmaálggaheaddji doarvái bures čilge ja árvoštallá doaibmabiju váikkusaid boazodollui ja sámi meahcásteapmái ja čadaha čielggadangáibádusaid mat leat seammanammasaš fáttás. Bieggafápmorusttegiid konsešuvdnameannudeamis sámi guovlluin árvoštallojit álo negatiivvalaš váikkusat sámi beroštumiide álbmotrievtti minortehtasuodjaleami olis ja dain rámmain maid dat bidjá dasa maid doaibmabijuid sáhtá dohkkehít. Doaibmabiju čielggadeapmi galgá addit NVE:i, mearrideaddjiváldin, vuodu dahkat dáid árvoštallamiid.

Konsultašuvdnageatnegasvuohta vuolgá ILO-konvenšuvnnas maid Norga álbmotrievttálaččat lea geatnegahtton čuovvut. Konsultašuvnnaid ja ráddádallamiid bokte galgá sihkarastit sápmelaččaide váikkuhanvejolašvuođa proseassaide ja mearrádusaide mat gusket sidjiide. NVE dáhttu aiddostahttit stáhtalaš eiseválddiin dat lea geatnegasvuohta konsulteret Sámedikkiin ja eará sámiid beroštedđjiiguin, ja ahte konsultašuvdnageatnegasvuohta ii gula doaibmaálggaheaddjái.

Suoma Sámediggi ja Ohcejoga gielda bivdet geavahit Akwé: Kon-njuolggadusaid, gč. biologalaš šládđjivuoda konvenšuvnna, 8. artihkkala j-bustávva. NVE háliida čujuhit dasa ahte Akwé: Kon-njuolggadusat galget rávvat bealálaččaid mo geavahit biologalaš šládđjivuoda konvenšuvnna 8. artihkkala j-bustáva. Njuolggadusat leat eaktodáhtolaččat čuovvut ja rávve mo galgá čielggadit doaibmabiju váikkusaid eamiálbmogiidda dahje báikegoddái. Nugo lea namuhuvvon badjelis, de áigu NVE meannudit doaibmabiju Espoo-konvenšuvnna vuodul. Dárkilat gáibádusat čadahit váikkusčielggademiid leat 1.7.2017 váikkusčielggadanláhkaásahusas. Láhkaásahusa § 21 lea mearriduvvon ahte váikkusčielggadeapmi galgá «identifiseret ja čilget [...] sámi luonddu- ja kulturvuodu.» Sámi kultuvra lea maiddá oassin 19.6.2009 luonddušládđjivuodálága ulbmilis, gč. § 1. NVE mielas leat sámi beroštumiid ja suoma beale báikegottiid rádjaraštildeaddji váikkusaid vuhtiiváldimat doarvái váldon vuhtii almmá Akwé: Kon-njuolggadusaid geavakehtá njuolggá.

3.2.4 *Čielggadeaddji válljen*

Moanat gulaskuddanáhusat, dása gullet guoskevaš orohagat, sávvat orohaga ieš dahká váikkusguorahallamiid boazodoalu hárrái, dahje ahte orohagaid bovde fárrui mearridit guđe čielggadeaddji galgá válljet. Dasto sávvat moanat gulaskuddanáhusat ahte boazodoalu báikkálaš ja vásáhusvuodot máhttu váldojit mielde ja deattuhuvvojit váikkusčielggadeamis. SNF/LRS ja

Sámieana gáibidit ahte NVE ja Grenselandet AS, ovttas SNF/LRS:in ja Sámieatnamiin, galget soahpat gii galgá čielggadit sámi meahcásteami váikkuhusaid.

NVE:s ii leat láhkavuoddu mearridit guđe fágačielggadeaddji doaibmaálggaheaddji galgá geavahit iešgudet čielggademiin. NVE háliida aiddostahttit ahte lea doaibmaálggaheaddji ovddasvástádus geavahit fágabirrasiid main lea relevánta ja doarvái gelbbolašvuolta go ráhkaduvvojit fágačielggadeamit konsešuvdnaohcamuššii. Muđui čujuha NVE «Proseassa ja vuohki»-fáttá goalmát kuvlačuoggái, mas NVE gáibida ahte gelbbolaš fágabirrasat čadahit čielggademiid. Go NVE vuostáiváldá ohcamuša bieggafápmorusttega oktan gullevaš váikkuhusčielggademiiguin, de sáddet mii dokumeanttaid relevánta gulaskuddan- ja diehtjuohkinásahusaide, ja gulaskuddanáigodaga áigge lágida NVE ovtta almmolaš čoačkima. Gulaskuddanproseassa ulbmil lea ee. oazžut oaiviliid doaibmabidjui ja máhcahemiid das ahte lea go doaibmabidju doarvái bures čielggaduvvon. Earret eará gulaskuddamiid vuodul mearrida NVE galgá go gáibidit eanet čielggadit doaibmabiju ja dan váikkuhusaid.

Go lea sáhka čielggademiin boazodoalu hárrái, de galgá NVE mielas daid sajáiduhttit boazodollui ja boazodoalloeiseválddiide. Vai sihkkarastá árbevirolaš máhtu fáttmasteami čielggademiide, de berre leat erenoamáš fokus láhčit dili guoskevaš orohagaid aktiivvalaš oassálastimii. NVE rávve doaibmaálggaheaddji čadahit vuđolaš proseassaid maid vuodđun leat lotnolas luohhtevašvuolta ja konstruktiivva dialoga. Konsešuvdnaproseassas berre doaibmaálggaheaddji rahčat jotkkolaš dialoga ovdii relevánta orohagaiguin, ja háhkat vásáhusvuđot máhtu man sáhtta geavahit váikkuhusčielggadeamis. NVE čujuha dasto «Boazodoallu»-fáttá *Bargovuohká*, mas mii rávvet ásaht ovttasbarggu boazodoaluin ja gáibidat ahte guoskevaš orohagaid galgá bovdet searvat didošteapmái.

3.2.5 *Fleksibilitehta ja rievdadusat huksenčovdosis*

La Naturen Leve-searvi čujuha dasa ahte bieggafápmodieđáhusas boahdá ovdan ahte loahpalaš huksenčovddus sáhtta šaddat earáláganin go mii lea diedihuvvon turbiidnatiippaid, turbiidnalogu ja siskkáldasgeainnuid geinnodagaid hárrái. Searvi oaivvilda dán mielddisbuktit dan ahte sis ii leat duohta vejolašvuolta árvoštallat luondduovttademiid viidodaga ja váikkuhusaid, ja ahte doaibmaálggaheaddji, vejolaš konsešuvdnaaddima maŋŋá, sáhtta rievdadit plánaid ja geinnodagaid mat eai leat seamma go maid lea váikkuhusčielggadan. La Naturen Leve oaivvilda danne NVE fertet gáibidit ahte premissat mat leat váikkuhusčielggadeami fágareporttaid vuodđun, galget leat geatnegahttit doaibmaálggaheaddjái vejolaš joatkagis.

NVE čujuha «Doaibmabiju čilgehus ja ákkastallan»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas čuožžu ahte plánaguovllu oktan infrastruktuurain galgá čilget ja čájehit kárttas. Vai bieggafápmorusttet oazžu optimála hábmema, de lea dehálaš ahte biddjo fleksibilitehta bieggaturbiinnaid mállii, lohku ja detáljasajusteapmái. Fleksibilitehta lea dárbašlaš eaktu vai doaibmaálggaheaddji galgá sáhttit čuovvut teknologijaovdáneami, ávkkástallat lágideaddjimárkana gilvovejolašvuodaid ja optimaliseret buvttadeami plánaguovllus. Čielggadeamit mat galget čadahuvvot, galget vuodđuduvvot bieggafápmorusttega hábmemii mii doaibmaálggaheaddji mielas lea eanemus jáhkehahti. Jos dárbašuvvojit lassidiedut ja/dahje čielggadeamit váikkuhusčielggadanohcamuša meannudeami oktavuodas, de sáhtta NVE bivdit lassičielggademiid ja/dahje lassiohcamušaid.

Vejolaš konsešuvnna oktavuodas gáibiduvvojit eavttut detáljaplána birra. Detáljaplána galgá čájehit loahpalaš huksenčovdosa, dása gullet bieggaturbiinnaid, beassan- ja siskkáldasgeainnuid sajusteapmi. Jos detáljaplána spiehkasta sakka ohccojuvvon álgočovdosis, de sáhtta NVE sáddet detáljaplána gulaskuddamii. Detáljaplána galgá NVE dohkkkehít. NVE ii gohčo doaibmaálggaheaddji váikkuhusčielggadit loahpalaš huksenčovdosa.

3.3 Doaibmabiju váikkhusat birrasii ja servodahkii

3.3.1 Eanadat ja visuála váikkhusat

Moanat gulaskuddanáshusat deattuhit plánejuvvon bieggafápmorusttega visuála váikkhusaid iežaset cealkámušain. Deanu gielda bivdá visualiseret bieggafápmorusttega Stáŋnganasčohkas dahje Alggašváris. NVE čujuha «Eanadat»-fáttá goalmmát kuvlačuoggái mas gáibiduvvo visualiseremiid ráhkadit representatiiva sajiin. Visualiseremiin galget maiddá leat beassan- ja siskkáldasgeainnut, bisánansajit, vistit ja fierpmádatlaktimat gokko dat orru leamen ulbmillaš. NVE vuordá ahte govvensajit válljejuvvojit visualiseremiid/eanađaga fágačielggadeaddji ávžžuhusa vuodul ja ovttas guoskevaš gielddaiguin. Čielggadanprográmmas bivdet maiddá doaibmaálgaheaddji árvvoštallat govvensadjevttohusaid mat leat boahtán ovdan gulaskuddancealkámušain.

Fylkkamánni deattuha ahte eanadatanalysaid galgá dahkat buoremus almmus metodihka vuodul. Dasto čujuhit dasa ahte doaibmabidju oidno Suomas, ja dán ferte vuhtiiváldit čielggadeamis. Rádjačázádatkommišuvnna, Finnmárkku fylkkamánni ja Suoma Birasministeriija Espoo-konvenšuvnna vuodul bivdet maiddá váikkhusčielggademiid čalmmustahttit doaibmabiju, dása gullet fápmolinjá rádjarasttildeaddji váikkhusat eanađahkii. NVE eaktuda ahte váikkhusčielggadeapmi maiddá árvvoštallá visuála váikkhusaid beroštumiide suoma beale rájá, ja ahte bieggafápmorusttet oktan gullevaš fierpmádatlaktimiiguin visualiserejuvvojit govvensajiin Suomas. Go čađaha árvvoštallamiid ja visualiseremiid váikkhusčielggadanprográmma gáibádusaid vuodul, de doaibmaálgaheaddji NVE mielas addá doarvái mearridanvuodu go lea sáhka doaibmabijuid váikkhusain eanađahkii, dása gullá suoma beale rájá. NVE čujuha dás maiddá čielggadanprográmma «Rádjarasttildeaddji váikkhusat»-fáddái.

Deanu gielda sávvá ahte čielggaduvvo sáhttet go bieggaturbiinnaid ivnni rievdadit jahkodagaid mielde vai geahpedivčče visuála váikkhusaid. NVE ii loga diehtit gávdno go teknologiiija dahje coating/mála mii rievdadivččii bieggaturbiinnaid ivnni jahkodagaid mielde. Davvi bieggafápmorusttega vejolaš konsešuvnna oktavuodas áigu NVE bidjat eavttuid ahte bieggaturbiinnat galget leat vielgadat dahje čuvgesrátnásat. Dán eavttu duogáš lea girdisihkarvuoda vuhtiiváldin, gč. Áibmojohtolatbearráigeahču merkenláhkaásahusa. NVE čujuha muđui «Eanadat»-fáttá «Bargovuohká». NVE mielas addet visualiseremat mat dahkkojit «Bargovuohki» ja NVE bagadusa vuodul, buori ja realisttalaš gova bieggafápmorusttegis oktan gullevaš infrastruktuvrrain.

3.3.2 Kulturmuittut ja kulturbiras

Fortidsminneforeningen, Deatnogátté Sámiid Searvi ja SNF/LRS ja Sámiéana bivdet kártet sámi kulturmuittuid plánaguovllus ja váikkhusguovllus. Deanu gielda bivdá čielggadit guovllu symbolaárvvu sámi servodahkii.

Finnmárkku fylkkagielda ja Sámediggi oaivvildit leat jáhkehahttin gávdnat automáhtalaš ráfáidahtton kulturmuittuid plánaguovllus. Finnmárkku fylkkagieldda ja Sámediggi potenciálaárvvoštallamis boahtá ovdan ahte eanaš plánaguovllus ja fierpmádatlaktingeinnodagain lea hirbmat jáhkehahtti gávdnat bivdui dahje boazodollui guoski kulturmuittuid. Dasto čállá fylkkagielda ahte lea oalle jáhkehahtti gávdnat ássansajiid jna., erenoamážit fierpmádatlaktingeinnodagain. Finnmárkku fylkkagielda ja Sámediggi almmuhit iežaset háliidit oktasaš didošteami bievlan 2018:s ovdalگو sáhttet buktit loahpalaš cealkámuša.

NVE čujuha min reivii Sámediggái 1.6.2015. Oljo- ja energiijadepartemeantta ja Birasdepartemeantta čállošis 27.11.2013 ovddidit departemeanttat ođđa rutiinnaid guorahallamiid giedahallamis kulturmuittolága § 9 olis bieggafápmoáššiin. Dás boahtá ovdan ahte ovdeš «Retningslinjer for

planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg»-rutiinnaid olis bohte sadjái odđa rutiinnat 1.12.2013 kulturmuittolága § 9 guorahallangeatnegasvuoda vuodul. Odđa rutiinnat mielddisbuktet ahte fylkkagiella/Sámediggi dieđáhusgulaskuddamis galgá árvvoštallat lea go unnán, oalle dahje hirbmat jáhkehahttin gávdat automáhtalaččat ráfáidahtton kulturmuittuid plánaguovllus. NVE gávnna ahte fylkkagiella ja Sámediggi árvvoštallet hirbmat jáhkehahttin gávdat automáhtalaččat ráfáidahtton sámi kulturmuittuid guovllus. NVE čujuha «Kulturmuittut ja kulturbiras»-fáttá *Bargovuohká*, mas čuožžu ahte jos árvvoštallo hirbmat jáhkehahttin gávdat gávdnosiid, de galgá doaibmaálggaheaddji váldit oktavuoda fylkkagielladain ja Sámedikkiin diŋgot arkeologalaš/kulturhistorjjálaš registreremiid ovdal konsešuvnamearrádusa. Dat mearkaša ahte guorahallamiid galgá čadahit oktanaga doaibmabiju váikkusielggademiin.

Sirpmá gilisearvi ja Fortidsminneforeningen bivdet čielggadit mii mearkašumiid vuoŋŋalaš kulturmuittuin ja luondduoskkus lea sámi álbmogii ja makkár kultuvrralaš árvo luonddus lea sámi servodahkii. Moanat gulaskuddanásahusat čujuhit erenoamážit dasa ahte Rásttigáisá lea sámi eamioskku bassi báiki, ja ahte leat čadnon olu jáhkku ja árbevierut várrái. Sámediggi oaivvilda Davvi bieggafápmorusttega bilidit Rásttigáisá, gč. kulturmuittolága § 3 ja 4. Sámedikki mielas lea dárbašlaš čielggadit sámi eamioskku ja árbevieruid guovllus. Dán ferte dahkat čielggadeaddji gii dovda sámi giela, kultuvrra, báikkálaš sámi diliid, ja geas lea gelbbolašvuohta guorahallat historjjálaš gálduid. Dasto oaivvilda Sámediggi čielggadeami fertet fátmastit sihke gáldogorahallama ja diehtoháhkama báikkálaš olbmuin.

Go lea sáhka doaibmabiju váikkusain vuoŋŋalaš kulturmuittuide, dása gullá Rásttigáisá mearkašupmi bassi báikin sámi eamioskkus, de čujuha NVE «Kulturmuittut ja kulturbiras»-fáttá vidát kuvlačuoggái, mas galgá čielggadit mo doaibmabidju sáhtá váikkuhit vuoŋŋalaš kulturmuittuide, dása gullet bassi báikkit plánaguovllus ja lagaš guovlluin. Galget dahkkot gáldogorahallamat ja jearahallamat háhkat dieđuid oskku ja árbevieruid birra guovllus ja guovllu birra.

Dasto čujuhuvvo «Kulturmuittut ja kulturbiras»fáttá *Bargovuohká*, mas bohtá ovdan ahte čielggadeami galgá geahččat oktilaččat «Sámi meahcásteapmi»-fáttá čielggadangáibádusaiguin.

Øyvind Johansen čujuha dasa ahte leat kulturmuittut gáddeguovllus gosa plánejuvvo káijarusttet Gussanjárggas, ja bivdá dáid čielggadit. NVE háliida dás čujuhit «Proseassa ja vuohki»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas aiddostahttojuvvo ahte vejolaš káijaid váikkusat galgá fátmastit čielggadeapmái, dása gullet váikkusat kulturmuittuide.

Sámediggi čujuha dasa ahte lea dehálaš ahte doaibmaálggaheaddji geavaha institušuvnna/konsuleantta mas lea dárbašlaš fágalaš ja kultuvrralaš máhttu sámi kultuvrra ja kulturmuittuid birra. NVE čujuha dás «Proseassa ja vuohki»-fáttá goalmmát kuvlačuoggái, mas NVE gáibida gelbbolaš fágabirrašiid čadahit čielggademiid.

NVE čujuha muđui čielggadanprográmma «Kulturmuittut ja kulturbiras»-fáttá kuvlačuoggáide. Dain čuožžu earret eará ahte dovddus automáhtalaččat ráfáidahtton, mearrádušráfáidahtton ja odđasat áigge kulturmuittuid/kulturbirrašiid plánaguovllus ja lagaš guovlluin, galgá čilget ja čájehit kárttain, ja ahte doaibmabiju njuolga ja visuála váikkusat galget čilgejuvvot ja árvvoštallojuvvot. Dasto galgá oanehaččat čilget mo kulturmuittuid váikkusaid sáhtá garvit plánamuddemiiguin.

3.3.3 Olgodaddan ja johtolat

Finnmárkku fylkkagiella ja Finnmark fylkkamánni čujuhit dasa ahte guovllu olgodaddanberoštumit leat hejodit kártejuvvon, ja bivdet ge olgodaddama váikkusaid kártet.

NVE čujuha čielggadanprográmma «Olgodaddan ja johtolat»-fáttá kuvlačuoggáide, mas ee. gáibidit čilget olgodaddanguovlluid madda doaibmabidju čuohe. NVE mielas olgodaddama váikkuhusat, dása gullet kártema gáibádušat, leat vuhtiiváldon dás.

3.4 Luonddušláddjivohta

3.4.1 Luonddušláddjivođa kárten – Proseassa ja vuohki

Finnmárkku fylkkamánni deattuha ahte badjeguovlluin mat fátmastit plánaguovllu ja oasi fierpmádatlaktimis/geainnu, leat hejodit kárten luonddušláddjivođa. Moanat gulaskuddanásuhusat bivdet vuđolaččat kártet luonddušláddjivođa plánaguovllus, maiddá fápmolinnjágeinnodagain. NVE čujuha dás «Luonddušláddjivohta»-fáttá gáibádusaide, mat ee. fátmastit luondduhámiid ja šaddogearddi, lottiid ja eará eallišlájaid kártema. NVE mielas dát vuhtiiváldá, oktan «Proseassa ja vuohki»-fáttá čihččet kuvlačuoggá gieddedidošteami gáibádušain, daid kártengáibádušaid maid gulaskuddanbealálaččat leat ovddidan.

NOF gáibida ahte gieddebargguid čadahit olbmot geain leat buorre ornitologalaš máhttu, ja addá bajilgova sihke bessen- ja bárbmoloddešlájain, main váldofokus leat gazzalottit. Fylkkamánni čujuha dasa ahte relevánta loddešlájaid bessenguorahallamiid berrejit gelbbolaš fágaolbmot, geain leat vásáhusat dákkár bargguin, čielggadit didošteamiid bokte rivttes áiggis.

NVE čujuha «Proseassa ja vuohki»-fáttá goalmát kuvlačuoggái, mas NVE gáibida gelbbolaš fágabirrasiid čadahit čielggademiid. NVE čujuha dasto «Lottit»-fáttá «*Bargovuohkái*», mas čuožžu ahte árvvoštallamiid vuodđun galget leat gulahallamat báikkálaš ja regionála eiseválddiiguin ja organisašuvnnaiguin/ovtaskasolbmuiguin. Dasto čuožžu ahte galgá čadahit gieddedidošteami jos dálá loddeduđašteami leat váilevaččat. Lottiid kárten galgá dahkat ulbmillaš áiggis jagis bessenáiggiid ja bárbmoáigodaga olis. NVE čujuha dás «Proseassa ja vuohki»-fáttá čihččet kapihttalii, mas NVE gáibida čadahit gieddedidošteami jos luonddubirrasa eai leat iskan ođđasat áiggis. Gieddedidošteapmi berre leat doarvá viiddis vai sáhtá deavdit čielggadanprográmma gáibádušaid. Gieddeidjeademi dárbbu galgá árvvoštallat plánaguovllu sturrodaga ja luondduhámiid ja rukseslistošlájaid potenciála gávdnosiid vuodul, dása gullet lottit. Árvvoštallama galgá vuodustit. Gieddedidošteami áigemuttu, gieddedidošteami ruvttu ja čielggadeaddji fágalaš duogáza galgá almmuhit.

3.4.2 Luondduhámit ja šaddogeardu

Fylkkamánni čujuha dasa ahte guovlluin gos plánejit luondduohademiid nugo geainnut ja fápmobálgát, berre čielggadit váikkuhusaid florai ja luondduhámiide. Mii čujuhat «Proseassa ja vuohki»-fáttá nuppi kuvlačuoggái mas gáibiduvvo ahte fierpmádatlaktima, beassan- ja siskkáldasgeainnuid, bisánansajiid, visttiid, gaskarájuid ja vejolaš káijaid váikkuhusat galget fátmastuvvot fáttáid čielggadeapmái mat leat mearriduvvon dán prográmmas.

Hegge ja Løvøy oaiivildeaba ahte dán guovllu geologii ja ferte váikkuhusčielggaduvvot, sivas go leat registrerejuvvon nunatakguovllut ja dološ jiehkkeravddat Aškkasgáissás ja Nuortaborgagáissás. Øyvind Johansen ja Tonje Margrete Johansen ja earát čujuhit dasa ahte Aškkasgáissás, Vuonjalráššas ja Vilgesgáissás lea erenoamáš luondduhápmi, bakteguovlluin/juovain duolbaeatnamis. Sii bivdet guorahallat man olu dánlágan luondduhámit gávdnojit Norggas, ja ahte ferte árvvoštallat galgá go dán guovllu suodjalit. NVE mielas erenoamáš geologalaš gávdnosat nugo nunatak jna. gullet luondduhámi definišuvdnii. NVE vuordá ahte doaibmaálgaheaddji doarvá bures čilge ja árvvoštallá doaibmabidju váikkuhusaid luondduhámiide ja čadaha «Luondduhámit ja šaddogeardu»-fáttá čielggadangáibádušaid. Dán fáttá bargovuogi olis galgá árvvoštallamiid vuodđudit dálá duodašusaide ja gulahallami báikkálaš ja regionála eiseválddiiguin ja organisašuvnnaiguin/resursaolbmuiguin. Dán vuodul NVE ii

gohčo doaibmaálggaheaddji guorahallat dán luondduhámi gávdnoštumiid eará sajiin Norggas, ii ge bivdde árvvoštallat galgá go guovllu ráfáidahttit.

Finnmárkku luonddugáhttenlihttu gáibida váikkuhusčielggadeami čujuhit dutkamii mii duodašta lihkestuvvan viiddis šaddogeardeodasmahttima maŋŋá industriála doaimma. NVE čujuha «Proseassa ja vuohki»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas gáibidit árvvoštallat plánačovdosiid, geinnodatmuddemiid ja/dahje eará váidudeaddji doaibmabijuid. NVE mielas lea čielggadeapmi gáibádusa vuodul doarvái addit dohkálaš árvvoštallama váidudeaddji doaibmabijuin konsešuvdnaohcamušas. Jos doaibmabidju addojuvvo konsešuvdna, de bidjet eavttuid biras-, fievrrideapme- ja rusttetplánii, mas ee. gáibidit ahte rusttetguovllu galgá čorgejuvvot, maŋimustá guokte jagi maŋŋá rusttega álggaheami.

3.4.3 *Lottit*

Moanat gulaskuddanáshusat bivdet čiekŋaliskáijaplánaid oktavuodas Gussanjárggas didoštít loddemáddodaga mii geavaha Sturrajoganjálmmi ja lagaš njeaššeetnamiid, sihke bárbmolottiid vuoinŋastanbáikki olis ja báikkálaš lottiid olis. Mii čujuhat dás «Proseassa ja vuohki»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas gáibiduvvo ahte fierpmádatlaktima, beassan- ja siskkáldasgeainnuid, bisánansajiid, visttiid, gaskarájuid ja vejolaš káijaid váikkuhusat galget fátmastuvvot fáttáid čielggadeapmái, dása gullet «Lottit»-fáddá mii lea mearriduvvon dán prográmmas.

Go lea sáhka lottiin, de čujuha NVE čielggadanprográmma «Lottit»-fáddái, mas ee. čuožžu ahte galgá ráhkaduvvot bajilgovva áitatvuloš ja hearkkes šlájain, ja dasto árvvoštallat mo doaibmabidju sáhtta váikkuhit dáidda. Galgá maiddái ráhkadit bajilgova ovddasvástádusšlájain ja bivddehahti šlájain. NVE mielas dát gáibádusat leat doarvái addit dohkálaš árvvoštallama váikkuhusain lottiide bieggafápmorusttega ja fápmolinnjaid plánaguovllus ja dan lahka.

Moanat gulaskuddanbealálaččat leat almmuhan dieđuid vejolaš ja registrerejuvvon rukseslistoloddešlájaid gávdnoštumiin plánaguovllus ja dan lahka. NVE bivdá doaibmaálggaheaddji mearkašit gulaskuddanbealálaččaid cealkámušaid.

3.4.4 *Eará eallišlájat*

Tonje Margrete Johansen ja earát oaivvildit fertet árvvoštallat leat go čiekŋaliskáijas Siskkit Lágesvuonas váikkuhusat lussii ja eará mariidna šlájaid čázadagain Gussanjárggas.

Fylkkamánni almmuha ahte leat registrerejuvvon geatkebiejut plánaguovllu davimus oarjedavádat guovllus, ja dasto eanet biejut Deanu guvlui, gosa fierpmádatlaktin Deanušaldái lea plánejuvvon. NOF bivdá váikkuhusčielggadeami čilget njála vejolaš guovllu geavaheami.

NVE čujuha «Eará eallišlájat»-fáddái, mas čuožžu ahte galgá ráhkaduvvot bajilgovva šlájain maidda doaibmabidju sáhtta sakka čuohtat. Dasto čujuhat mii «Proseassa ja vuohki»-fáttá nuppi kuvlačuoggái mas aiddostahttojuvvo ahte fierpmádatlaktima, beassan- ja siskkáldasgeainnuid, bisánansajiid, visttiid, gaskarájuid ja vejolaš káijaid váikkuhusat galget fátmastuvvot fáttáid čielggadeapmái mat leat mearriduvvon dán prográmmas. NVE mielas dát vuhtiváldá daid gáibádusaid maid gulaskuddanbealálaččat leat ovddidan.

3.4.5 *Oktilis deaddu*

NOF ja La Naturen Leve čujuhit ahte Davvi bieggafápmorusttet lea okta dain olu plánejuvvon ja realiserejuvvon bieggafápmorusttegiin Finnmarkkus, ja go geahčada eará doaibmabijuid nugo čáhcefápmohuksema ja ruvkedoaimmaid, de oaivvildit sii ahte doaibmabiju váikkuhusaid oktilis deattu olis, gč. luonddušláddjivuodálaga § 10, berre deattuhit ja árvvoštallat váikkuhusčielggadeamis.

NVE mielas dát leat vuhtiiváldon «Oktilis deaddu»-fáttá vuosttaš kuvlačuoggás, mas bohtá ovdan ahte galgá árvvoštallat sáhttet go dálá dahje plánejuvvon sisabahkkemat guvlui váikkuhit seamma šlájaid/luondduhámiid hálddašanulbmiliidda maidda bieggafápmorusttet oktan gullelaš fierpmádatlaktimiin sáhttá čuoheat. NVE čujuha dasto «Oktavuohta eará plánaide»-fáttá goalmmát kuvlačuoggái. Dás bohtá ovdan ahte galgá čilget eará bieggafápmorusttetplánaid ja stuorit fápmolinnjáiid ásaheamiid Finnmárkkus.

3.4.6 *Oktilis ávdin luondduguovllut*

Moanat gulaskuddanásašusat deattuhtit ahte doaibmabidju oktan gullelaš fierpmádatlaktimiiguin gáržžidit stuorra oktilis ávdin luondduguovllu (ovdal namahuvvon INON; sisabahkkekeahces luondduguovllut). Gussanjárgga gilisearvi bivdá čielggadit lea go dieđihuvvon doaibmabiju duohtandahkan servodatávkkálaš dohkálaš Norgga báhcán ávdinguovlluid goasttádusain. Moanat gulaskuddanásašusat bivdet árvvoštallat Norgga geatnegasvuodaid áimmahuššat ávdin ja sisabahkkeskeahces luonddu. Finnmárkku luonddugáhttenlihttu oaivvilda galgat guorahallat olu vástideaddji oktilis sisabahkkeskeahces guovllut leat Norggas, maiddái einnostusaid sisabahkkesplánain mat leat dáin eanadathámiin ovddos guvlui.

NVE lea gáibidan árvvoštallat vejolaš váikkuhusaid dákkár guovlluide «Oktilis ávdin luondduguovllut»-fáttás. Dákkár oktilis luondduguovlluid massima galgá almmuhit proseantan guoskevaš gielddaide, fylkii ja riikkadássái. Galgá konkrehta árvvoštallat vejolaš váikkuhusaid dákkár guovlluide. Dasto galgá árvvoštallamiid geahččat oktilaččat árvvoštallamiiguin olgodaddama ja boazodoalu hárrái. Mii eat oainne ahte einnostusat iešguđet sisabahkkesplánain mat leat dánlágan eanadathámiin, leat mearrádušreleevánttat NVE:i.

3.5 **Nuoskkideapmi (riedja, suoivanastin ja eará nuoskkideapmi)**

3.5.1 *Riedja ja suoivanastin*

Sirpmá gilisearvi fuolastuvvá bieggafápmorusttega riejas ja čujuha dasa ahte ii gávdno šaddogeardi dahje várrečohkat mat váidudit rieja. Luonddugáhttenlihttu čujuha jietnaeanadatdutkanii, mii oaivvilda leat čanus gaskal rieja eallinbirrasis ja biologalaš šláddjivuoda geahpádusas. Luonddugáhttenlihttu bivdá čielggadit jietnaeanadaga, ja ahte dán ferte dahkat čielggadeaddji geas lea gelbbolašvuolta ekologalaš jietnaeanadatdutkanis.

NVE čujuha dás «Riedja»-fáttá kuvlačuoggáide, mas čuožžu ahte galgá árvvoštallat mo bieggafápmorusttega riedja váikkuha ollesjagi- ja astoáiigeásodagaide ja olgodaddamii, ja ahte galgá ráhkaduvvot riedjaguovlokárta. NVE čujuha dasto «Riedja»-fáttá «*Bargovuohká*», mas čuožžu ahte čielggademiid vuodđun galget leat NVE bagadus «*Skyggekast fra vindkraftverk, Retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging*» (T-1442) ja «*Veileder til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging*» (M-128). Čielggadeapmi mii lea dahkkon riedjabagadusaid olis dagahit NVE mielas buori mearrádušvuodu. NVE ii gohčo doaibmaálggaheadji čielggadit doaibmabiju jietnaeanadatdutkanis olis.

3.6 **Ealáhus- ja servodatberoštumit**

3.6.1 *Árvoháhkkan*

Davvisiidda gielda ja Gussanjárgga gilisearvi bivdet čielggadit prošeavtta árvoháhkama. Davvisiidda gielda háliida čielggadit mo huksen sáhttá váikkuhit Gussanjárgga ja Siskkit Lágessvuona álbmogii ja ealáhusovdáneapmái. Dasto háliida Davvisiidda gielda čielggadeami čilget káija ja bráhkaid huksema

ja daid báikkálaš maŋŋegeavaheami. Davvisiidda gieldda háliida maiddá čielggadit mo báikkálaš bargonávccaid ja ealáhusaid sáhtá ávkkástallat, ja mo rekruteret ja ásaiduhtit 30–40 bargi bearrašiiguin guvlui doaibmaáigodagas.

Øyvind Johansen bivdá aiddostahttit maid doaibmabargguid bieggafápmorusttet buktá, ja man galle bargosaji báikkálaš čatnasemiin sáhtá vuordit doaibmaáigodagas.

Čielggadanprográmma «Árvoháhkkan»-fáttá kuvlačuoggás lea NVE gáibidan čilget mo doaibmabidju sáhtá váikkuhit goskevaš gielddaid ekonomijai, dása gullet barggaheapmi ja árvoháhkkan báikkálaččat ja regionálalaččat. Dán galgá čilget sihke huksen- ja doaibmaáigodaga várás. NVE mielas dát gáibáduš lea doarvái addit dohkálaš árvvoštallama árvoháhkamis báikkálaččat ja regionálalaččat. Go lea sáhka Davvisiidda gieldda sávaldagas čielggadit káija- ja bráhkkaheapsiid, de čujuhat mii maiddá «Doaibmabidjočilgehus»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas galgá ee. vistiid ja káijaid čilget.

3.6.2 Mátkealáhus ja turisma

Leavvajoga duottarstohpu AS fuolastuvvá go doaibmabidju geahpida turistalogu guovllus.

NVE čujuha dán oktavuodas «Mátkealáhus ja turisma»-fáddái, mas gáibiduvvo ahte guovllu mátkealáhusa galgá čilgejuvvot oanehaččat, ja ahte doaibmabidju vejolaš váikkuhusaid mátkealáhussii ja turismii galgá árvvoštallat. Dat guoská maiddá luondduvuđot turismii.

3.6.3 Áibmojohtolat ja gulahallanvuogádagat

Avinor lea árvvoštallan doaibmabidju Leavnnja girdišilju dálá sisa- ja olggosgirdinvuogádaga olis, ja deattuha leat dehálažžan rievdadit bieggafápmorusttega plánejuvvon hábmema, vai suodjalanguovlluid vuhtiiváldin áimmahuššojuvvo plánemis.

NVE čujuha «Doaibmabidju čilgen ja ákkastallan»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas čuožžu ahte plánaguovllu infrastruktuurain galgá čilget ja čájehit kárttas. Vai bieggafápmorusttet oažžu optimála hábmema, de lea dehálaš ahte biddjo fleksibilitehta bieggaturbiinnaid mállii, lohku ja detáljasajusteapmái. Fleksibilitehta lea dárbbalaš eaktu vai doaibmaálggaheaddji galgá sáhttit čuovvut teknologijaovdáneami, ávkkástallat lágideaddjimárkana gilvovejolašvuodaid ja optimaliseret buvttadeami plánaguovllus. Čielggadeami mat galget čadahuvvot, galget vuodduduvvot bieggafápmorusttega hábmemii mii doaibmaálggaheaddji mielas lea eanemus jáhkehahti. Vejolaš konsešuvnna oktavuodas gáibiduvvojit eavttut detáljaplána birra. Detáljaplána galgá čájehit loahpalaš huksenčovdosa, dása gullet bieggaturbiinnaid, beassan- ja siskkáldasgeainnuid sajusteapmi. Jos addo konsešuvdna, de sáhtá NVE bidjat eavttuid dasa ahte áibmojohtolaga suodjalanguovlluid vuhtiiváldin áimmahuššojuvvojit oassin detáljaplánas. NVE bivdá muđui doaibmaálggaheaddji mearkašit Avinora cealkámuša, ja váldit dan vuhtii čielggadeamis.

3.7 Boazodoallu

3.7.1 Árbevirolaš máhttu ja oassálastin guoski boazodoalloorohagain

Boazodoalloorohat 13 bivdá ahte váikkuhusčielggadeami vuohki vuhtiiváldá árbevirolaš máhttu, sámegeala, boazodoalu fáttmasteami ja oktilis deattu.

Duohta dialoga bokte boazodoaluin sáhtá boazodoalu árbevirolaš máhttu ja siiddastallanvuogi ovttaskas guovlluin fáttmasti bieggafápmorusttega plánemii. Sámi árbevirolaš máhttu lámčin ja fáttmasteapmi máhttovuđui sáhtá leat mielde sihkarastimin buoremus lági mielde mearrádušvuodu ovdalgo mearráduš dahkko. NVE čujuha «Boazodoallu»-fáttá *Bargovuohkái*, mas mii ávžžuhat ásahit ovttasbarggu boazodoaluin. Dasto galgá gullevaš orohaga bovdet searvat didošteapmái. NVE vuordá

dasto ahte maiddái orohagaid orohatplánaid dieđut ja doaibmanjuolggadusat geahčaduvvojit čielggademiid oktavuodas. NVE fuomášuhtá ahte dát dokumeanttat sáhttet leat boarrásat, ja ahte sáhtá leat dárbbaslaš dievasmahttit dáid dieđuid orohaga dieđuiguin.

Go lea sáhka oktilis deattu čielggademiin, de mii čujuhat «Boazodoallu»-fáttá vidát ja guđát kuvlačuoggáide, mas gáibiduvvo ahte bieggafápmorusttet galgá geahččat oktilaččat eará doaibmabijuiguin ja plánaiguin orohagas, ja čilgehusa galgá dievasmahttit sisabahkkenkárttain.

3.7.2 *Areálageavahankárta*

Moanat gulaskuddanáshusat bivdet gáibidit ahte boazodoalu guovllu geavaheapmi kártejuvvo ovttas guoskevaš orohagain. Dasto čujuhuvvo dasa ahte areálakárttain mat leat olámuttus neahttačovdosis Kildenis, leat váilevaš dieđut areálageavaheami birra, ja deattuhuvvo ahte ođasmahtton areálageavahankárta ferte tevdnet ovttas guoskevaš orohagain.

NVE diehtá ahte dálá areálageavahankárttat Kildenis leat váilevaččat, ja ahte moanat kárttat eai leat ođasmahtton 1990-logu rájes. NVE čujuha dás «Boazodoallu»-fáttá vuosttaš čuoggái, mas aiddostahtto ahte areálageavaheami čilgehusa ee. galgá háhkat áiggis áigái ođasmahtton areálageavahankárta relevánta orohagain.

3.7.3 *Váikkuhusat kránnjáorohagaide*

Finnmárkku fylkkamánni čujuha dasa ahte plánaguovlu lea orohaga 13 dehálaš johtingeaidnu, ja sii oaivvildit danne ahte lea mearrideaddjin ahte váikkuhusat johtingeainnuide čielggaduvvojit čielggadanprográmma bokte. Moanat gulaskuddanáshusat čujuhit dasa ahte vejolaš váikkuhusaid orohagaid 14 A ja 9 bohccuide maiddái berre čielggadit.

Davvi bieggafápmorusttega plánaguovlu lea orohaga 13:s, ja bieggafápmorusttega beassangeainnu plánat gusket orohahkii 14 A:i. Plánejuvvon fierpmádatlaktimat gusket orohagaide 9, 13, ja 17. Dasa lassin guoská geinnodat davvin orohahkii 14 A:i. NVE vuordá ahte vejolaš garvin bieggafápmorusttega geažil sáhtá dagahit masttademiid kránnjáorohagain, ja dagahit hástalusaid beaivválaš doibmii. Mii čujuhat dás «Boazodoallu»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas ee. gáibiduvvo ahte eahpenjuolga váikkuhusaid galgá čilget ja árvvoštallat. Dasto čujuhat mii seamma fáttá njealját čuoggái, mas galgá árvvoštallat mo bieggafápmorusttet huksen- ja doaibmaáigodagas sáhtá váikkuhit boazodoalu guovlogeavaheapmái cakkiiid, garvimiid ja doaimmalaš hehttehusaid bokte. NVE eaktuda ahte váikkuhusaid árvvoštallan namuhuvvon kránnjáorohagaid hárrái galgá leat oassin dán čielggadeamis.

3.7.4 *Lassibargu*

Karášjoga johttisámesearvi ja Finnmárkku fylkkamánni bivdet čielggadeami čilget lassibarguid, nugo guodoheami, vuojeheami jna. Dasto fuomášuhtá fylkkamánni dan ahte boazodoallu geavaha helikoptera ja dronaid, ja ahte váikkuhusat dagahit lassibarguid vejolaš girdigiieldinguovlluin ja ferte leat oassin čielggadeamis.

NVE čujuha dás «Boazodoallu»-fáttá njealját kuvlačuoggái, mas gáibiduvvo ahte árvvoštallet mo bieggafápmorusttet huksen- ja doaibmaáigodagas sáhtá váikkuhit boazodoalu guovlogeavaheapmái, dása gullet doaibmahehttehusat. NVE vuordá ahte iešgudetlágan lassibarguid ja doaibmahehttehusaid, dása gullá áimmu geavaheapmi bieggafápmorusttega bajábealde, galget čilgejuvvo oassin čielggadeamis. Go lea sáhka boazodoalu helikopter- ja dronageavaheamis, de čujuhat mii maiddái «Áibmojohtolat ja gulahallanvuogádagat»-fáttá njealját čuoggái, mas galget árvvoštallat dagahit go bieggafápmorusttet ja gullevaš fápmolinnját lassi hehttehusaid

áibmojohtolahkii, erenoamážit vuollegisgirdi girdiide ja helikopteriidda. NVE vuordá ahte váikkuhusčielggadeamis maiddái árvoštallet váikkuhusaid boazodoalu helikopter- ja dronageavaheapmái guovllus.

3.7.5 *Bargosajit ja ekonomiija*

Karášjoga johttisámesearvi ja Boazodoalloorohat 9 bivdet váikkuhusčielggadeami čájehit man galle boazodoalli, dása gullet kránnjáorohagain, fertejit heaittihit iežaset doalu bieggafápmorusttega geažil. Karášjoga johttisámesearvi bivdá maiddái árvoštallat sosiokultuvrralaš beliid bieggafápmorusttega geažil.

Moanat gulaskuddanáshusat bivdet árvoštallat boazodoalu ekonomalaš massima, dása gullá meroštallat boahttevaš buvttadanmassimiid guohtonmassimiid, ráfehuhttimiid, lassi vuojeheamiid ja garvimiid geažil. Dasto bivdá Boazodoalloorohat 13 meroštallat váidudeaddji doaibmabijuid goluid.

NVE eaktuda ahte boazodoalločielggadeapmi fátmmasta doaibmabiju visot relevánta beliid váikkuhusaid, dása gullet ekonomalaš, kultuvrralaš ja sosiála váikkuhusat. NVE čujuha muđui «Árvoháhkán»-fáddái, mas čuožžu ahte galgá čilget mo doaibmabidju sáhtta váikkuhit guoskevaš gielddaid ekonomiijai, dása gullet barggaheapmi ja árvoháhkán báikkálaččat ja regionálalaččat, ja ahte dan galgá čilget sihke huksen- ja doaibmaáigodaga várás. Dát gáibádusat leat NVE mielas doarvái čuvget ášši.

3.7.6 *Gollogokčan*

Moanat gulaskuddanáshusat bivdet doaibmaálggaheaddji gokčat goluid mat boazodoalloorohagain leat konsešuvdnaproseassa searvama oktavuodas. NVE čujuha dás «Boazodoallu»-fáttá *Bargovuohkái*. *Doaibmaálggaheaddji dat galgá máksit váikkuhusčielggadeami goluid, gč. váikkuhusčielggadeami láhkaásahusa § 4 goalmmát lađđasa. NVE oaivvilda dehálažžan ahte boazodoallit váikkuhit čielggadanbargui. NVE eaktuda ahte doaibmaálggaheaddji addá boazodolliide vejolašvuoda searvat čielggadanbargguide go gokčá sin dárbbalaš goluid.*

3.7.7 *Čielggadeapmi geainnuid hárrái*

Sámediggi oaivvilda ahte ii leat doarvái dušše čoahkkáigeassit dálá máhtu boazodoalu váikkuhusain bieggafápmorusttegis ja fápmolinnjáiin. Čielggadeapmi ferte maiddái čilget mii dálá máhtuid gávdno geainnuid ja gullevaš johtingeainnuid váikkuhusaid birra boazodollui. NVE čujuha dás «Proseassa ja vuohki»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas gáibiduvvo ahte váikkuhusat ee. beassan- ja siskkáldasgeainnuin galget fátmmastuvvot fáttáid čielggadeapmái mat leat mearriduvvon dán prográmmas. Dán vuodul vuordá NVE ahte maiddái dálá máhttu váikkuhusaid birra geainnuid geažil leat árvoštallama vuodđun.

3.7.8 *Ođđa fápmolinnjageinnodagaid čielggadeamit*

Fylkkamánni čujuha kártagáldui Kildenii, mii čájeha johtingeainnu plánaguovllu nuortta- ja oarjjabealde. Johtingeaidnu Gurrojogas (Gurrogáissá nuortabeale) máttás Leavvjavárri guvlui, mas fas sierranit guokte johtingeainnu máttás. Dárjoga davábealde álgá eará johtingeaidnu davás guvlui. Boazodoalloorohaga 13 doaibmanjuolggadusain lea dát johtingeaidnu tevdnejuvvon oktilis johtingeaidnun. Dat lea maiddái tevdnejuvvon Boazodoalloorohaga 17 doaibmanjuolggadusaide oktilis johtingeaidnun. Danne ferte váldit vuhtii ahte johtingeaidnu duodaid lea oktilis. Dán johtingeidnu čuohcá fierpmádatlaktin máttás guvlui. Boazodoalloorohat 9 oaivvilda ahte plánejuvvon fierpmádatlaktin nuorttas Supmii manná guovtti dehálaš dálveorohaga čađa ja háddje dáid. Boazodoalloorohat 9 oaivvilda ahte fápmolinnját maiddái dagahit garvinbeavttuid. Sii čujuhit vel

linnjágeinnodahkii mii lea plánejuvvon E6-geaidnoráigge ja Deatnoráigge, ja deattuha ahte dát sáhtta váikkuhit orohahkii go ráfehuhttimat huksenáigodagas ja fápmolinnjáid garvin dagaha stuorra guohtonmassimiid. Maiddái Suoma Birasministeriija čujuha dasa ahte dat guokte vejolaš geinnodagas Suoma beallái sáhttet leat negatiivvalaš birasváikkuhusaid.

Dasa lassin čujuha Bálgosiid ovtastus Suomas ahte dat guokte dieđihuvvon fápmolinnjágeinnodaga mannet Báišduoddara ja Gáldooaivvi bálgosiid čađa suoma bealde, ja bivdá čielggadit váikkuhusaid suoma boazodollui, ja ahte báikkálaš bálgosiid fátmasta prosessii.

NVE registrere Finnmarkku fylkkamánni ja Boazodoalloorohaga 9 oaivvildit ahte dieđihuvvon fápmolinnjágeinnodagain nuorttas Suoma beallái sáhttet leat negatiivvalaš váikkuhusat boazodollui, ja ahte suoma biraseiseválddit maiddái oaivvildit fertet čielggadit odđa geinnodagaid Suoma beallái. NVE bivdá danne doaibmaálgaheadji čielggadit molssaevttolaš geinnodagaid mii orohaga mielas leat unnit váikkuhusat sin iežaset doibmii. Dán geinnodaga galgá geahččat oktilaččat fierpmádathuksemin Suomas, ja galgá deattuhit ahte geinnodathuksema birasváikkuhusat suoma bealde leat nu unnit go vejolaččat. Dákkár geinnodaga huksema berre dahkat ovttasráđiid guovllu boazodoaluin, báikkálaš eiseválddiiguin Suomas ja Fingridain. Go lea sáhka váikkuhusain boazodollui linnjáid geažil mat mannet suoma beallái, de oaivvilda NVE ahte dát čuvgejuvvo dáid linnjáid áššemeannudanproseassas go proseassa álggahuvvo Suomas. Almmatge bidjá linnjáid ráđjarasttildansadji Norggas premissaid dasa gokko linnjá galgá mannat Suomas, nu ahte NVE oaivvilda leat dehálažžan ahte oanehaččat árvoštallet linnjá váikkuhusaid maiddái Suomas. Dákkár árvoštallan berre leat oassin oppalaš árvoštallamis mii mearrida gokko vejolaš molssaevttolaš geinnodat galgá mannat Suoma beallái.

3.8 Sámi meahcásteapmi

Moanat gulaskuddanáshusat, dása gullá Sámediggi, bivdet čielggadit sámi meahcásteami váikkuhusaid. Dasto gáibidit gulaskuddanáshusat ahte geavahuvvo okta čielggadeaddji gii dovda sámi meahcásteami, meahcásteami mearkkašumi sámi kultuvrii ja gillii ja báikkálaš beliid.

NVE čujuha čielggadančuoggái «Sámiid meahcásteapmi», mas bohtá ovdan ahte doaibmabiju váikkuhusaid sámiid meahcásteapmái plánaguovllus ja dan lahkosis galgá čielggadit, dása gullá dat ahte guovllu historjjálaš geavaheapmi ja doaimma mearkkašupmi kulturguoddin čilgejuvvo. Go lea sáhka gulaskuddanáshusaid gáibádušas čielggadeaddji hárrái, de čujuha NVE «Proseassa ja vuohki»-fáttá goalmmát kuvlačuoggái, mas NVE gáibida ahte gelbbolaš fágabirrasat čadahit čielggademiid. Dasto čujuhat mii «Sámiid meahcásteapmi»-fáttá *Bargovuohkái*, mas earret eará bohtá ovdan ahte árvoštallamiid vuodđun berrejit leat dieđut maid leat viežžan báikeolbmui, regionála ja guovddáš eiseválddiin, organisašuvnnain ja ealáhusain.

3.9 Eará eanageavaheapmi

Minerálahálddašandirektoráhta (MD) čujuha dasa ahte plánaguovllus dahje váikkuhusguovllus eai leat registrerejuvvon mangelágan minerálariggodagat. Prošeavtta viidodaga vuodul bivdá direktoráhta čielggadit minerálariggodagaid sierra fáddán váikkuhusčielggadeamis, mas vuolggasajit leat minerálaháka ja váikkuhusčielggadanláhaásahus. Direktoráhta rávve árvoštallat lea go dárbu riggodatgeologalaš guorahallama dahkat váikkuhusčielggadeami oassin.

MD muittuha ahte jos roggá eanet go 10 000 m³ mássá, ja juohkelágan luonddugeađggi roggan, gáibida konsešuvnna, gč. minerálaháka § 43. Konsešuvdnaohcamuša oktavuodas galgá ráhkadit doaibmaplána. Doaibmaplána galgá fuolahit baktefágalaš dohkálaš roggama mii ee. vuhtiiválda

ulbmillaš doaimma, dárbbášlaš sihkkarastindoaimbajuid ja čorgema maŋŋá doaimma loahpaheami. Doaimmakonsešuvnna ohcamuša ferte MD dohkkehit ovdalگو álggaha doaimma.

«Eará areálageavahepmi»-fáttá kuvlačuoggás čielggadanprográmmas lea NVE gáibidan ahte doaimbajuju vejolaš váikkuhusaid eará areálageavahanberoštumiide, dása gullet minerálaroggamat, galgá čilget. Eanet resursageologalaš guorahallama vejolaš dárbbu galgá árvvoštallat čielggadeami oassin. NVE mielas lea gáibádus doarvái addit dohkálaš árvvoštallama vejolaš minerálariggodagain guovllus. Relevánta eiseválddiin berre váldit oktavuoda háhkat dálá duodaštusaid dálá areálageavaheami ja plánejuvvon areálageavaheami birra.

3.10 Eará

3.10.1 Dearvvašvuodaváikkuhusat

Sirpmá gilisearvi bivdá dearvvašvuodaváikkuhusaid čielggadit. Boazodoalloorohat 9 čujuha psyhkalaš dearvvašvuoda dutkamiidda, mii nanne ahte sisabahkkemat nugo bieggafápmorusttet váikkuhit sámi boazodoalu psyhkalaš ja sosiála beliide. Orohat 9 bivdá danne čilget psykososiála beliid váikkuhusčielggadeamis.

Ohcejoga gieldda ja moanat priváhta olbmot geat leat ovddidan oaiviliid, bivdet váikkuhusčielggadeami maiddá máinnašit váikkuhusaid suoma beale, dása gullá sosiála váikkuhusaid čielggadeapmi.

Go lea sáhka kultuvrralaš ja sosiála váikkuhusain boazodollui, de eaktuda NVE ahte boazodoalločielggadeapmi fátmasta buot relevánta váikkuhusaid mat doaimbajuju sáhttet leat. NVE čujuha dás «Boazodoallu»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas plánejuvvon bieggafápmorusttega eahpenjuolggá váikkuhusaid galgá čilget ja árvvoštallat. NVE ii gohčo doaimmaálggaheaddji čielggadit dearvvašvuodaváikkuhusaid, iige vejolaš psyhkalaš dearvvašvuoda váikkuhusaid váikkuhusčielggadeamis.

NVE čujuha muđui «Elektromagnehtalaš guovlu»-fáttá nuppi kuvlačuoggái, mas mii bivdit čoahkkáigeasu dálá máhtus elektromagnehtalaš guovllu ja vejolaš dearvvašvuodaváikkuhusaid birra.

3.10.2 Foanda

Davvisiidda gieldda sávvá ahte čielggaduvvo manlágan doarjjaortnetsoahpamuša sáhttet Davvisiidda gieldda ja doaimmaálggaheaddji dahkat jos opmodatvearru heaittihuvvo. Dasto sávvá gieldda ahte árvvoštallojuvvo galgá go ásahit foandda doaimbajujuide Gussanjárggas/Siskkit Lágessuonas, ja sáhtta go ásahit diehtujuohkinguovddáža Davvi bieggafápmorusttega birra Gussanjárgii.

Deanu gieldda háliida čielggadit mo doaimmaálggaheaddji sáhtta leat mielde nannemin sámi kultuvrra bieggafápmorusttega lagaš guovlluin, ja bivdá čalmmustahttit bieggafápmohuksejeadji/eaiggáda ekonomalaš geatnegasvuodaid. Deanu gieldda oaivvilda dasto ahte lea eaktu ahte ásahuvvo oktasaš solidáralaš luondduriggodatfoanda buot golmma gildii mat bohtet rusttega opmodatvearuhusa sisaboaduin.

Konsešuvdnameannudeamis galgá NVE váldit vuhtii sihke priváhta ja dábálaš beroštumiid maidda doaimbajuju sáhtta čuohtat, ja árvvoštallat leat doaimbajuju váikkuhusat servodahkii oppalaččat dohkálaččat. Priváhtarievttálaš soahpamušaid árvvoštallan, dása gullet doaimmaálggaheaddji ja guoskevaš gielddaid soahpamušat, ii gula NVE:i konsešuvdnaohcamuša oktavuodas meannudit. Danne NVE ii gohčo doaimmaálggaheaddji čielggadit vejolaš foanddaid ja eará vejolaš ekonomalaš doarjjaortnegiid.

3.10.3 Rusttega heaittiheapmi

Moanat gulaskuddanasahusat bivdet váikkuhusčielggadeami sisttisoallat plánaid man láhkái prošeakta galgá sihkkarastit ekonomii ja čorgemii / guovllu máhcahepmái. NVE čujuha dán oktavuodas fásta konsešuvdnaeavttuide heaittiheami birra. Vejolaš konsešuvnnas galgá konsešuvdnadoalli rusttega ovdal 12. doaibmajahki vássá sáddet NVE:i dáhkáduševttohusa mii sihkkarastá gollogokčamiid čorget eret bieggaturbiinnaid ja máhcahit guovllu ovdal go doaibmaáigodat nohká, gč. energiijaláhkaásahusa § 3-4 d. NVE čujuha dasto «Infrastrukturva»-fáttá vidát kuvlačuoggái ja oaivvilda gulaskuddanasahusaid gáibádusaid leat vuhtiiváldon.

3.10.4 Dálkkádatrehketdoallu

Fylkkamánni bivdá rusttega dálkkádatvuoitto čielggadit dárkilat. La Naturen Leve oaivvilda ahte norgga nannánvuodot bieggafápmorusttegis ii leat duodaštuvvon dálkkádatávki, ja bivdá danne Davvi bieggafápmorusttega vejolaš dálkkádatávki čielggadit dárkilat. Finnmárkku luonddugáhttenlihttu gáibida váikkuhusčielggadeami čujuhit duodaštusaide ahte Davvi bieggafápmorusttega sáhtá atnit ceavzilin, gč. EU-kommišuvnna Energiija- ja dálkkádatpáhka (Barroso-páhka). Duodaštusaid galget dovddus/neutrála dutkanásahusat almmuhan.

Ávjovári johttisámesearvi čujuha dasa ahte Norga lea dál iešbirgejeaddjin ođasmuvvi energiija dáfus, eaige sii oainne makkárga lágidandárbbu mii bealuštivččii eanet huksemiid ja guohtoneatnamiid bággolonistemiid. Ávjovári johttisámesearvi imaštallá manne Norga galgá subsidieret iežas luonddu duohtademiid ruhtadit hálbbes elrávdnjebuvttadeami Eurohpá fápmomárkanii. Dasto oaivvilda Ávjovári johttisámesearvi ahte gáibiduvvo eanet fossiila energiija buvttadit bieggaturbiinna go maid dat buvttadivččii ođasmuvvi energiija iežas eallinagis. Sirmsá gilisearvi bivdá čielggadit dálkkádatlaš váikkuhusaid ná stuorra bieggafápmorusttega huksemis.

Bieggafápmorusttega elrávdnjebuvttadeapmi ii mielddisbuvtte, fossiila energiijagálduid ektui, makkárga njuolggá dálkkádatgássaluoitimiiid. Ođđa elrávdnjebuvttadeapmi lea maid dáid mielde nannemin fápmobalánssa ja lágidansihkkarvuoda guovllus. NVE ii gohčo doaibmaálggaheadji ráhkadit duodaštusaid dasa ahte Davvi bieggafápmorusttega buvttadeami sáhtá atnit ceavzilin, gč. EU-kommišuvnna Energiija- ja dálkkádatpáhka, muhto čujuha «Doaibmabiju čilgehus ja ákkastallan»-fáttá goalmmát ja njealját kuvlačuoggái, mas čuožžu ahte galgá čilget mo bieggafápmoprošeavtta sáhtá árvvoštallat dálkkádatdoaibmabidjun, ja mas gáibiduvvo dahkat eallingeardeanalysa bieggafápmorusttegis. Go čadaha dáid čielggademiid, de NVE mielas ásaheavvo doarvái mearrádusvuoddu árvvoštallat doaimma dálkkádatávki.

Deanuleagi eanaeaiggádat Suomas bivdet bieggafápmorusttega ovdamuniid buohtastahttit negatiivvalaš váikkuhusaiguin birrasii. NVE čujuha dás «Proseassa ja vuohki»-fáttá vuosttaš kuvlačuoggái, mas doaibmabiju sihke positiivvalaš ja negatiivvalaš beliid galgá čalmmustahttit relevánta fáttáin. Davvi bieggafápmorusttega vejolaš ohcamušas áigu NVE árvvoštallat ovdamuniid ja hehttehusaid bieggafápmorusttegis oktan gullelaš infrastruktuurain moanain fáttáin, ee. fáttás mii lea čadnon iešgudet birasváikkuhusaide. Dasto galgá ovdamuniid ja hehttehusaid, maid NVE deattuha, veardidit oppalaš árvvoštallamis galgá go doaibmabidjui juolludit konsešuvnna vai ii.

3.10.5 ROS-analysa

Finnmárkku fylkkamánni oaivvilda leat mearkkašahttin ahte servodatsihkkarvuodta vuhtiiváldo konsešuvdnaproseassas, ja muittuha ahte buot čuoovvoleaddji ja váidudeaddji doaibmabidjuid, mat identifiserejuvvojit ROS-analysas, berre čuoovvolit joatkkaplánain.

NVE čujuha dán oktavuodas «Eará nuoskkideapmi»-fáttá njealját kuvlačuoggái, mas čuožžu ahte galgá árvvoštallat lihkohisvuodaid jáhkehahttivuoda ja vejolaš doaibmabijuid mat sáhttet eastadit dan. Dasto čujuhat mii «Sihkkarvuolta ja gearggusvuolta»-fáttá čielggadangáibádusaide. NVE ii áiggo dál gáibidit ollislaš ROS-analysa. Jos juolluduvvo konsešuvdna, de sáhtta NVE bidjat eavttuid čadahit dákkár analysa detáljaplána oassin, jos dat adno relevántan.

3.10.6 Gávppašankonsešuvdna

NVE muittuha maiddái dan ahte sivas go fápmolinnjás Suoma guvlui lea olgoriikkačanastat, de ferte ohecat gávppašankonsešuvnna energiialága § 4.2 vuodul jos doaibmabidjui galgá addit konsešuvnna. Dákkár ohcamuša galgá sáddet Oljo- ja energiijadepartementii.

4. Sisabohtán mearkkašumit

Vuolábealde lea čoahkkáigeassu gulaskuddancealkámušain Davvi bieggafápmorusttega ja dasa gulli fierpmádatlaktima čielggadanprográmma dieđáhussii, mas fokus lea mearkkašumiide mat leat relevánttat čielggadanprográmmii.

4.1 Báikkálaš eiseválddit

Davvisiidda gielddastivra čállá čállošis 20.12.2017 ahte gielddastivra lea dahkan dán mearrádusa 18.12.2017:

1. Davvisiidda gielddastivra čujuha dieđáhussii man NVE lea sádden 23.8.2018, ja NVE dieđiheapmái álbmotčoahkkimis Gussanjárggas 18.9.2017 Davvi bieggafápmorusttega ja dasa gulli fierpmádatlaktima váikkuhusčielggadeapmái. Davvisiidda gielddastivra čuovvula evttohusa mii lea máinnašuvvon dieđáhusain das manlágan fáttáid/fágasurggiid galgá váikkuhusčielggadit:

- Eanadat
- Kulturmuittut ja kulturbiras
- Olgodaddan ja johtolat
- Luonddušláddjivuohta
- Nuoskkideapmi
- Riedja
- Suoivanastin
- Servodatlaš váikkuhusat
- Árvoháhkkan
- Mátkealáhus ja turisma
- Eanadoallu
- Áibmojohtolat ja gulahallanvuogádagat
- Boazodoallu
- Eará areálageavaheapmi
- Elektromagnehtalaš guovlu

2. Go lea sáhka váikkuhusčielggadit servodatlaš váikkuhusaid ja árvoháhkama, de háliida Davvisiidda gielddastivra ovdáidit čuovvovaš aiddostahttima:

Gussanjárga lea huksenguovllu lagamus gilli, ja dasa dieđusge čuhcet huksenáigodat ja doaibmaáigodat eanemusat. Danne ferte čielggadit man láhkái stuorra huksen mánggaid jagiid badjel váikkuha Gussanjárgga ja muđui Siskkit Lágesvuona álbmoga ja ealáhusaid ovdáneapmái.

Dás jurddašuvvo:

- *Káija huksen, sajusteapmi ja manjegeavaheapmi. Ealáhusareála sajusteapmi káija lusa ja geaidnu váldogeidnui ferte geahččat oktilaččat eará areálageavaheami hárrái Gussanjárgga guovllus ja mii evttohuvvo gieldda ođđa areálapláνας.*
- *Bráhkaid sajusteapmi huksenáigodagas ja báikkálaš manjegeavaheapmi.*
- *Báikkálaš bargiid rekruteren, oahpahanfálaldat báikkálaččat/regionálalaččat vai virggiide sáhtta virgádit báikkálaš bargiid jos rusttet huksejuvvo.*
- *Báikkálaš ealáhusaid geavaheapmi huksen- ja doaibmaáigodagas.*
- *Doaibmaáigodat; mo rekruteret ja ásaiduhttit 30–40 bargi bearrašiiguin Gussanjárgii ja muđui siskkit Lágesvutnii.*
- *Jos eiseválddit sihkkot opmodatvearu, de ferte čielggadit manlágan báikkálaš doarjjaortnega/šiehtadusa sáhttet Davvisiidda gieldda ja Grenselandet AS šiehttat. Dás ferte maiddái árvoštallat vejolašvuoda ásahtit sierra foandda doaibmabijuide Gussanjárggas ja siskkit Lágesvuonas.*
- *Berre čielggadit sáhtta go vejolaš diehtujuohkinguovddáža Davvi bieggafápmorusttega birra ásahtit Gussanjárgii.*

3. Muđui čujuhat Gussanjárgga gilisearvvi gulaskuddancealkámuššii 14.6.2017. Davvisiidda gielddastivra doarju gilisearvvi čielggadanfáttáid árvalusaid.

Deanu gieldda čállá reivves 2.1.2018 ahte gielddastivra čoahkkimis 14.12.2017 lea dahkan dákkár mearrádusa:

«Deanu gieldda čujuha dieđáhusgulaskuddamii Davvi bieggafápmorusttega 1. ja 2. oasi birra, ja oavvvildá ahte čuovvovaš fáttat berrejit leat mielde čielggadanprográmmas:

- *Guovllu symbolaárvu sámi servodahkii*
- Čálalaš gálduid ferte geahčadit, ja berre jearahallat informánttaid sámi servodagas.

Bieggafápmorusttega čielggadanprográmma 1. oasis fertejit čuovvovaš beliid váldit mielde lasáhussan 15.3. kapihttalii «Eanadat»:

- *Galgá ráhkadit oinnolašvuodakártta mii čájeha man viiddis guovlluin oidnojit bieggaturbiinnat jalahassan. Lea mearkkašahtti diehtit oidnojit go bieggaturbiinnat ovdamearkka dihtii Stánjanasčohkas dahje Alggašváris.*

Deanu gieldda oavvvildá rusttegis sáhttet leat negatiivvalaš váikkuhusat sámi kultuvrii ja meahcásteapmái Deanu gieldda bajit osiin ja sápmelaččaide Ohcejoga gielddas.

Gieldda gáibida ahte huksejeddji čađaha vuđolaš váikkuhusčielggademiid meahcegeavaheami birra huksenguovllus ovdalgo konsešuvnna duodaid meannudit, erenoamážit sámi meahcegeavaheami, guovllu lotnolasealáhusaid, mátkeealáhusa jna. ja kulturmuittuid dáfus. Boazodoallu lea diehttelasat sierradilis dás.

Gieldda okta gáibáduš man ferte čielggadit, lea mo huksejeddji geatnegahtto nannet sámi kultuvrra bieggafápmorusttega lagaš guovlluin. Bieggafápmohuksejeddji/eaiggáda ekonomalaš geatnegasvuodaid ferte čalmmustahttit. Garra sávaldat Sirmá/Ohcejoga guovllus lea bissovaš oktasaš rádjaskuvla sámi mánáide norgga ja suoma bealde mii livččii mielde sihkkarastimin sámi kultuvrra.

Deanu, Kárášjoga ja Davvisiidda gielddaide čuohtá huksen. Davvisiidda gielda orru oazžumin eanaš positiivvalaš váikkuhusaid huksema oktavuodas go lea sáhka bargosajiin ja opmodatvearu sisaboađuin. Deanu gieldda bealis lea eaktun ahte ásahuvvo oktasaš solidáralaš luondduriggodatfoanda masa buot golmma gildii mat bohtet rusttega opmodatvearuhusa sisaboađuin.

Deanu gielda sávvá ahte čielggaduvvo sáhttet go bieggaturbiinnaid ivnni rievdadit jahkodagaid mielde vai geahpedivčče visuála váikkuhusaid. Ferte maiddái árvvoštallat váikkuhusaid ráhkadit geainnu Leavvajoga guovllus bieggapárkarusttegi.

Deanu gielda háliida aiddostahttit ahte gielda ii mearrit galgá go addot huksenlohpi vai ii ovdalگو olles rusttega váikkuhusčielggadeapmi lea gárvvis.

Váikkuhusčielggadehket nállešláddjivuodá guoskevaš guovllus».

Kárášjoga gielda lea gielddastivrračoahkkimis 4.5.2017 dahkan čuovvovaš ovttajienalaš mearrádusa Borealis ja Davvi bieggafápmorusttegiid birra:

«Gielddastivra lea negatiivvalaš hukset goappašiid bieggafápmopárkkaid, go dain leat stuorra váikkuhusat orohagaide 13 ja 14 A. Huksemiin leat stuorra váikkuhusat čakča- ja giđđorohagaide ja johtingeainnuide ja guovlluid árbevirolaš geavaheapmái.

Boazodoalloorohagat fertejit beassat dahkat boazodoallofágalaš čielggadeami ovdalگو huksejeaddjit dahket iežaset váikkuhusčielggadeamiid. Boazodoallofágalaš čielggadeami goluid fertejit huksejeaddjit máksit».

4.2 Regionála eiseválddit

Finnmárkku fylkkagieldda čujuha 13.6.2017 reivves Dálkkádat- ja birasdepartemeantta 1.7.2016 mearrádussii Finnmarkku regionála čáhcehálddašanplánii. Plána galgá leat buot doaimmaid ja plánemiid vuodđun, gč. čáhceláhkaásahusa § 29. Dasa lassin galgá čáhceláhkaásahusa § 12 árvvoštallat go galgá dahkat ovttaskasmearrádusaid ođđa doaimma birra, dahje sisabahkkemiid oktavuodas čáhceriggodagaide mat sáhttet mielddisbuktit ahte birasulbmilat eai olahuvvo dahje ahte dilli hedjona. Finnmarkku fylkkagieldda deattuha ahte plánaevttohus mii rihkku dohkkehuvvon čáhcehálddašanplána ja čáhceláhkaásahusa § 12 gáibádusaid, sáhtta addit vuodá árvvoštallat galgá go ovddidit vuostecealkámuša. Čujuhuvvo dasa ahte dieđut čázi birasdili ja birasulbmiliid birra leat olámuttus kártavuđot reaidduš Vann-nett.

Finnmarkku fylkkagieldda čállá dasto ođđa reivves 22.12.2017 ahte sii leat mielas hukset bieggafámu Finnmarkkui, ja čujuha Finnmarkku regionála bieggafápmoplánii 2013–2025.

Fylkkagieldda čállá alddiset leat mihttun láchit dili bieggafápmoovdáneapmái regiovnnas mii buoremus lági mielde ovddida ealáhus- ja industriijaovdáneami. Doaibmaálgaheaddjit berrejit láchit dili soahpamuš- ja sisaoastinstrategiijaide mat addet báikkálaš ja regionála ealáhusaide vejolašvuodá searvat proseavttaide.

Oppalaččat háliida Finnmarkku fylkkagieldda vuoruhit guovlluid gos leat buorit bieggaresurssat, lahka infrastruktuurraide ja unnán beroštupmevuostálasvuodát. Dán oktavuodas fertejit oassálaččat várrugasat bargat ja čadahit vuđolaš proseassaid maid vuodđun leat lotnolas luohttevašvuohhta ja konstruktiivva dialoga.

Go lea sáhka kulturmuittuin ja kulturbirrasiin, de atná fylkkagieldda jáhkehahttin gávdnat automáhtalaččat ráfáidahtton kulturmuittuid plánaguovllus, ja čujuha potenciálaárvvoštallamii ja kártii mii lea mielddusin, maid Finnmarkku fylkkagieldda ja Sámediggi leat veardádallan. Dás boahá ovdan ahte eanaš plánaguovllu osiin ja fierpmádatlaktingeinnodagain lea hirbmat jáhkehahtti gávdnat bivdui

ja boazodollui guoski kulturmuittuid. Dasto čállá fylkkagiela ahte lea oalle jáhkehahtti gávdnat ássansajiid jna., erenoamážit fierpmádatlakteinnodagain.

Finnmárkku fylkkagiela almmuha iežaset fertet didoštít guovllu ovdalگو buktet loahpalaš cealkámuša. Didošteami dahkko 2018 bievlan.

Fylkkagiela bivdá kártet váikkuhusaid olgodaddamii, ja ávžžuha kártema čadahit Birasdirektoráhta bagadusa M98-2013 metodihka vuodul. Dasto čujuhit dasa ahte Deanu giela lea álggahan olgodaddankártema. Finnmárkku fylkkagiela vuordá ahte kártema sáhtta bidjat váikkuhusčielggadeami vuodđun go lea gárvvís.

Finnmárkku fylkkagiela čállá ahte Davvisiidda giela ii leat kárten olgodaddama. Fylkkagiela sávvá ahte giela čadaha dákkár ollislaš kártema, ja ávžžuha doaibmaálggaheaddji gulahallat Davvisiidda gielddain dán birra. Jos giela ii čadat dákkár kártema, de deattuha fylkkagiela ahte doaibmaálggaheaddji ferte kártet plánaguovllu.

Dasto čujuhuvvo Davvi bieggafápmorusttega dieđáhussii, mas boahtá ovdan ahte doaibmaálggaheaddji galgá árvvoštallat váikkuhusaid plánejuvvon juhkančáhce- ja liigejuhkančáhcegálduide huksen- ja doaibmaáigodagas, ja ahte nuoskkideami várra ja čáhcegolgama áiggi badjel galgá árvvoštallat. Finnmárkku fylkkagiela deattuha ahte dán árvvoštallama ferte dahkat buot čáhceriggodagaid hárrái maidda doaibmabidju sáhtta čuohecat, ja čujuha dás čáhceláhkaásahusa § 12:i.

Go lea sáhka fierpmádatlaktimiin, de oaivvilda Finnmárkku fylkkagiela ahte berre bargat oaneheamos lági mielde sirdinlinnjáid ovdii gaskal bieggafápmorusttega ja transmišuvdnafierpmádaga. Fylkkagiela bivdá čielggadeami čalmmustahttit mo huksen noaduhivččii transmišuvdnafierpmádaga, ja mat kapasitehtahástalusat leat dálá fierpmádagas. Dasto ferte čalmmustahttit man láhkái prošehtii váikkuha transmišuvdnafierpmádaga huksen Finnmarkkus, ja manlágan molssaevttut gávdnojit jos Statnett ii guhkit transmišuvdnafierpmádaga Nuorta-Finnmarkui.

Dasto bivdá fylkkagiela čalmmustahttit man muddui Davvi bieggafápmorusttet lea sorjavaš suoma beale fierpmádathukseamis, ja mat váikkuhusat šaddet jos proseassa Suomas biehttaluvvo.

Loahpas čállá Finnmarkku fylkkagiela ahte dorjot Finnmarkku fylkkamánni gáibádusaid gulaskuddancealkámušas.

Finnmarkku fylkkamánni čállá reivves 29.11.2017 alddiset leat čuovvovaš cealkámušat fáttáide, čuolmmaide ja metodihkkii main lea mearkašupmi birrasii ja servodahkii maid ferte čuvgehit váikkuhusčielggadusas:

Boazodoallu

Fylkkamánni bivdá gáibiduvvot ahte boazodoalu guovlogeavaheapmi kártejuvvo ovttas guoskevaš orohagain. Dasto čujuhuvvo dasa ahte areálakárttain mat leat neahttačovdosis Kildenis, leat váilevaš dieđut areálageavaheamis, erenoamážit johtingeainnuid dáfus. Areálakártaid ferte atnit dušše čujuhussan, iige dievaslašžan. Fylkkamánni oaivvilda ođasmahtton areálakártaid ferte tevdnet ovttas guoskevaš orohagain.

Fylkkamánni čujuha dasa ahte plánaguovlu lea BDO 13 dehálaš johtingeaidnu, ja sii oaivvildit danne leat mearrideaddjin ahte váikkuhusat johtimii čielggaduvvojit váikkuhusčielggadeamis. Fylkkamánni čállá doaibmabiju vuosttažettiin čuohecat BDO 13:i, muhto ahte BDO 14 A ja 9 bohccuid vejolaš gárvimiid maiddái ferte čielggadit.

Fylkkamánni aiddostahtta johtingeainnuid leat dehálažžan iešguđet guohtunguovlluid ávkkestallamis. Johtingeainnuin lea erenoamáš suodjalus boazodoallolagas § 22, iige daid galgga giddet.

Fylkkamánni čujuha kártagáldui Kildenii, mii čájeha johtingeainnu plánaguovllu nuortta- ja oarjjabealde. Johtingeaidnu Gurrojogas (Gurrogáissá nuortabeale) máttás Leavvajávrru guvlui, mas fas sierranit guokte johtingeainnu máttás. Dárjoga davábealde álgá eará johtingeaidnu davás guvlui. Boazodoallorohaga 13 doaibmanjuolggadusain lea dát johtingeaidnu tevdnejuvvon oktilis johtingeaidnun. Dat lea maiddá tevdnejuvvon Boazodoallorohaga 17 doaibmanjuolggadusaide oktilis johtingeaidnun. Danne ferte váldit vuhtii ahte johtingeaidnu duodaid lea oktilis. Dán johtingeidnu čuoheá fierpmádatlaktin máttás guvlui.

Fylkkamánni čállá ahte huksen dagahivččii areálamassimiid boazodollui, ja ahte duohta areálamassimat vealtameahttumit eai leat ráddjejuvvon plánaguvlui. Fylkkamánni oaivvilda čielggadeami fertet čilget njuolgga ja eahtenjuolga areálamassimiid doaibmabiju geažil, dása gullet kumulatiiva váikkuhusat guoskevaš orohakkii ja siiddaide.

Fylkkamánni oaivvilda váikkuhusčielggadeami vuolggasadjin berrejit leat stáhtalaš ulbmilat boazodoalu hárrái, dása gullet doaibmabiju váikkuhusat ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš ceavzilvuhtii. Fylkkamánni oaivvilda danne ahte váikkuhusčielggadeapmi boazodoalu dáfus ii sáhte čadahit dušše servodatlaš váikkuhusaid olis, muhto ferte loktejuvvot sierra oassesuorgin čielggadeamis. Dasto oaivvilda fylkkamánni fertet gáibiduvvot ahte čielggadeami boazodoalu hárrái čadahit fágaolbmot geain lea boazodoallofágalaš gelbbolašvuolta, ja ahte ovttasbargu ealáhusain ferte deattuhuvvot. Fylkkamánni deattuha ahte doaibmabiju váikkuhusaid ferte čielggadit ollislaččat, iige oasseprošeaktan nugo diedáhusain lea dál.

Fylkkamánni oaivvilda ahte čielggadeami boazodoalu hárrái ferte dahkat nu vuđolaččat ahte váikkuhusat plánaguovllu olggobealde čalmmustahttojuvvot. Dasto bivdet sii čielggadit doaibmabiju váikkuhusaid nugo cakkiid johtingeainnuin sihke vuojeheami ja johtingeainnuid olis johtingeainnuin, ja erenoamážit dan ahte sáhtta go doaibmabidju hehttet boazojohtima. Berre maiddá árvvoštallat šaddet go váikkuhusat nu stuorrát ahte čuhcet go kránnjáorohagaid BDO 14 A ja 9 boazodollui.

Dasto čujuha fylkkamánni dasa ahte čielggadeapmi galgá čilget lassibargguid nugo guodoheami, vuojeheami jna. Dasto fuomášuhtta fylkkamánni dan ahte boazodoallu geavaha helikoptera ja dronaid, ja ahte lassibargováikkuhusat vejolaš girdigielddusguovlluid geažil galget leat mielde čielggadeamis. Fylkkamánni sávvá dasto árvvoštallat mo doaibmabidju eanet beasatlašvuoda geažil rievdata guovllu geavaheami nugo eanet johtolat geaidnohuksema geažil. Čielggadeapmi berre maiddá fylkkamánni oainnu vuodul árvvoštallat mo relevánta ealut girdet ráfehuhttimiid, ja doaibmabiju oppalaš váikkuhusaid ferte árvvoštallat boazodoalu fleksibilitehtadárbei dustet rievdaduvvon dálkkádaga.

Eanadat

Fylkkamánni čujuha dasa ahte Norga lea geatnegahtton Eurohpálaš eanadatkonvenšuvnna bokte kártet ja árvvoštallat eanadaga árvvuid. Fylkkamánni čujuha dasa ahte relevánta guovlu lea oassi stuorra, oktilis meahceguovllus gos eai leat leamaš tehnikkalaš sisabahkkemat, ja áibbas uhcán heiveheapmi. Fylkkamánni čujuha dasa ahte eanadagat gullet luondušláddjivuodálaga luondušláddjivuoda definišuvdnii, ja ahte árvvoštallamat lága §§ 8-12 vuodul galget maiddá fátmastit váikkuhusaid eanadahkii.

Fylkkamánni oaivvilda leat positiivvalažžan go áigot dahkat eanadatanalysaid, ja oaivvilda dáid ferte dahkat buoremus almmus metodihka vuodul. Dasto čujuhuvvo dasa ahte doaibmabidju oidno Suomas, ja ahte dán beali ferte maiddá váldit vuhtii čielggadeamis.

INON ja oktilis luondduguovllut

Fylkkamánni čujuha dasa ahte stuorra oassi plánaguovllus ja oasis fierpmádatlaktimis ja geainnuin leat alimus INON-kategoriijas «Ávdinlágan guovllut», mat leat eanet go 5 kilomehtera eret stuorit, teknihkalaš sisabahkkemiin. Dás čujuhuvvo dasa ahte Davvi bieggafápmorusttega duohtandahkan jávkada stuorra oasi INON-guovllus.

Luonddušláddjivohta

Fylkkamánni deattuha ahte badjosat mat fátmastit plánaguovllu ja osiid fierpmádatlaktimis ja geainnuin leat hejodit kártejuvvon luonddušláddjivohta olis. Okta sivva dasa galget ee. leat hástaleaddji dálkkat olu biekkaguin, juoga mii váttásmahttá njiččehasaid guorrana. Fylkkamánni dieđuid vuodul gávdnojit duodaštuvvon dieđut muhtun áitatvuloš ja hearkkes eallišlájaid birra, muhto dáid lassin aiddostahttet sii guovllu heivvolašvuoda areálagáibideaddji šlájaid ja šlájaid mat leat hearkkit muosehuhttimiidda.

Fylkkamánni čujuha Birasdirektoráhta 2016 notáhtii várrugasradiusa birra, mii máinnaša unnimusradiusa leat várrugas bessen- ja čivgansajiin gaskaboddosaš ráfehuhttimiid oktavuodas go guorahallá skohterláhtuid. Fylkkamánni oaivvilda čielggadeami vuolggasadjin ferte leat ođasmahtton dieđalaš máhttu láhttenekologalaš váikkuhusaid birra (garvimat, streassa, caggeváikkuhusat jna.) faunai doaibmabijuin main lea sirdinárvu. Fylkkamánni muittuha ahte lokaliserejuvvon dieđut mánggaid hearkkes šlájaid birra (jievjaskuolffi, giljobačča ja rievssatfáli) eai leat almmolaččat, ja ahte Fylkkamánni birasgáhttenossodagain dahje Birasdirektoráhtain ferte váldit oktavuoda oaidnit dieđuid.

Fylkkamánni almmuha ahte stuorračuonjá-šlájás (VU) lea registrerejuvvon vuoŋŋastanbáiki Rásttigáissá guovlluin. Fylkkamánni čujuha dasa ahte šlájás lea erenoamáš hearkkes áigodat njukčamánuš geassemánui, ja sii oaivvildit dán šlája várrugasvuodaradius berre leat badjel 1000 mehtera. Dasto deattuhuvvo ahte miessemánuš stuorračuonjá geavaha vuoŋŋastanbáikkiid bessenguovlluid lahka Finnmárkkus, main Váldat Porsáŋggus ja Gárjiljeakkit Várjjagis leat dehálepmosat. Guovlu sáhttá leat dehálaš bárbmoguovlu man sihke stuorračuonjá ja giljobaš (CR) geavahit sihke vuoŋŋasteapmái ja badjelgirdinguovlun bárpmus. Fylkkamánni oaivvilda vuoŋŋastan- ja bárbmoguovlluid fertet gullat váikkusčielggadeapmái.

Fylkkamánni almmuha ahte leat registrerejuvvon geatkebiejut (EN) plánaguovllu davimus oarjedavádat guovllus, ja dasto eanet biejut Deanu guvlui, gosa fierpmádatlaktin Deanušaldái lea plánejuvvon. Fylkkamánni oaivvilda biejuid várrugasvuodaradius berre leat badjel 2000 mehtera.

Fylkkamánni čujuha dasa ahte lea registrerejuvvon gonagasgoaskinbessensajit (LC) maŋimustá 2009:s ja 2016:s, ja ahte dákkár bessenguovlluid várrugasvuodaradius lea badjel 1500 mehtera. Sii oaivvildit plánejuvvon fierpmádatlinnjá Supmii lea dán várrugasvuodaradiusas, kollišuvnnaid olis bieggaturbiinnaiguin ja elektrokušuvnna fápmolinnjáiguin. Fylkkamánni oaivvilda fertet dárkilat čielggadit gazzalottiid ja bárbmolottiid váikkuhusaid, dása gullet bessen ja bessenlihkostuvvan.

Dasa lassin namuha Fylkkamánni ahte šlájain jievjaskuolffis (EN) njálas (CR), rávgožis (EN) ja boaimmázis (LC) leat funkšuvdnaguovlu plánaguovllus. Dasto čujuhuvvo dasa ahte šlájat rievssatfáli (NT), giron (NT) ja vejolaš hearkkes šaddošlájat ja luondduhámit sáhttet gávdnot guovllus. Fylkkamánni deattuha ahte guovlluin gos plánejuvvojit luonddudohtadeamit nugo geainnut ja fápmobálgát, berre čielggadit váikkuhusaid florai ja luondduhámiide.

Fylkkamánni oaivvilda ahte bajábeale loddešlájaid bessema berrejit gelbbolaš fágaolbmot geain leat vásáhusat dákkár bargguin, čielggadit didošteami bokte rivttes áiggis.

Go lea sáhka geatkis ja njálas, de oaivvilda Fylkkamánni ahte rusttetsajiid berre ásahtit guhkás eret biejuid ja čivgansajiid váikkuhusguovllus.

Fylkkamánni čujuha dasa ahte fápmolinnját ja bieggaturbiinnat sáhttet váikkuhit negatiivvalaččat bárbmo- ja migrašuvdnageainnuide, ja maiddái jápminriskii, ja sii bivdet dán čielggadit lagabui, vejolaš váidudeaddji doaibmajuid lassin.

Fylkkamánni oaivvilda ahte Davvi bieggafápmorusttet oktan gullelaš fierpmádatlaktimiin sáhttá rihkkut stuorra nátionála beroštumiid birassuorggis, čiekŋuduvvon KLD Johttičálloš T-2/16.

Olgodaddan

Fylkkamánni čujuha dasa ahte dán guovllu olgodaddanberoštumit leat uhcán kártejuvvon, ja oaivvilda ahte čielggadanprográmmas ferte gáibidit kártet olgodaddama Birasdirektoráhta giehtagirjji M98 vuodul – olgodaddanguovlluid kárten ja árvobidjan.

Nuoskkideapmi

Fylkkamánni deattuha ahte čielggadanprográmma evttohusas eai leat ráhkkanan dahkat árvvoštallamiid čáhceláhkaásahusa vuodul, ja čujuha čuovvovaš čuoggáide čielggadanprográmma evttohusas:

- Davvi bieggafápmorusttega dieđáhusa 1. oasis 13.16. čuoggás *Eará nuoskkideapmi* berre partihkalgolgama fievrrideami ja huksenbargguid áigge árvvoštallat čáhceriggodagaid hárrái guovllus čáhceláhkaásahusa vuodul.
- Fierpmádatlaktima dieđáhusa 2. oasis 2.1. čuoggás *Eará lágat* ferte čielggadeamis dahkat árvvoštallamiid čáhceláhkaásahusa vuodul.
- 9.2. čuoggás *Doaibmajju váikkuhusat birrasii ja servodahkii* váilo čáhceláhkaásahusa máinnašeapmi
- 9.4 Nuoskkideapmi – das namuhuvvo «Juhkančáhci», muhto berre maiddái árvvoštallat vejolaš čáhceriggodagaid ja mii stáhtusiid dain lea ja lea go dárbu vejolaš doaibmajuide.

Fylkkamánni oaivvilda ahte badjebázamássaid gieđahallama ja ávkkástallama ferte čalmmustahttit čielggadeamis.

Riska ja hearkkesvuohta

Fylkkamánni oaivvilda leat mearkkašahttin vuhtiiváldit servodatsihkkarvuoda konsešuvdnaproseassas, ja muittuha ahte buot čuovvoleaddji ja váidudeaddji doaibmajuid mat identifiserejuvvojit ROS-analysas, berre čuovvulit joatkkaplánain.

Elektromagnehtalaš suonjardeapmi

Fylkkamánni bivdá árvvoštallat elektromagnehtalaš suonjardeami vára čielggadeamis.

Juhkančáhci

Fylkkamánni oaivvilda ahte bieggafápmorusttega vejolaš negatiivvalaš váikkuhusaid dovddus juhkančáhcegálduide berre árvvoštallat čielggadeamis. jos dát lea áigeguovdil, de berre plánain dárkilat čilget doaibmajuid sihkkarastit vejolaš juhkančáhcegálduid.

Jiekŋabáلكun

Fylkkamánni oaivvilda jiekŋabáلكuma vára berre árvvoštallat čielggademiin johtolaga hárrái guovllus. Doaibmajijut hehttet jiekŋabáلكuma vára berre čilget dárkilat plánain.

Lágidansihkkarvuohta

Fylkkamánni oaivvilda čielggademiid berret árvvoštallat man stuorra mearkkašupmi doaibmajijus leat buoridit elfápmolágidansihkkarvuođa fylkkas. Dasto berre čielggadit mii fápmolinnjágeinnodagaid addá buoremus beavttu elfápmolágidansihkkarvuhtii.

Oktavuohta transmišuvdnafierpmádahkii

Fylkkamánni bivdá geahččat Davvi bieggafápmorusttega oktan fierpmádatlaktimiin oktlaččat proseassain maid Statnett lágida sierra go hukse 420 kV-transmišuvdnafierpmádaga Finnmárkkus.

Fylkkamánni oaivvilda čielggadeami fertet čalmmustahttit mo Davvi bieggafápmorusttet noađuha transmišuvdnafierpmádaga (420 kV-fierpmádat), ja mat kapasitehtahástalusat fierpmádagas leat, dása gullet maiddái buncaraggát. Dás ferte maiddái čuvget mo prošektii váikkuha transmišuvdnafierpmádaga huksen Finnmárkkus, ja mat molssaeavttut vejolaččat gávdnojit jos Statnett ii guhkit transmišuvdnafierpmádaga Nuorta-Finnmárkui. Fylkkamánni deattuha ahte doaibmajij suoma bealálaš, ST1, ii leat álggahan makkárge konsešuvdnaproseassa hukset fierpmádaga Suomas. Fylkkamánni oaivvilda danne fertet čalmmustahttit man muddui Davvi bieggafápmorusttet lea sorjavaš suoma beale huksemis, ja mat váikkuhusat šaddet jos proseassa Suomas biehttaluvvo, nappo Davvi bieggafápmorusttega buvttadan elrávdnji duššefal galgá norgga transmišuvdnafierpmádahkii.

Fylkkamánni vuordá ahte gáibiduvvo ahte čielgá mat váikkuhusat šaddet báikkálaš ja regionála elfápmolágideapmái, jos plánejuvvo huksen ii čađahuvvo, gč. KU-láhkaásahusa.

Dálkkádatvuoitu

Bieggafápmorusttet buvttada elrávdnji ođasmuvvi energiijagáldus, ja nu sáhtá geahpedit CO₂-luoitimiid. Fylkkamánni bivdá čielggadit dálkkádatvuoittu lagabui.

4.3 Guovddáš eiseválddit

Sámediggi čállá reivves 27.12.2017 ahte doaibmajidju vuollásta stuorra guovllu, ja oaivvilda das leat stuorra váikkuhusat moanaid sámi beroštumiide, sihke Norgga ja Suoma bealde.

Sámedikkis leat dát oavilat váikkuhusčielggadanprográmmii:

Boazodoallu

- Ii leat doarvái čoahkkáigeassit dušše dálá máhtu bieggafápmorusttegiid ja fápmolinnjáid váikkuhusaid birra boazodollui. Čielggadeapmi ferte maiddái čilget mat máhtut gávdnojit dál geainnuid ja dasa gulli johtolaga váikkuhusaid birra.
- Ferte aiddostahttit ahte váikkuhusaid kránnjáorohagaide ja váikkuhusaid geainnuid geažil ferte čielggadit.
- Oktilis deattu plánejuvvo doaibmajij ja dálá energiijarusttegiid ja dasa gulli infrastruktuorra geažil ferte maiddái čielggadit.
- Ferte bohtit ovdan ahte čielggadeaddji galgá gulahallat ja ovttasbargat boazodoaluin čielggadeami oktavuodas.

Sámi meahcásteapmi

- Váikkuhusaid sámi meahcásteapmái ferte čielggadit, ja plánaguovllu ja lagaš guovlluid historjjálaš geavaheapmi ferte leat oassin čielggadeamis. Dasto gáibida Sámediggi geavahit čielggadeaddji gii dovdá sámi meahcásteami, meahcásteami mearkkašumi sámi kultuvrii ja gillii ja báikkálaš beliid.

Sámi kulturmuittut, osku ja árbevierut

Sámediggi čujuha dasa ahte dovdus automáhtalaččat kulturmuittuid registreremiid lassin Leavvajoga ja Roavvegietti guovlluin, ja Helvetjávrrí/Áttánjoga transformáhtorstašuvnna lahkosiin, eai leat dahkkon registreremat/didošteamiit dád guovlluin. Fuolakehtá dás oaivvilda Sámediggi ahte kulturmuittohálddašeamis almmatge lea oppalaččat buorre máhttu bivdui ja boazodollui guoski kulturmuittuid birra bieggafápmorusttega ja fápmolinnjáid plánaguovlluin ja daid lahkosiin. Sámediggi čujuha mángga báikenammii dán guovllus, ja čilge mo iešguđet báikenamat čájehit ahte guovlu lea geavahuvvon geađgeáiggi rájes gitta historjjálaš áigái. Dasto čilgejuvvo dálá boazodoalu historihka guovllus. Sámediggi árvvoštallá bieggafápmorusttega plánaguovllus ja plánejuvvon fápmolinnjáid geinnodagain leat hirkmat jáhkehahti gávdat bivdui ja boazodollui guoski kulturmuittuid.

Sámediggi čujuha kulturmuittolága § 9 guorahallangeatnegasvuhtii, ja kulturmuittoguorahallamiid rutiinnaide, gč. Oljo- ja energiijadepartemeantta ja Dálkkádat- ja birasdepartemeantta reivve 27.11.2013. Sámediggi deattuha ahte kulturmuittoguorahallamiid galgá čadahit ovdal konsešuvnamearrádusa guovlluin gos lea hirkmat jáhkehahti gávdat gávdnosiid. Dán vuodul háliida Sámediggi didoštít relevánta plánaguovlluid, dasa gullet fierpmádatlaktimiid geinnodagat, ovdalگو buktet loahpalaš kulturmuittofágalaš cealkámuša. Sámediggi deattuha ahte dákkár didoštemiid galgá doaimmaálgaheaddji gokčat, ja sii bidjet bušehta mielddusin. Sámediggi ja Finnmárkku fylkkagiela háliidit čadahit oktasaš didoštemiid.

Go lea sáhka doaimmaálgaheaddji fierpmádatlaktimiid čielggadanevttohusas, de deattuha Sámediggi 9.9.2. čuoggás ahte «norgga» ja sámi kulturmuittuid namahus leat čádjidahttit. Sii čujuhit dasa ahte dát leat kulturmuittut geađgeáiggi 9000–2000 o.Kr, maid ii sáhte čatnat etnisitehtii guhkes gaskkaid áiggi ja kulturmihtilmasvuodaid dáfus.

Dasto čujuha Sámediggi dasa ahte dieđáhusas boahťa ovdan ahte čielggadeami boazodoalu hárrái galgá geahččat oktílaččat «sámi kulturmuittut ja kulturbiras»-fáttá árvvoštallamiiguin. Sámediggi deattuha ahte ealuid sturrodagat, johtingeainnut ja guođohaneatnamat leat rievdan mángii, ja ahte lea váttis projiseret dálá boazodoalu historjjálaš áiggi boazodoaluin.

Sámediggi čujuha dasa ahte lea dehálaš ahte doaimmaálgaheaddji geavaha áshusa/konsuleantta mas lea dárbbášlaš fágalaš ja kultuvrralaš máhttu sámi kultuvrra ja kulturmuittuid birra. Jos dánlágan gelbbolašvuhta ii geavahuvvo, ja Sámedikki mielas čielggadanprográmma ii čuovvoluvvo dehálaš čuoggáin, de Sámediggi áigu árvvoštallat lea go dárbu bivdit lassičielggademiid.

Sámediggi čujuha dasa ahte lea duodaštuvvon ahte Rásttigáisá lea sámi oskku bassi báiki, ja ahte leat čadnon olu osku ja árbevierut várrái. Sámediggi oaivvilda Davvi bieggafápmorusttega bilidit Rásttigáisá, gč. kulturmuittolága § 3 ja 4. Sámedikki mielas lea dárbbášlaš čielggadit sámi eamioskku ja árbevieruid guovllus. Dán ferte dahkat čielggadeaddji gii dovdá sámi giela, kultuvrra, báikkálaš sámi diliid, ja geas lea gelbbolašvuhta guorahallat historjjálaš gálduid. Dasto oaivvilda Sámediggi čielggadeami fertet fátmastit sihke gáldoguorahallama ja diehtoháhkama báikkálaš olbmui.

Biebmoearráigeahčču čállá e-poasttas 11.10.2017 ahte leat positiivvalaččat dasa go áigot lagabui čielggadit váikkuhusaid juhkančáhcegálduide, eaige sis leat lassi mearkkašumit dieđáhussii.

Minerálahálddašandirektoráhta Svalbárdda báktemeaštára bokte (DMF) čállá reivves 22.12.2017 ahte Norgga geologalaš guorahallama (NGU) diehtovuđđui eai leat registrerejuvvon minerálariggodagat plánaguovllus, eaige váikkuhusguovllus. DMF lea guorahallan ovttas NGU:in leat go dieđut guovllu birra mat eai leat almmuhuvvon, ja NGU rávve dahkat resursageologalaš kártema ovdalگو doaimbidju álggahuvvo.

Prošeavtta viidodaga geažil bivdá DMF čielggadit minerálariggodagaid sierra fáddán váikkuhusčielggadeamis, mas vuolggasadjin leat minerálaháha ja váikkuhusčielggadanláhaásahus. DMF rávve árvvoštallat lea go dárbu riggodatgeologalaš guorahallama dahkat váikkuhusčielggadeami oassin.

DMF muittuha ahte jos roggá eanet go 10 000 m³ mássá, ja juohkelágan luonddugeadggi roggan, gáibida konsešuvnna, gč. minerálaháha § 43. Konsešuvdnaohcamuša oktavuodas galgá ráhkadit doaimbaplána. Doaimbaplána galgá fuolahit báktefágalaš dohkálaš roggama mii ee. vuhtiiváldá ulbmillaš doaimma, dárbbášlaš sihkkarastindoaimbajuid ja čorgema maŋŋá doaimma loahpaheami. Doaimmakonsešuvnna ohcamuša ferte DMF dohkkehit ovdalگو álggaha doaimma.

DMF dasto muittuha ahte minerálaháha § 42 vuodul galgá sáddejuvvot diehtu DMF:i jos roggajuovvo badjel 500 m³ mássá. Dákkár dieđáhusa galgá sáddet 30 beaivve ovdalگو doaimma álggahuvvo.

4.4 Suoma ásašusat

Espoo-konvenšuvnna olis sáddejuvvojedje dieđáhusat gulaskuddamii Supmii Birasministeriija bokte. **Birasministeriija** čállá reivves 19.1.2018 iežaset árvvoštallan dieđáhusaid Espoo-konvenšuvnna olis doaimbajuid dáfus main sáhttet leat rádjárásttildeaddji birasváikkuhusat.

Birasministeriija čállá dieđáhusaid leamaš almmolaš gulaskuddamis Suomas, ja ahte lágiduvvui almmolaš čoahkkin áššis Ohcejogas 8.11.2017. Birasministeriija lea ožžon gulaskuddancealkámušaid čuovvovaš ásašusain/beroštumiin:

Ohcejoga giella, Suoma Sámi eanadatlihttu, Meahcehálldahus (stáhta oamastan ásašus mas lea ovddasvástádus hálldášit stáhta eatnamiid ja čáziid), Norgga-suoma rádjačázádatkommišuvdna, Lappi leana ealáhus-, johtolat- ja birasguovddáš, Suoma Sámediggi, Sámemusea Siida, Åbo universitehta Kevo Subarctic Research Institute, Bálgosiid ovtastus, Suoma luonddugáhttenlihttu, Tenon kiinteistonmistaját ry (Deanuleagi eanaeaggádat), Fingrid Oyj ja 14 priváhtaolbmo.

Sisabohtán gulaskuddancealkámušaid vuodul čállá Birasministeriija ahte čuovvovaš čuoggáid ferte čuovvolit Davvi bieggafápmorusttega ja dasa gulli fierpmádatlaktimiid váikkuhusčielggadanprográmmas:

- *Oassálastin norgga birasváikkuhusčielggadeamis*

Suopma háliida oassálastit Davvi bieggafápmorusttega ja dasa gulli fierpmádatlaktimiid váikkuhusčielggadeamiide. Gulaskuddanásašusat oaivvildit doaimbajuju sáhttit dagahit negatiivvalaš rádjárásttildeaddji birasváikkuhusaid eanadahkii, luonddušládđjivuhtii, turismii, sámi kultuvrii ja boazodollui.

- *Fápmofierpmádaga plánen*

Čujuhuvvo dieđihuvvon fierpmádatlaktimiid geinnodagaide suomabeallái. Suoma gulaskuddanásašusat navdet goappašiid geinnodagain leat negatiivvalaš váikkuhusat birrasii, ja danne oaivvildit berret čielggadit eanet molssaevttolaš geinnodagaid ja fápmolinnjá rádjárásttildeaddji sajiid.

Gulaskuddanasahusat oaivvildit ahte dákkár rádjaraštildeaddji fápmolinnjáid plánema berre dahkat ovttas, ja ahte maiddái váikkuhusčielggadeapmi berre leat oktasaš doaibma.

Fingrid Oyj, mii lea suoma dábálašoasusearvi mas lea ovddasvástádus ee. plánet ja hukset suoma fápmofierpmádagaid, cealká ahte dán sturrosaš prošeavtta laktin Lappi leana fierpmádahkii gáibida mealgadii ođastit Davvi-Suoma ja máddelat fápmofierpmádaga. Sii almmuhit iežaset áigut čielggadit fierpmádatlaktimiid ođđa regionála areálaplána barggu oktavuodas Davimus Suoma várás, ja ahte Norga 2017 suoidnemánus galgá leat ožžon dieđu regionála plána barggu birra. Fingrid čuovvola ášši eanet dieđuiguin maŋŋá. Fingrid dasto almmuha ahte Bargo- ja ealáhusministeriija dat addá lobiid rádjaraštildeaddji sirdinčanastusaide.

Fingrid čállá ahte Davvi-Norgga bieggafápmopotensiála ja vejolaš rádjaraštildeaddji sirdima dárbbu mii vuolga bieggafápmorusttegis berre čielggadit oassin Nuortameara guovllu ja Davviriikkaid fierpmádatplánenproseassas. Dasto čállet ahte čielggadanbarggus berrejit vuhtiiváldit ahte ráddjemat mat vulget fierpmádaga fápmobalánssas, mearridit fierpmádaga sirdinkapasitehta. Fápmorusttegiid tehnikkalaš iešvuodát váikkuhit danne stuorrát dasa maid fápmomeriid sáhttá oktiilaktit.

Suoma luonddugáhttenlihttu bivdá čielggadit mo doaibmabidju váikkuha bieggafápmoinvesteremiidda fápmolinnjáid lahka.

• *Rádjaraštildeaddji váikkuhusaid maid berre guorahallat*

Deattuhuvvo ahte doaibmaálggaheaddji čielggadanprográmmaevttohus vuosttažettiin lea ráddjejuvvon váikkuhusaide Norggas. Suoma gulaskuddanasahusat oaivvildit čielggadanprográmma fertet maiddái sisttisdoallat prošeavtta relevánta rádjaraštildeaddji váikkuhusaid Supmii. Dasto deattuhuvvo ahte rádjaraštildeaddji váikkuhusaid váidudeaddji doaibmabijuid ferte čilget váikkuhusčielggadeamis.

Suoma eiseválddit, eará berošteaddjit ja priváhtaolbmot leat buktán iežaset oaiviliid rádjaraštildeaddji váikkuhusaide. Dát cealkámušat leat ee. čadnon gáibádusaide čielggadit luonddušláddjivuoda, mas Suoma luonddugáhttenlihttu bivdá čielggadit váikkuhusaid sihke lottiide, dása gullet bárbmolottit, ja eará faunai nugo geatkái ja njállii. Meahcehálddahuš bivdá erenoamážit čielggadit mo doaibmabidju sáhttá váikkuhit gazzalottiide main leat stuorra rádjaraštildeaddji eallinbirrasat. Go lea sáhka fápmolinnjáid váikkuhusain lottiide, de bivdá Meahcehálddahuš čielggadit erenoamážit bárbmolottiid mat vuoiŋnastit gidđat johkalegiin. Dasto bivdá Suoma luonddugáhttenlihttu čielggadit váikkuhusaid viiddis oktilis meahceguovlluide, dása gullá čielggadit háddjenváikkuhusaid maiddái turismii ja boazodollui.

Moanat gulaskuddanasahusat háliidit maiddái dahkat čielggademiid sámi kultuvrra ja sámi ealáhusaid hárrái.

Moanat gulaskuddanasahusat deattuhit ahte Deanuleahki lea dehálaš eanadatelemeanta guktuid beale rájá, ja okta dain dehálamos turistabáikkiin Ohcejogas. Suoma sámi eanadatlihttu bivdá čielggadit fápmolinnjáid váikkuhusaid suoma bealde. Dasto deattuhit ahte fápmolinnjáeinodagaid ferte árvvoštallat Davimus Suoma ođđa regionála areálaplána 2040 olis, ja sii deattuhit ahte Fingridas, elmárkanlága vuodul, lea ovddasvástádus fápmofierpmádahkii ja fierpmádathukseami.

Meahcehálddahuš bivdá eanadaga fágačielggademiid siskkildit maiddái suoma beale eanadagaid, dása gullet váikkuhusat turista- ja vuoiŋnastanguovlluide. Sii čujuhit Deanu-Geavu-guvlui, maid Meahcehálddahuš lea välljen luondduturisma ja vuoiŋnasteami vuoruhuvvon guovlun Davimus Suoma luondduresursaplánemis. Dasto bivdet sii visualiseret fápmolinnjáid, erenoamážit gokko dat rasttildit Deanu.

Bálgosiid ovtastus Suomas deattuha ahte dat guokte diedihuvvon fápmolinnjágeinnodaga mannet Báišduoddara ja Gáldooaivve bálgosiid čađa Suoma bealde, ja bivdet danne čielggadit váikkuhusaid suoma boazodollui, ja ahte báikkálaš bálgosiid váldet mielde prosessii. Dasto fáallet sii GIS-dieđuid geavahit barggus.

Sámemusea Siida Suomas čujuha Deanu ja Ohcejoga guovlluid kulturmuittuide, ja deattuhit ahte arkeologalaš dávvirat eai leat badjosiin doarvá bures kártejuvnon, ja oaivvildit lea dárbu dáid lasi kártet. Dasto oaivvildit ahte váikkuhusaid kulturbirrasiid, omd. sámi ássamiidda, berre čielggadit. Sámemusea Siida Suomas bivdá dasto ahte čielggadit váikkuhusaid Báišduoddara meahcceguvlui F130 2003 Natura-2000-fierpmádagas ja Geavu luonddumeahccái.

Deanuleagi eanaeaiggádat Suomas bivdet bieggafápmorusttega ovdamuniid buohtastahttit negatiivvalaš váikkuhusaiguin birrasii. Dasto deattuhit ahte Deatnu lea dehálaš luossajohka Suomas, ja ahte Deanueanadat lea dehálaš Ohcejoga turismii.

Ohcejoga giella ja moanat priváhta olbmot geat leat ovddidan oaiviliid, bivdet váikkuhusčielggadeami maiddá máinnašit váikkuhusaid suoma beale, dása gullá sosiála váikkuhusaid čielggadeapmi. Ohcejoga giella čállá dasto iežaset oaivvildit ahte fápmolinnjáid čielggadeamit eai berre meannuduvvot sierra.

Oktiibuot 14 priváhtaolbmo leat buktán cealkámuša suoma gulaskuddamis. Eatnašat sis leat negatiivvalaččat prošeaktii, ja mánggas bivdet viidát čielggadit buot fápmolinnjágeinnodagaid ja rádjaraštildansajiid.

• *Suoma almmolašvuoda ja suoma eiseválddiid oassálastin váikkuhusguorahallama áigge*

Deattuhuvvo ahte suoma almmolašvuhtii ja eiseválddiide galgá ain diedihuvvot prošeavtta ovdáneami birra, ja sii galget beassat searvat váikkuhusčielggadeapmái. Sii evttohit lágide bargobájiid suoma bealde čielggadanbarggu áigge, ja ahte lea dehálaš sápmelaččaid fátmastit dása. Suoma Sámediggi ja Ohcejoga giella bivdet geavahit Akwé: Kon-njuolgadusaid (gč. biologalaš šláddjivuoda konvenšuvna, 8. artihkkala j-bustávva).

Norgga-suoma rádjačázádatkommišuvdna čállá reivves 19.12.2017 ahte Suopma ja Norga, «Overenskomst mellom Norge og Finland om en norsk-finsk grensevassdragskommisjon» vuodul, leat nammadan oktasaš rádjačázádatkommišuvna mii galgá leat Suoma ja Norgga ráđđehusaid ovtasbargo- ja gulahallanorgána áššiin mat gusket rádjačázádahkii. Kommišuvna galgá leat ráđdeaddi orgána, mii ovddida rávvagiid iežaset ráđđehusaide.

Rádjačázádatkommišuvdna galgá leat mielde suodjaleamen áidnalunddot luonddu rádjačázádagain ja dan lahkosiin, ja sihkkarastit guktuid bealálaččaid, erenoamážit rádjaálbmoga, beroštumiid rádjačázádaga geavaheami áššiin. Rádjačázádatkommišuvdna lea geatnegahtton buktit cealkámušaid áššiin mat gusket Norgga ja Suoma rádjačázádagaid seailluheapmái, daid dili čáhcekvalitehta goziheapmái ja dárkkisteapmái, guolástandiliide, čáhceuoskkidemiid eastadeapmái, rusttegiidda rádjačázádagas ja daid mudden, ja eará áššiin main lea mearkkašupmi rádjačázádahkii.

Kommišuvdna deattuha ahte váikkuhusčielggadeamit galget čielggadit ja čalmmustahttit buot plánejuvnon doaibmabijuid váikkuhusaid rádjarašttildeaddji váikkuhusaide, nugo eanadahkii, luonddušláddjivuhtii, nuoskkideapmái (maiddá riedja), boazodollui, guolásteapmái, olgodaddamii, mátkeealáhussii, areálageavaheapmái ja čáhcebirrasii. Dasa lassin ferte čielggadit servodatlaš váikkuhusaid, dása gullet sámi eamiálbmotvuogatuodát seailluhit ja ovddidit sámi giela ja kultuvrra. Prošeakta lea plánejuvnon sámi guovllu guktuid beale rájá, ja váikkuha njuolgga sámi álbmogii, kultuvrii ja ealáhussii.

Dasto deattuha kommišuvdna ahte čielggadeamit berrejit čilget vejolaš váidudeaddji doaibmabijuid.

Kommišuvdna eaktuda ahte báikedihtu, mii Deanuleagi álbmogis lea guovllu birra, váldo mielde mearrádusvuđđui, ja ahte riikkain lea buorre koordineren buot proseassain.

4.5 Fierpmádatsearvvit

Statnett čállá reivves 25.1.2018 iežaset áigut guovdilastit váikkuhusaid norgga transmišuvdnafierpmádahkii iežaset gulaskuddancealkámušas.

Statnett deattuha ahte dálá fierpmádagas Nuorta-Finnmárkkus ii leat kapasitehta eanet buvttadeapmái, ja ahte doaibmaálggaheaddji dieđáhusas lea eaktudan stuorra fierpmádatnannemiid mat dán rádjai eai leat mearriduvvon. Statnett ii leat analyseren iige árvvoštallan leat go evttohuvvon fierpmádatnannemat doarvái dahje ulbmilleamos doaibmabijut vai prošeavtta sáhtta laktit fierpmádahkii doaimmalaš dohkálaš láhkai. Statnett deattuha ahte fierpmádatnannema Norggas ja Suomas, ja čatnasansajiid välljemiid, ferte árvvoštallat oktilaččat.

Go lea sáhka evttohuvvon čovdosis mas lea fierpmádatlaktin sihke norgga ja suoma fierpmádahkii, de čujuha Statnett ahte vuoitu dákkár laktimis goappašiid vuogádagaide ferte árvvoštallat dákkár čovdosa oppalaš lassigoluid ektui.

Statnetta analysas «Kraftsystemet i Finnmark» (2016) árvvoštalle sii leat unnán jáhkehahttin ahte bieggafápmorusttegehuksen okto sáhtta bealuštit goluid hukset odđa 420 kV-fierpmádaga Finnmárkkus. Duogáš dása lea ahte servodatekonomalaš vuoiu odđa bieggafámuš lea unnán ja eahpesihkar. Bieggafápmohuksema geahpeduvvon goluiguin ja lasihuvvon elrávdnjehattiiguin lokte gánnáhahtti vuoda, muhto seammás leat fierpmádatnannendoaibmabijuin stuorra golut.

Statnett vuordá ahte Davvi-Norga lea badjebázaguovlu maiddái boahhteáiggis. Dat mielddisbukta dan ahte eanet fápmobadjebáza Finnmarkui addá eanet jođu sihke siskkáldasat Davvi-Norggas ja olggos Davvi-Norggas, ja eanet fievrridit elfámu guhkes gaskkaid, oktan gullelaš lassánan elrávdnjemassimiin. Statnett bivdá dán váldit mielde árvvoštallamii.

Statnett čállá ahte odđa buvttadeami, fierpmádatrusttega ja vejolaš odđa golahusa koordinereninvesteremiid haga sáhtta risket dahkat boasttuinvesteremiid fierpmádatoasis. Lea dehálaš geahččat ovttaskasáššiid stuořit oktavuodas, iige dušše geahččat báikkálaš fierpmádatdárbbuide mat badjánit go pláne dušše ovtta bieggafápmorusttega. Statnetta mielas lea dát dárbblaš vai olaha fápmovuogádaga servodatlaš ulbmillaš ovdáneami.

Vejolašvuohta laktit eanet buvttadeami Finnmárkkus ferte geahččat oktilaččat Davvi-Norgga eará biegg- ja čáhcefápmoprošeavttaiguin. Lassin dan guovtti bieggafápmorusttegiin main leat konsešuvdna Nuorta-Finnmárkkus, de leat mealgat olu eará plánejuvvon fápmorusttegat mat leat dieđihuvvon, mat leat ohcan konsešuvnna, ožžon konsešuvnna dahje leat jo huksemin sihke Finnmárkkus ja máddelis dálá elspotguovllus NO4.

Statnett bivdá konsešuvdnaeiseválddiid árvvoštallat Davvi bieggafápmorusttega eará plánaid ektui.

Dál huksehuvvojit olu fápmobuvttadeamit main lea ráddjejuvvon muddennávccat. Statnett oaidná vuogádathástalusaid laktit mealgat olu odđa buvttadeami dákkár eavttuiguin. Sii bivdet danne NVE dál jo fuomášuhttit doaibmaálggaheaddji ahte Statnett vuordá ahte odđa bieggafámu funkšuvdnagáibádusat FoS § 14 ja fápmovuogádaga funkšuvdnagáibádusaid bagadus (FIKS) čuvvojuvvojit.

Bieggafápmorusttegiid ferte hábmets dan láhkái ahte sáhttet leat mielde muddemis sihke gealdaga (go dasa bidjá reaktiivvaláš beaktorájuid) ja frekveansa (go dasa bidjá aktiivvaláš beaktorájuid). Vai sihkkarastá vuogádatdoaimma boahteáiggis, de áigu Statnett vuogádatvásttolažžan jotkkolaččat árvvoštallat geavahit iežas váikkuhangaskaomiid. Sáhtta ovdamearkka dihtii šaddat dárbu installeret vuogádat-suodjaleami buvttadanbotkema, bieggafápmorusttet ferte danne leat mihttodallon gierdat bottolaš elfápmobotkema.

Varanger Kraftnett AS čujuha reivves 22.12.2017 dasa ahte Statnett lea moanaid gerddiid čielggadan Davvikalohta fierpmádatstruktuvrra, mañimustá konseptaválljenguorahallamis 2015/2016. Varanger Kraftnett oaivvilda danne fertet árvvoštallat galgá go bieggafápmorusttega laktit transmišuvdnafierpmádahkii buvttadanradiálan Áttánjohkii, ja ahte transmišuvdnafierpmádat huksejuvvo konseptalávdegottečielggadeami konklusuvvna vuodul. Konseptalávdegottečielggadeamis boahtá ovdan ahte eanaš háviin lea buoremus servodatekonomalaččat hukset odđa 420 kV-linnjá Suomas Vuonnabahtii, ja Vuonnabadas Áttánjoga ja Leavnnja bokte Skáidái.

4.6 Teknihkalaš ásahusat

Avinor čállá reivves 12.7.2017 ahte sivas go Avinoras ja Avinor Flysikringas eai leat rádiogulahallan-, rádionavigašuvdna- eai ge rádárusttegat relevánta guovllus, de árvvoštallet dan láhkái ahte Davvi bieggafápmorusttet ii čuoza áktánasat sin rusttegiidda.

Avinor čujuha dasa ahte Leavnnja girdišillju lea Davvi bieggafápmorusttega lagamuš girdišillju, ja ahte plánejuvvon bieggafápmorusttet ii čuoza allodatrestriksuvvnaide/hehttehusaide Leavnnja girdišilju restriksuvdnaplánas.

Dasto leat árvvoštallan bieggafápmorusttega Leavnnja girdišilju dálá sisa- ja olggosgirdinprosedyraid olis. Avinor gávnna ahte golbma dain plánejuvvon bieggaturbiinnain (nr. 8, 58 ja 115) váikkuhit 1. sektora suodjalanguvlui, ja ahte okta bieggaturbiidna (nr. 21) váikkuha suodjalanguvlui jos rohtorsoadjá lea guhkit go 66 mehtera. Avinor deattuha leat hirbmat dehálažžan doalahit Leavnnja girdišilju unnimusallodagaid, ja gáibida ahte bajábeale namuhuvvon bieggaturbiinnaid sihkku plánain dahje sirdá vuollelii eanadagas vai ii soabat suodjalanguovlluin.

Avinor čujuha dasa ahte bieggaturbiinnat sáhttet hehttet áibmojohtolaga servviide mat geavahit vuollegisgirdi girdiid ja helikopteriid, ja rávve doaibmaálggaheaddji váldit oktavuoda servviiguin mat geavahit dákkár áibmofievrruid.

Loahpas čujuha Avinor dasa ahte bieggaturbiinnaide guoská *15.07.2014 Láhkaásahus rapporteret, registreret ja merket áibmojohtolathehttehusaid* kapihttalat II ja III.

Avinor čujuha odđa reivves 21.12.2017 iežaset cealkámuššii 12.7.2017 ja aiddostahtta leat dehálažžan rievdadit bieggafápmorusttega plánejuvvon hábmema, vai váldá vuhtii suodjalanguovlluid joatkkaplánemis.

Avinor háliida odđasit dárkkistit Leavnnja girdišilju sisa- ja olggosgirdinprosedyraid olis, ja bivdá doaibmaálggaheaddji deavdit rehkenastinárkka mii lea mielddusin. Avinor bivdá loahpas oazžut kártaevttohusa mii čájeha bieggafápmorusttega juohke turbiinna sajusteami.

Áibmojohtolabearráigeahčču muittuha e-poasttas 10.10.2017 ahte bieggafápmorusttet oktan gullelaš fierpmádatlaktimiin sáhtta šaddat diedihangeatnegahtti áibmojohtolaga reporterema, registrerema ja merkema láhkaásahusa vuodul § 4, gč. § 2. Geatnegasvuohka gullá rusttega oamasteaddjái.

Forsvarsbygg čállá reivves 10.11.2017 iežaset árvvoštallan Davvi bieggafápmorusttega ja dasa gulli fierpmádatlaktima diedáhusa, ja cealká ahte doaibmabidju ii váikkut Suodjalusa infrastruktuivrii nugo rádárusttegiidda ja rádiolinnjáide.

Forsvarsbygg deattuha ahte bieggaturbiinnat dagahit áibmojohtolathehttehusa maid uhcimusat ferte merket áiggis áigái gustovaš áibmojohtolathehttehusaid merkema lánkaásahusa vuodul. Dasto fuomášuhttet sii dan ahte Áibmosuodjalus sáhtta gáibidit merkemiid mat leat viidát go áibmojohtolathehttehusaid merkema lánkaásahusa gáibádušat.

4.7 Boazodoalloorohagat

Boazodoalloorohat 13 – Lágesduottar (BDO 13) čállá reivves 29.12.2017 ahte Davvi bieggafápmorusttet lea plánejuvvon badjosiidda mat leat dehálaččat boazodollui, ja ahte bieggafápmorusttet oktan gullevaš infrastruktuivrrain háddje orohaga.

BDO 13 lea bálkáhan Protect Sápmi árvvoštallat vejolaš huksema kumulatiivva váikkuhusaid, ja raporta lea gulaskuddancealkámuša mielddusin. Raportta vuodul leat huksemis boazodololaš allaárvosašguovlluin hirkmat negatiivvaš váikkuhusat BDO 13 doibmii. BDO 13 čujuha dasa ahte plánejuvvon huksenguovlu geavahuvvo sihke gidđaorohakkii, geasseorohakkii, čakčaorohakkii ja čohkkenguovlun. Badjosat leat dehálaččat gidđat, earret eará go boazu gávdná dáppe geađgevana. Dasto mannet johtingeainnut gidđaorohakkii guovllu čađa, ja geasset ges doaibmá guovlu čakča- ja bálanguovlun divriid geažil. Čakčat lea guovlu dehálaš ragahii ja čakčajohtimii. Guovlu geavahuvvo maiddái čohkkenguovlun rátkima oktavuodas mañeščavčča. BDO 13 almmuha ahte dálkkádatrivevdademiid geažil lea dát guovlu šaddan eanet mearrideaddjin doibmii, ja guovlu geavahuvvo maiddái liigequohtumin dálvet. BDO 13 oaivvilda ahte stuorra ja dehálaš areála iešguđet kvalitehtaiguin boazodollui manná duššas jos bieggafápmorusttet duohtandahkko.

BDO 13 čujuha dasa ahte Áttánvuona ja Dáibárvuona fápmorusttet jo lea ásahuvvon orohakkii, ja ballá ahte Davvi bieggafápmorusttega huksen mielddisbuktá stuorra guovlluid massima. Orohat oaivvilda šaddat veadjemeahttumin johtit ealuin iešguđet orohagaid gaskka ja guođohit orohagain. BDO 13 oaivvilda leat vuoigatmeahttumin ahte okta orohat galgá guoddit ná stuorra servodatovddasvástádusa, ja ahte sii fertejit liigudit vel eanet guovlluid energijahuksemii. Čujuhuvvo dasto eará sisabakkemiidda guovllus nugo geaidnohuksema, plánejuvvon 420 kV-fápmolinnjá ja eará plánejuvvon bieggafápmorusttegat. Čujuhuvvo raportii mii lea mielddusin, mii nanne stuorra garvimiid Davvi bieggafápmorusttega geažil, juoga mii fas váikkuha kránnjáorohagaide. BDO 13 ballá ahte eanadaga bilideapmi ja ráfehuhttimat čuhcet elliidčálgui, ja ahte dát loahpaloahpas čuoheá boazodoalu buvttadeapmái, sihke volumas ja kvalitehtas. Dasto čállá orohat váikkuhusaid birra čohkkenguovlluid massima, mastadanriskka, guohtumiid háddjema ja vejolaš lassibargguid geažil.

Dasto čujuhuvvo dasa ahte kránnjáorohagaide čuhcet vejolaš huksema, ja ahte areálamassimiid geažil duvdiluvvojit eará guohtoneatnamiidda. Dat sáhtta dagahit lassibargguid ja stuorra olggosgoluid buot guoskevaš orohagaide.

Go lea sáhka orohaga dálá areálageavahankárttas, de čállet sii ahte almmolaš kárttat leat odasmahtton, ja ee. váilot gávccii johtingeainnu relevánta guovllus.

BDO 13 ballá ahte guohtoneatnamiid geahppáneapmi mielddisbuktá lassi gáibádušaid geahpedit boazologu. Dát dagaha siskkáldas riidduid ja sáhtta dagahit vuolláibáhčagiid ja dasto ges boazodoalu heaittiheami.

Sii čujuhit dálkkádatrievdadusaide, ja ahte lassáneaddji gaskamearretemperatuvra mas liegga- ja galbmagrádat rievddadit, dagahit geartni. Dát lea váttis boazodollui, ja liigeatnamiid dárbbu goavvejagiide sáhtá leat mearrideaddjin orohahkii.

BDO 13 čujuha dasa ahte boazodoallu buktá árvoháhkama sihke ássangildii Kárášjohkii ja maiddái kránnjágieiddaide Porsángui, Detnui ja Davvisiidii. Orohat ballá ahte Davvi bieggafápmorusttega vejolaš huksemis leat negatiivlaš váikkuhusat sihke barggaheapmái ja gálvojohtui, sihke orohagas ja boazodoalu gávpeguimmiide.

Go lea sáhka boazodoalu vuoigatvuodain, de vuordá orohat ahte čuvvot prinsihpaid Free Prior and Informed Consent birra dán áššis, sihke rievttálaččat ja sisdoalu dáfus. Prinsihpaid vuodđun lea álbmotriekti erenoamáš suodjaleami bokte mii sápmelaččain lea eamiálbmogin ILO-konvenšuvnna nr. 169 bokte, ja ON konvenšuvnna siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid 27. artihkkala bokte olmmošvuoigatvuodálágain. BDO 13 oaivvilda ahte meannudeamis leat jo prinsihpaid rihkkumin, go sis leat leamaš stuorra olggosgolut čoahkkimiidda ja ráđdeaddigelbbolašvuoda oastimii. Orohat deattuha ahte lea ášši bealálaččain stuorra resurssalaš dássehisvuolta, go doaibmaálggaheaddjis ja Stáhtas lea ekonomii ja áššedovdit olámuttus, ja boazodolliin ges lea gáržžiduvvon áigi, resurssat, kapasitehta ja gelbbolašvuolta. Sii deattuhit ahte sis ii leat ekonomii searvat eanet čoahkkimiidda ja proseassaide dán áššis almmá govččakeahtá daid.

Čujuhuvvo konsultašuvdnačoahkkimii NVE:in 19.9.2017, mas orohat ovddidii vuordámušaid váikkuhusčielggadeami gelbbolašvuhtii:

- Orohagaid ferte bovdet váikkuhusguorahallama mandáhttahábmemii ja čielggadeddjiid gelbbolašvuodagáibádusaid hábmemii.
- Orohagaide ferte sihkarastot kapasitehta oassálastimii.
- Čielggadanvuohki ferte vuhtii váldit oktilis deattu, árbevirolaš máhtu, sámegeiela ja boazodoalu fátmasteami.
- Dálá almmolaš eanageavahankártta ferte odasmahttit.
- Čielggadeapmi ferte čielggadit njuolgga ja eahpenjuolga váikkuhusaid, ja maiddá oktilis deattu, sihke báikkálaččat, gaskadásis ja regionálalaččat.
- Ferte ráhkadit boazodoalloekonomalaš analysaid vai sáhtá almmustahttit riskkaid, kvantifiseret gollolassánemiid ja meroštallat buvttadan- ja sisboahatomassimiid.
- Ferte kártet ja gollomeroštallat váidudeaddji doaibmabijuid.

BDO 13 bivdá NVE árvvoštallat rihkku go doaibma SP 27. artihkkala, ja atnit ON olmmošvuoigatvuodálávdegotti praksisa vuodđun. Orohat deattuha ahte čielggadeapmi mii lea mielddusin, duodašta ahte doaibmabidju, ovdeš areáladohtademiid ja eará mearriduvvon doaibmabijuid olis, mielddisbukta ahte eanet boazodoallit gildojuvvojit boazoealáhussii ja kultuvrii. BDO 13 sávvá proseassa loahpahuvvot, vejolaččat ahte NVE hilgu konsešuvdnaohcamuša.

Boazodoalloorohat 14 A (BDO 14 A) čállá e-poasttas 31.12.2017 iežaset leat Davvi bieggafápmorusttega plánaid vuostá, ja sis leat čuoovvovlaš oaivilat dieđáhusaide:

Boazodoallofágalaš čielggadeapmi

BDO 14 A sávvá ahte orohat čadaha váikkuhusčielggadeami boazodoalu hárrái. Sii oaivvildit ahte doaibmaálggaheaddji váikkuhusčielggadeapmi sáhtá mearkkašit huksenlobi addin, ja ahte máhtohis

konsuleanttat čadahit čielggadeami, ja nu dat šaddá árvvoheapmin. BDO 14 oaivvilda váikkusčielggademiid dálá standárda ii doala álbmotrievttálaš standárddaid «Free Prior and Informed Consent» birra minorigitehtaálbmoga olis.

Boazodoallofágalaš váikkususat

BDO 14 A čujuha dasa ahte gidđaorohat bieggafápmorusttega lahka gáržžiduvvojit gitta 10 kilomehteriin rabas eanadaga geažil, ja ođđasat dutkamat Ruotas čájehit ahte boazu garvá guovllu. Dasto oaivvildit sii ahte sin guotteteatnamat sakka geahpeduvvojit go álddut dán áigodagas leat hirkmat hearkkit ridjii ja ráfehuhttimiidda. Dasto deattuhit sii ahte guovlu lea dehálaš orohat, ja ahte geasseorohat ráfehuhttimiid haga lea dehálaš bohcco assumii.

Go lea sáhka BDO 14 A čakčagohtumiin, de leat mángalot jagi duvdašuvvan nuorttas jámma sisabahkkemiid geažil oarjin orohagas, omd. Inggášguolbana ja Hálkavári báhčinguovlu. BDO 14 A ballá lasi ráfehivuoda plánejuvvon bieggafápmorusttega geažil, ja ahte dát duvdá bohccuid orohaga 13 čakčagohtumiidda, mii fas dagaha siskkáldas riidduid kránnjáorohagain.

Čohkken maŋŋá ragaha dáhpáhuvvá davvin orohagas Bissojoga guvlui, Reatkajogas ja Stuorrajogas. Čohkken vumiin čakčaorohagas lea áibbas dárbbášlaš vai boazu čoahkkana alážiidda ovdal johtima. BDO 14 A ballá ahte dát guohtun- ja čohkkenguovllut gáržžiduvvojit vejolaš huksema geažil.

Orohat čujuha oktilis deattu dutkamii, ja sihke báikkálaš, gaskasaš ja regionála váikkusasaide, ja deattuha ahte boazodoallu guhká lea jo dán diehtán dán mearkkašumis.

Váikkususat BDO 14:i

BDO 14 A lea dássázii massán 56 % iežaset eatnamiin, juogo njuolgga sisabahkkemiid dahje sakka geahpeduvvon guohtonárvvu geažil. Orohat meroštallá ahte Davvi bieggafápmorusttega ásaheapmi geahpeda eatnamiid vel 15–20 %:in. Dasto sii oaivvildit ahte areáladeaddaga geažil maiddá ovddeš sisabahkkemiid geažil goargnu sisabahkkenlohku 75 %:i, juoga mii duohtavuodas mearkkaša ahte BDO 14:s ii leat šat vuoddu bargat bohccuiguin dálá hámis. Sii čujuhit dasa ahte sis lea dál stuorra NATO-báhčinguovlu guovdu geasseorohaga, ja oaivvildit sii eai šat gierdda lasi noadi. BDO 14 A oaivvilda Davvi bieggafápmorusttega ásaheami leat demokrátalaš ja álbmotrievttálaš soardin dán guovllu sápmelaččaide.

Netto bargosajit

Orohat čujuha dasa ahte boazodoalus leat ceavzilis ja guhkesáigásaš bargosajit, muhto ahte leat áitojuvvon jos bieggafápmorusttet duohtandahkko. Bieggafápmorusttega bargosajit leat oanehisáiggebargosajit erenoamášbargiide ja sirdobargiide, ja mielddisbuktá ahte boazodoalu bargosajiid ferte heaittihit. Dán láhkái oaivvilda orohat ahte eai šatta netto bargosajit, ja ahte dát sáhtta dagahit váikkusaid nugo olmmošlaš roasuid.

BDO 14 A oaivvilda norgga byrokratiijas ja demokratiijas leat máhtto- ja historjáváilevašvuolta sámi kultuvrra birra, ja ahte boahhteáigi historjjálaš ealáhussii, mas leat sámi giella ja árbevierut, sáhttet jávkat vejolaš huksemis.

Loahpas čállá orohat ahte norgga servodat ii sáhte gáibidit ođđa servodatgeatnegasuodaid orohagas.

Boazodoalloorohat 9 Čorgaš (BDO 9) čállá reivves 27.12.2017 ahte orohatstivra lea meannudan Davvi bieggafápmorusttega diedáhusa stivračoahkkimis 27.11.2017, ja ahte sii sakka vuosttaldit plánaid.

BDO 9:s leat logi doalu, 77 registrerejuvvon boazodoalli ja mearriduvvon bajimuš boazolohku lea 5 800. BDO 9:s lea geasseorohat Čorgašnjárggas, ja čakča-, dálve- ja gidđaorohagat mat vulget Idjavuonaduoddaris/Deanodagas máttás Dárjohkii (moadde kilomehtera davvelis Leavvajoga). BDO 9 lea BDO 13 kránnjáorohat, gos BDO 9 dálve-/gidđaguohtuneatnamat leat dán guovtti orohaga rájá alde.

BDO 9:s lea 12 jagi vásáhus Gilivuona bieggafápmorusttegis Dáigevuotnanjárggas, mii lea sin geasseorohagas Čorgašnjárggas. BDO 9 čujuha dasa ahte Dáigevuotnanjárggas ledje 1000–1500 bohcco ovdal huksema ja lohku lea dál geahppánan 100–150 bohccui maŋŋil huksema, mii čájeha ahte boazu garvá bieggamilluid. BDO 9 ballá seamma garvimiid jos huksejit Davvi bieggafápmorusttega, juoga mii erenoamážit váikkuha siiddaide geain lea dálveorohat orohaga máttimusas, sihke huksen- ja doaimmaáigodaga áigge.

Go lea sáhka plánejuvvon fierpmádatlaktimis, de dat manná guovtti guovddáš dálveguohtumiid čađa ja háddje daid. BDO 9 oaivvilda fápmolinnjáid maiddá mielddisbuktit garvimiid. Sii čujuhit linnjágeinnodahkii mii lea plánejuvvon E6-geaidnoráigge ja Deatnoráigge, ja deattuha ahte dát sáhtta váikkuhit orohahkii go ráfehuhttimat huksenáigodagas ja fápmolinnjáid garvin dagaha stuorra guohtonmassimiid. Dasto čujuhuvvo dutkamiidda coronasuonjardeami birra ja fápmolinnjáid rieja birra.

BDO 9 oaivvilda dasto ahte Davvi bieggafápmorusttet maiddá váikkuha kránnjáorohahkii, BDO 13:i, go sin johtingeainnut geasseorohahkii/orohagas mannet plánaguovllu čađa. BDO 9 ballá ahte garvinváikkuhusat dagahit ahte BDO 13 ferte johtit olles iežas ealuin BDO 9 dálve- ja gidđaorohagaide. BDO 9 oaivvilda dán mielddisbuktit liigenoáduheami sin guohtumiidda, ja bilidit sin doaimma ceavzilvuoda.

BDO 9 eahpidahtta gii lea välljejuvvon čielggadit váikkuhusaid boazodollui, ja gáibida ahte boazodoalu báikkálaš ja vásáhusvuodot máhttu galgá fátmastuvvot ja deattuhuvvot váikkuhusčielggadeamis.

Dasto gáibida BDO 9 ahte váikkuhusčielggadeapmi čilge sisabahkkemiid boazodoalloguovllus láchkamearrádušaid olis boazodoalu ja eamiálbmogiid vuoigatvuodaid birra.

BDO 9 deattuha ahte dálveguohtumat leat boazodoalu unnimusfáktor, ja ahte sisabahkkemat dákkár marginála guovlluin váikkuhit sakka ealáhusa buvttadeapmái. Dán vuodul gáibida BDO 9 čilget boahteáigásaš buvttadanmassimiid. Ii leat doarvái oppalaččat rehkenastit fuođarovttadagaid logu oppalaš guohtuneatnamis.

Go lea sáhka luonddušláddjivuodálágas, de čállá BDO 9 ahte váikkuhusčielggadeapmi ferte árvvoštallat doaimmabiju dán lága § 1 (ulbmil), § 8 (máhtovuoddu) ja § 14 (sámi beroštumit) hárrái. BDO 9 deattuha nállešláddjivuoda čielggadeami leat erenoamáš dehálažžan, go luonddu ovttasdoaimmamis lea stuorra mearkkašupmi guohtungeavaheapmái.

BDO 9 čállá ahte váikkuhusčielggadeami vuodđun ferte leat govda máhtovuoddu boazodoalu mihtilmasvuodas, ja čujuha dasa ahte guovddáš fáttat leat johtingeainnut, guohtungeavaheapmi iešgudet jahkodagain ja goavvejagat ja siiddaid ovttasdoaimman. Báikkálaš boazodoallogelbbolašvuoda ferte fátmastuvvot vai sihkkarastá ahte guovllu iešgudetlágan geavaheapmi čilgejuvvo ja árvvoštallojuvvo. BDO 9 oaivvilda dasto váikkuhusčielggadeami fertet čilget man láchkái guohtonmassimat, ráfehuhttimat, eanet vuojeheapmi ja garvimat sáhttet dagahit ekonomalaš váikkuhusaid nugo geahpeduvvon buvttadeapmi ja dasto masson bargonávccaid.

BDO 9 bivdá váikkuhusčielggadeami čilget mo garvimat bieggafápmorusttega geažil sáhttet váikkuhit guovllu boazodollui. Sii čujuhit dasa ahte sis leat 60 GPS-merkejuvvon bohcco Gilivuona bieggafápmorusttega lahkosiin, ja ahte dieđut dain duodaštit bieggafápmorusttega garvima. BDO 9 bivdá dán báikediđu fáttmástit máhttovuđđui.

Dasto bivdá orohat čielggadit rieja ja oinnolašvuoda váikkuhusaid.

BDO 9 čujuha dutkamiidda psyhkalaš dearvvašvuoda birra, mat nannejit ahte sisabahkkemat nugo bieggafápmorusttegat váikkuhit psyhkalaš ja sosiála beliide sámi boazodoalus. BDO 9 bivdá čilget dákkár psyhkalaš beliid váikkuhusčielggadeamis.

Loahpas bivdá BDO 9 beassat ovddidit lassi gáibádusaid čielggademiide proseassa áigge, ja sii oaiivildit ahte berre huksejeddjis gáibidit gokčat olggosgoluid mat orohagain leat go oassálastet konsešuvdnaproseassas.

4.8 Berošteaddjiorganisašuvnnat, gilisearvvit jna.

Sámiráđđi čállá reivves 30.12.2017 iežaset oaiivildit doaibmabiju dagahit stuorra luondduduohtademiid sámi meahcástanguovllus mii lea dehálaš boazodollui, luonddugeavaheapmái ja luondduresursaávkástallamii, ja ahte bieggafápmorusttet vahágahtta meahcásteami, boazodoalu ja kulturmuittuid.

Sámiráđđi čujuha prosessuealla ja rievttálaš rámmaide maid doaibmaálgaheaddji ja eiseválddit fertejit vuhtii váldit konsešuvdnaproseassas. Sii deattuhit ahte bieggafápmorusttet oktan gullelaš infrastruktuurain ferte čuovvut ON-konvenšuvnna siviila ja politihkalaš konvenšuvnna 27. artihkkala (SP 27). Dasto ii sáhte doaibmabidju rihkkut eanaoamastanrievtti (*right to property*), mii earret eará boahtá ovdan Eurohpálaš Olmmošvuoigatvuodakonvenšuvnnas, 1. lassibeavdegirjji 1. artihkkalis ja ON Nállealahankonvenšuvnna 5. artihkkalis.

Sámiráđđi deattuha erenoamážit dárbbu konsultašuvnnaide proseassa áigge, ja čujuha ILO-konvenšuvdnii nr. 169, mas ee. boahtá ovdan ahte konsultašuvnnat galget doaibmat buriin áigumušain, ja hámiin mat leat heivehuvvon dillái, ja dainna ulbmiliin ahte juksat ovttamielalašvuoda dahje miehtama evttohuvvon doaibmabijuide.

Sámiráđđi čállá ahte guovlu jáhkkimis lea leamaš boazodoalu ja meahcásteami geavahusas don doloža rájes. Dál lea álbmotrievttis mearriduvvon ahte eamiálbmogiid árbevirolaš eana-, čáhce- ja luondduriggodatgeavaheapmi lea addán vuodu eanaoamastanriektái dákkár guovlluide. Sámiráđđi čujuha dasa ahte guovlu gosa bieggafápmorusttet lea plánejuvvon, lea guovlu gos eanaoamastanriekti, geavahanriekti ja luondduriggodagaid ávkástallanriekti vuos leat eahpečielgasat. Finnmárkkulága olis galgá Finnmárkkukommišuvdna kártet dákkár vuoigatvuodaid, muhto kommišuvdna ii leat vuos álggahan barggu relevánta guovllus. Vuos lea Finnmárkkuoopmodagas giddodatvuoddu guvlui. Dán vuodul Sámiráđđi oaiivilda ahte Davvi bieggafápmorusttega plánaid ferte mañidit.

Loahpas čállá Sámiráđđi iežaset oaiivildit leat hui jáhkehahttin ahte Davvi bieggafápmorusttega plánat eai vástit álbmotriektái, ja ahte váikkuhusaid sámi meahcásteapmái ja boazodollui danne ferte čielggadit vuodlaččat. Sámiráđđi oaiivilda galgat geavahit fágačielggadeddjiid geain lea buorre máhttu sámi meahcásteami, boazodoalu ja sámi kultuvrra birra ja geat dovdet báikeguovllu bures.

Dasto oaiivilda Sámiráđđi ahte guoskevaš berošteddjiin lea riekti beassat oassálastit diedáhusa/čielggadanprográmma ráhkadeamis, ja ahte dát sihkkarastá dárbbalaš báikkálaš legitimatehta čielggadanbargui.

Norgga Sámiid Riikkasearvi (NSR) čállá reivves 31.12.2017 iežaset leat vuostá Davvi bieggafápmorusttega plánaide, ja bivdet plánaid geassádit, go oaivvildit doaibmajus leat menddo stuorra váikkuhusat sámi servodahkii.

NSR deattuha ahte plánaguovlu lea dehálaš ja árvvolaš sápmelaččaide ja olles Sápmái. Guovlu lea okta dain stuorimus guovlluin Norggas gos leat unnán sisabahkkemat, ja luonddus lea iešárvu. Sii čujuhit dasa ahte mángga sámi guovllus leat sisabahkkemat, ja ahte sápmelaččat jámma fertejit várjalit iežaset vuoigatvuodaid. NSR oaivvilda norgga eiseválddiid fertet čavget sisabahkkenvejolašvuodaid, ovdalگو sámi servodat, árbevierut, kultuvrra ja guovllut oalát billašuvvet.

NSR čujuha dasa ahte plánaguovllus leat sámi kulturmuittut, ja ahte dát duodaštit ahte luondu álo lea leamaš bassi ja dehálaš sápmelaččaide. Dasto čujuhuvvo dasa ahte Rásttigáisá lea bassi várri plánaguovllu máttit oasis, ja ahte dát guovlu lea erenoamáš dehálaš vuoiŋgalašvuoda olis.

NSR oaivvilda Davvi bieggafápmorusttega sáhttit váikkuhit garrasit guovllu boazodollui. NSR oaivvilda máhttovuoddu, mii lea eiseválddiid mearrádusvuoddu dákkár áššiin, lea váilevaš, ja ahte NVE ferte maŋidit buot odđa mearrádusaid boazodoalloguovlluin dassái go máhttovuoddu lea odasmahtton. Sii čujuhit dasa ahte boazodoallu ieš lea oaidnán stuorit garvinváikkuhusaid doaibmi bieggafápmorusttegiid lahka go maid dutkamat dássáži leat duodaštan, ja ahte bieggafápmorusttegis ja dasa gulli fápmolinnjain leat stuorit váikkuhusat go maid ovddeš dutkanbohtosat leat čájehan. Dasto ferte NVE váldit vuhtii dan ahte bieggafápmorusttet oktan gullevaš fápmolinnjáiiguin sáhttá váikkuhit sápmelaččaide suoma beale rájá.

NSR eahpida ahte doaibmaálggaheaddji lea válljen čielggadeaddji boazodoalu várás, masa boazodoallu ii luohte. Dasto imaštallet go doaibmaálggaheaddji ii leat čuvvon sámi vuogádagaid ja vieruid go eai leat sápmelaččain jearran ovdagihtii lobi dahkat sisabahkkemiid guovllus.

Sámi Ealáhussearvi čállá reivves 10.10.2017 ahte Davvi bieggafápmorusttega ja dasa gulli fierpmádatlaktima ásaheamis leat váikkuhusat guovllu sámi meahcásteapmái ja kultuvrii.

Sámi Ealáhussearvi oaivvilda váikkuhusčielggademiid oktavuodas berre dutkat sámi meahcásteami guovllus ovttas sámi geavaheddjiiguin ja earáiguin geain lea nana gelbbolašvuoha guovllu birra.

Sámi Ealáhussearvi lea iežas cealkámušas bidjan mielddusin dutkkusprográmmaevttohusa čielggadit sámi meahcásteami vuhtiiváldima plánaguovllus ja dan lahkosiin. Čujuhuvvo dasa ahte erenoamážit guovllus ja Deanus oppalaččat gávdnojit dušše moadde smávva čielggadeami sámi meahcástanárbevieruid birra.

Sámi Ealáhussearvi čállá odđa reivves 31.12.2017 iežaset čujuhit iežaset ovddit gulaskuddancealkámušši, ja Deanu gielldastivrra mearrádussii 14.12.2017.

Sámi Ealáhussearvi almmuha ahte Grenselandet AS lea njuolgga gulahallan sámi beroštumiiguin, dása gullet boazodoallit, ja oaivvilda doaibmaálggaheaddji berret nannet dán šiehtadallanmodealla joatkkaváikkuhusčielggademiin.

Sámi Ealáhussearvi fuomášuhttá dan ahte doaibmaálggaheaddji pláne prošeavtta guovddáš Sámis, gos sápmelaččat odđasat áiggis leat ožžon eanet vuoigatvuodaid ja iešmearrideami iežaset kultuvrra ja servodaga badjel láhkamearrádusaid ja konvenšuvnnaid bokte mat leat čadnon sámi vuoigatvuodaide eamiálbmogin. Sápmelaččat ovttas lea atnán iežaset guovllu eaiggádin, guhkitáigásaš geavaheami vuodul. Sii deattuhit ahte dát vuoigatvuoha ii guoskka dušše boazodollui, muhto maiddá sápmelaččaide geat vižžet birgejumi vuodđoealáhusain.

Sámi Ealáhussearvi oaivvilda ahte jos sámi kultuvrra galgá sealluhit ja ovdánahttit, de fertejit sámit beassat doalahit iežaset luondduriggodagaid. Čujuhuvvo dasa ahte sámi meahcásteamis lea láchkasuodjalus mánggaid lágaid bokte, nugo Vuodđolága § 110a, sámelága, plána- ja huksenlága ja moanat riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid bokte.

Sámi meahcástanárbevierut sáhttet fátmastit máhtu šlájaid ja sin láhttema, náláiduhhtima, bivdo- ja šaddadanvugiid ja njuolggadusaid birra man láchkái riggodagaid galgá hálddašit. Báikehálddašeapmi sáhtta leat hálddašit luondduriggodagaid meahcis, mearas ja jogain, hálddašit vuoigatvuodaid geavahit areálaid ja riggodagaid, ja hálddašit meahci kultureanadahkan.

Sámi Ealáhussearvi čujuha dasa ahte sámi ealáhusat árbevirolaččat leat čadnon lundui, mas oassi birgejumis viežžá luondduriggodagaid ávkkástallamis. Dát leat ealáhusat mat maiddá addet ávdnasiid duodjái ja iešguđetlágan buvttadanresurssaide. Sámi Ealáhussearvi oaivvilda leat dehálažžan ahte báikkálaš geavaheapmi čalmmustahttojuvvo, go dat addá mánggabeallásaš gova man láchkái guovlu lea ovdánan áiggiid čađa. Sii oaivvildit dán sáhttit addit govddit perspektiivva dárkumiidda ja dutkosiidda luondduriggodagaid geavaheami hárrái, ja lea mielde sealluheamen dehálaš vásáhusaid Deanuleagi álbmogis geat geavahit meahci.

Sámi Ealáhussearvi oaivvilda ahte sámi meahcceriggodagaid hálddašeami hástalus lea duddjot neutrála arena gos stuorraservodat ja báikkálaš geavaheadjit sáhttet lonohallat oaiviliid, ja ásahtit dialoga mas goappašiid bealálaččaid váldet duodasin ja atnet árvvus nuppiid buktosiid.

Go lea sáhka hálddašeami máhttodárbbus, de oaivvilda Sámi Ealáhussearvi ahte leat moanat máhttováilevašvuodát, ja ahte dát lea boahán ovdan gažaldagaid bokte konsešuvdnaortnega birra meahcis, lassánan turisttaid ja eará geavaheami bokte sámi meahcis. Čujuhuvvo dasa ahte stuorraservodat čájeha eanet ahte eanet beroštumi geavahit meahci ja áhpe- ja mearrariggodagaid, ja Sámi Ealáhussearvi oaivvilda ahte báikedihtu meahcceriggodagaid birra berre dohkkehít dain proseassain.

Sámi Ealáhussearvi oaivvilda leat dehálažžan oažžut ovdan mo sáme- ja eamiálbmotpolitihkka váikkuha servodatovdáneapmái, ja ahte ferte deattuhit ahte sámi riekti mielddisbuktá eanet regionála iešmearridanrievtti guovlluin gos sápmelaččaid rievttit ovdal eai leat deattuhuvvon.

Deatnogáhte Sámiid Searvi (DGSS) čállá reivves 31.12.2017 ahte čielggadanprográmma ferte siskkildit buot beliid mat galget leat vuodđun árvvoštallat meahci rievdaduvvon geavaheami finnmárkkulága § 4 ja Sámedikki njuolggadusaid vuodul rievdaduvvon meahccegeavaheami birra Fimmárkkus, gč. §§ 1 ja 2.

DGSS čállá doaibmabiju leat plánen sámi árbevirolaš meahcástanguvlui gos boazodoallu ja luonddugeavaheapmi bivduin, guolástemiin ja luondduriggodagaid ávkkástallamiin lea doaibman guhkes áiggiid čađa. DGSS fuolastuvvá doaibmabiju vahágahttit luondduálddjivuoda, duvdit eret boazodoalu ja bilidit meahcásteami guovllus. Sii bivdet danne čielggadit mearkkašumi sealluhit guovllu árbevirolaš guovlun boazodollui ja meahcásteapmái, mas háhket ja deattuhit boazodoalu ja báikkálaš olbmuid árbemáhtuid.

Dasto bivdá DGSS čielggadit váikkuhusaid luondduálddjivuhtii, maiddá váikkuhusaid nugo boazodoalu areálaid, sámi árbevirolaš meahcásteami ja bivdo- ja guolástanealáhusaid massimiid.

Dasa lassin bivdá DGSS čielggadit váikkuhusaid sámi kultuvrii ja servodateallimii, dása gullet sosiála ja kultuvrralaš váikkuhusat sámi kultuvrra ollislašvuhtii ja váikkuhusat sámi kulturmuittuide ja kultureanadahkii. DGSS čujuha dasa ahte vai sáhtta árvvoštallat váikkuhusaid sámi kulturmuittuide, de gáibiduvvo dahkat registreremiid diđoštemiid oktavuodas.

DGSS čujuha dasa ahte doaibmaálggaheaddji lea geatnegahtton juksat ovttaoavilvuoda konsultašuvnnaid bokte boazodoaluin ja eará guoskevaš geavaheddjiiguin, ja ahte dát mearkkaša ahte guoskevaš sámi berošteddjiid galgá fátmastit konsultašuvdnaprošessii čielggadanbarggu birra.

Dasto deattuha searvi ahte doaibmaálggaheaddji ferte juksat ovttaoavilvuoda orohagaiguin das gii galgá bálkáhuvvot dahkat fágačielggademiid. DGSS gáibida čielggadit váikkuhusaid boazodoalu vuoigatvuodaide ja beroštumiide. Dasa lassin ferte dahkat álbmotrievttálaš árvoštallama mas árvoštallet plánaid ja doaibmabijuid oppalaš váikkuhusaid boazodoalloorohagain, gč. plána- ja huksenlága § 3-1 c-bustáva, váikkuhusčielggadanláhkaásahusa § 21 goalmát ladđasa ja Sámedikki njuolggadusaid rievdaduvvon meahcegeavaheami birra § 4.

Badje Deanu Siida čállá reivves 30.12.2017 ahte sávvet Davvi bieggafápmorusttega plánaid bissehuvvot. Sii oavvildit doaibmabiju leat menddo stuorra sisabahkkemin sámi luondduguovllus, gos Rásttigáisá lea bassi varri ja eaiggáduššanbealit leat eahpečielgasat.

Badje Deanu Siida čujuha dasa ahte Finnmárkkukommišuvdna lea identifiseremin vuoigatvuodadiliid guovllus. Badje Deanu Siida lea čohkken 80 % giliin Badje-Deanus ja gáibidit ahte giddodat sirdojuvvo giliide, dainna eavttuin ahte Badje-Deanu guovlluid geavaheapmi lea nu mearrideaddjin ahte dat galget deavdit ILO-konvenšuvnna nr. 169 gáibádusaid meahcegeavaheami hálddu ja stivrema birra.

Badje Deanu Siida čujuha dasa ahte Lágessvuonduottar ovdal lea regulerejuvvon čáhcefápmoulbmilii, ja 1970-logus regulerejuvvui ja dulvaduuvui stuorra oassi guovllus. Badje Deanu Siida oavvilda leat eahpehtalažžan čadahit ođđa stuorra huksema seamma guvlui, ja ahte doaibmabidju rihkku álbmotrievtti mearrádusaid ILO-konvenšuvnna nr. 169.

Badje Deanu Siida ii sáhte dohkkehit huksema Rásttigáisá guvlui, man báikkálaš olbmot geavahit meahcásteapmái, bivdui ja guolásteapmái. Dasto deattuhit sii ahte dát lea dehálaš guovlu boazodollui, ja bivdet guovllu bissut duohtatkeahttá.

Luondu ja Nuorat (LN) čállá reivves 31.12.2017 máilmmi dárbbasit eanet ođasmuvvi energiija, muhto seammás sáhtá biologalaš šláddjivuolta jávkat ođđa luondduduhtademiid geažil. LN deattuha nállešláddjivuoda stuorimus áitta lea šlájaid eallinguovlluid háddjen ja bilideapmi. Go sisabahkkekeahtes guovllut geahppánit bieggafápmohuksemiid geažil, de lea dehálaš fuolahit ahte sisabahkkemat šaddet nu unnit go vejolaččat, eai ge háddje ja bilit dehálaš šattuid, elliid ja luondduhámiid eallinguovlluid. LN oavvilda Davvi bieggafápmorusttega mielddisbuktit stuorra sisabahkkema guovdu Norgga nubbin stuorimus sisabahkkekeahtes luondduguvlui.

LN čujuha dasa ahte plánaguovlu lea boazodoalloorohagas, ja ahte huksen vahágahtta guotteteatnamiid ja sáhtá dagahit ahte orohat ferte vel eanet geahpedit boazologu. Dán vuodul oavvilda LN ahte boazodoalu vuhtiiváldima ferte deattuhit.

LN čujuha dasa ahte diedáhusas ákkastallet dan ahte Davvi bieggafápmorusttet sáhtá deavdit energiijadárbbu plánejuvvon Nussira ruvkeprošektii Fálesnuori gielddas ja ođđa oljobohkamii Barentsábis. LN aiddostahtta ahte vuosttaldit guktuid prošeavttaid, ja dálkkádaga, sisabahkkekeahtes guovlluid, luonddušláddjivuoda ja boazodoalu olis eai sáhte doarjut Davvi bieggafápmorusttega vejolaš huksema.

Luonddugáhttenlihttu, Riikkačoahkkima bokte, čállá reivves 27.9.2017 ahte Davvi bieggafápmorusttet vuollásta sullii 78 km² Norgga nubbin stuorimus oktilis sisabahkkekeahtes luondduguovllus. Luonddugáhttenlihttu čujuha dasa ahte guovlu lea bivnut guolásteddjiide ja

meahcceberošteddjiide, ja sii oaivvildit plánejuvvon rusttegis leat stuorra negatiivvalaš váikkuhusat lundui, báikkálaš luondduriggodatávkkástallamii, boazodollui ja sámi kulturmuittuide.

Luonddugáhttenlihttu oaivvilda guovllu nállešláddjivuoda leat uhcán kártejuvvon, ja ahte lea boastut go prošeavtta diedáhusas almmuhit guovllus unnán šlájaid.

Luonddugáhttenlihttu gáibida Davvi bieggafápmorusttega plánaid heaittihuvvot. Cealkámuš lea Luonddugáhttenlihttu riikkačoahkkin mearridan čoahkkimis čakčamánu 23.–24. beivviid 2017.

Finnmárkku luonddugáhttenlihttu čállá reivves 3.10.2017 iežaset oaivvildit Davvi bieggafápmorusttega leat stuorra luondduohatdeapmin. Sii buohtastahttet dan Áltá-čázadaga huksemiin 1970-logus, maid sii oaivvildit álggahuvvui vaikko ledje váilevaš čielggadeamit luonddu ja vahátváikkuhusaid birra.

Luonddugáhttenlihttu čujuha dasa ahte doaibmaálggaheaddji lea sádden reive guoskevaš bealálaččaide ja bivdán máhcahemiid bieggafápmorusttega hábmema birra. Luonddugáhttenlihttu oaivvilda dán čájehit badjelgeahččanvuoda, go sii oaivvildit dát lea huksen maid báikkálaš olbmot eai hálit. Dasto oaivvilda Luonddugáhttenlihttu ahte jos bealálaččat buktet cealkámušaid dákkár plánaide, de sáhtta doaibmaálggaheaddji maŋŋil ákkastallat ahte báikkálaš beroštumit leat leamaš mielde plánain.

Finnmárkku luonddugáhttenlihttu atná Davvi bieggafápmorusttega plánaid falleheapmin báhcán sisabáhkekeahtes lundui Norggas, ja čujuha dasa ahte Luonddugáhttenlihttu riikkastivra maiddá vuosttalda plánaid.

Finnmárkku luonddugáhttenlihttu čujuha odđa reivves 29.12.2017 Luonddugáhttenlihttu riikkačoahkkinmearrádussii 25.9.2017 Davvi bieggafápmorusttega hárrái, ja leat lassin čuovvovaš kommentárat/gáibádusat joatkkačielggademiide:

INON ja biologalaš šláddjivuoha

- Ferte dievaslaččat kártet biologalaš šláddjivuoda ja rukseslistošlájaid.
- Ferte guorahallat man galle vástideaddji oktilis sisabáhkekeahtes guovllut leat Norggas, maiddá einnostusaid iešguđet sisabáhkenplánain mat leat dán eanadathámiin ovddos guvlu.
- Luonddugáhttenlihttu gáibida váikkuhusčielggadeami duodaštit man láhkái birasvuhtiiváldimat deattuhuvvojit.
- Váikkuhusčielggadeapmi galgá čujuhit dutkamii mii duodašta lihkostuvvan viiddis šaddogeardeodasmahttima maŋŋá industriála doaimma, vástideaddji eanadathámiin seamma dálkkádatlaš beliiguin go plánaguovllus.

Riedja

- Luonddugáhttenlihttu čujuha jietnaeanadatdutmii, mii oaivvilda leat čanus gaskal rieja eallinbirrasis ja biologalaš šláddjivuoda geahpádusas. Luonddugáhttenlihttu bivdá čielggadit guovllu jietnaeanadaga, ja ahte dán ferte dahkat čielggadeaddji geas lea gelbbolašvuoha ekologalaš jietnaeanadatdutmis.

Vuoigatvuodát ja sámi kultuvra

- Váikkuhusčielggadeapmi ferte vuhtii váldit luonddušláddjivuodalága § 1, 8, ja 14, gč. sámi kultuvrra vuhtiiváldima.

- Váikkuhusčielggadeapmi ferte árvvoštallat plánaid boazodoallolága § 22 vuodul, johtingeainnuid giddden.
- Váikkuhusčielggadeapmi ferte čilget váikkuhusaid boazodollui, láhkamearrádušaid olis boazodoalu ja eamiálbmogiid vuoigatvuodaid birra.

Plánen ja searvadahttin

- Luonddugáhttenlihttu oavvilda Davvi bieggafápmorusttega plánat leat čiegaduvvon almmolašvuhtii, ja ahte dát sáhtá rihkkut ON 2007 eamiálbmotjulggaštusa das ahte sisabahkkemat eamiálbmoga geavahusguovlluide gáibidit friddja ja čuvgehuvvon ovdagihtii miehtama. Luonddugáhttenlihttu oavvilda fertet bálkáhít sorjjasmeahtun juridihkalaš ášahusa geahčadit rihkku go plánen ja proseassa dieđáhusa rádjai eamiálbmotvuoigatvuodaid.
- Ferte lámčit dili ekonomalaš buhtadussii vai BDO 13:i ja eará guoskevaš orohagaide čadahuvvojit sorjjasmeahtun ja ovtadássásaš váikkuhusčielggadeapmi.

Rásttigáisá

- Váikkuhusčielggadeapmi ferte čielggadit rihkku go bieggafápmorusttet oktan gullelaš fierpmádatlaktimiiguin guovllu bassi árvvu sámi kultuvrii, gč. ILO-konvenšuvnna nr. 169.

Ceavzilis buvttadeapmi

- Váikkuhusčielggadeapmi ferte čujuhit duodaštusaide ahte Davvi bieggafápmorusttega sáhtá atnit ceavzilin, gč. EU-kommišuvnna Energiija- ja dálkkádatpáhka (Barroso-páhka). Duodaštusaide galget dovddus/neutrala dutkanásahusat almmuhan.
- Váikkuhusčielggadeapmi ferte čielggadit gáiddusváikkuhusaid CO₂-luoitimiid, nuoskkideami ja luondduohtheademiid olis.
- Váikkuhusčielggadeapmi ferte máinnašit doaibmagoluid ja investerengoluid sisaboáduid ektui juohke kWh nammii.

Loahpas Finnmárkku luonddugáhttenlihttu ávžžuha sakka NVE hilgut Davvi bieggafápmorusttega plánaid.

Ávjovárri luonddugáhttenlihttu, ovdalbmo Svein Lund bokte, čállá e-poasttas 25.11.2017 ahte sii serve álbmotčoahkkimii Sirpmás 22.11.2017, ja čujuha dasa ahte NVE bargu lea sihkarastit «oppalaš ja birasustitlaš energiijahálddašeami». Luonddugáhttenlihttu čujuha ahte go NVE áigu veardádallat ovdamuniid ja hehttehusaid proševttas, de ferte eaktudit ahte dovda guktuid beliid áššis. Luonddugáhttenlihttu imaštallá mii gelbbolašvuodaid NVE:s lea, luonddu ovddas, mearridit mat váikkuhusat šaddet go luondu jávká, divre- ja lottemáddodagat geahpeduvvojit, ja eana, čáhci ja áibmu nuoskkiduvvojit. Dasto imaštallá Luonddugáhttenlihttu mii gelbbolašvuodaid NVE:s lea mihtidit massima go sámi kultuvra ja giella jávket, ja čujuha dasa ahte dát dat dáhpáhuvai maŋŋá dulvadanášši Álttas.

Luonddugáhttenlihttu aiddostahtá ahte guovllu vuoigatvuodalaččat leat boazodoalloorohagat, giliolbmot ja Sámediggi sámi álbmoga ovddas, ja ahte vuoigatvuodaid vuodđun lea dološ áiggi rájes geavaheapmi. Luonddugáhttenlihttu eahpida ahte Grenseland AS almmatge sáhtá eambo boahtit stuorra ruhtafámuin. Luonddugáhttenlihttu čujuha dasa ahte go lea sáhka orohagaid, luonddugáhttejeddiid ja báikkálaš olbmui čielggademiin ja cealkámušain, de eai oaččo sii mávssu bargat čuolmmaiguin dieđihuvvon bieggafápmorusttega hárrái, muhto fertejit bargat nuvttá astoáiggis.

Luonddugáhttenlihttu bivdá NVE váldit diehtun ahte Grenselandet AS:s lea stuorra ekonomalaš ja hálddahaslaš ovdamunni nuppi bealálačča ektui.

Gussanjárgga gilisearvi čállá reivves 14.6.2017 alddiset leat dát oaivilat váikkuhusčielggademiide:

- Jos Gussanjárgga gáddeguovlu geavahuvvo káijan vuostáiváldit bieggaturbiinnaid, de ferte dahkkot gieddebargu sihke gidđa- ja čakčabárpmuid lottiin mat geavahit Stuorrajotnjálmme ja lagaš njeaššeeatnamiid. Ferte maiddái kártet guovllu besselottiid.
- Stuorrajohka oktan oalgejogaiguin lea suodjaluvvon čázádat. Ferte čilget suodjalanláhkaásahusa stáhtusa ja mo doaibmabidju sáhtá váikkuhit suodjalanulbmili. Dasto ferte kártet biologalaš šláddjivuoda.
- Davvi bieggafápmorusttet lea plánejuvvon Norgga nubbin stuorimus oktilis luondduguvlui. Váikkuhusčielggadeamis ferte boahit ovdan man láhkái Davvi bieggafápmorusttet lea servodatávkkálaš dohkálaš Norgga báhcán ávdinguovlluid goasttádusain.
- Váikkuhusčielggadeamis fertejit leat kárttat mat čájehit bieggafápmorusttega oinnolašvuoda iešguđet sajiin/guovlluin.
- Váikkuhusčielggadeapmi ferte čilget plánejuvvon huksemiid ja árvoháhkama proševtta geažil. Buot positiivvalaš ja negatiivvalaš váikkuhusaid Gussanjárgii ferte čalmmustahttit.
- Váikkuhusčielggadeapmi ferte čilget mo Gussanjárgga infrastruktuorra galgá huksejuvvot 30–40 odđa bargosaji ásaheami olis gilis.
- Váikkuhusčielggadeamis berrejit leat plánat mo prošekta galgá sihkarastit ekonomii ja čorgemii / guovllu máhcaheapmái.

Sirpmá gilisearvi čállá reivves 22.12.2017 ahte Rásttigáissá áiggiid čađa lea váikkuhan báikkálaš olbmuid eallinvuohkái ja báidnán sin kultuvrralaš čuvgehusa. Gilisearvi ballá Davvi bieggafápmorusttega ásaheami bilidit báikkálaš olbmuid identitehta ja rámisvuoda ja eastadit guovllu geavaheami ja dagahit váikkuhusaid guovllu šattuide ja elliide. Sirpmá gilisearvi bivdá geassádit Davvi bieggafápmorusttega plánaid.

Gilisearvi čujuha dasa ahte sii 1990-logu loahpageahčen ja 2000-logu álggus serve ovttasbargui Gussanjárgga giliserviin ja Deanu gielddain divodit boares máđija Lágessuoddara badjel, gaskal Lágessuongeinnoža Deanuleagis ja Gussanjárgga Davvisiidas. Dan oktavuodas registrerejedje vihtta iešguđet kulturmuittosaji, ee. bivdorokkiid ja borriid, ja gilisearvi čujuha dasa ahte dát speadjalastet ealáhusdoaimmaid mánggaid áigodagaid čađa. Dasto deattuhit sii ahte báikkálaš olbmot čatnet Rásttigáissá eamioskui, ja ahte Rásttigáissá bálvvosbáikkid nannejit vári «bassi várrin». Gilisearvi aiddostahtá luondduoskku leat sámi servodaga dehálaš kulturguoddi elemeantan.

Sirpmá gilisearvi oaivvilda luondduvásáhusaid leat gieldda ássiid loaktima geađgejuolgi, ja čujuha dasa ahte Lágessuonduottar lea guovlu man ávkkástallet murjemiin, bivdimiin ja guolástemiin ja dasa lassin mátkevásáhusain nugo vázzimiin, kanuasuhkamiin, riidemiin jna. Gilisearvi oaivvilda friddja beassan luondduguovlluide main lea alla kvalitehta, addá álbmogii eallinkvalitehta ja lea mielde bisuheamen ássanvuodu ja boahhteáiggejáhku.

Gilisearvi čujuha luonddušláddjivuodalahkii ja oaivvilda Lágessuoddara nállešláddjivuoda leat uhcán kártejuvvon. Dán vuodul oaivvildit sii berret kártet Lágessuoddara šlájaid. Čujuhuvvo ee. dasa ahte noarsa (NT) lea oidnon Rásttigáissá guovllus.

Gilisearvi čujuha dasto dasa ahte geologalaš guovlu Ovddaldasváris Deanus lea ráfáidahtton luonddumeahccin, ja čujuha dasa ahte okta fierpmádatlaktin lea plánejuvvon mannat dán guovllu nuorttabeale.

Sirpmá gilisearvi fuolastuvvá bieggafápmorusttega riejas, ja čujuha dasa ahte guovllus ii leat šaddogeardi eaige várrečohkat mat váidudit rieja.

Loahpas Sirpmá gilisearvi bivdá kártet čuovvovaš fáttáid váikkuhusčielggadeamis:

- Kulturmuittut, Lágesduoddara historjjálaš geavahus
- Vuoiŋjalaš kulturmuittut, luondduosku ja identitehtahábmejeaddji mearkkašupmi sámi álbmogii ja kultuvrralaš árvu mii luonddus lea sámi servodahkii
- Nállešláddjivohta
- Riedjamihtideamit iešguđetlágan dálkkiin
- Dálkkádatlaš váikkuhusat hukset ná stuorra bieggafápmorusttega
- Dearvvašvuodaváikkuhusat báikkálaš olbmuide

Árbanatjoga ja Gardaga gilisearvi bivdá reivves 30.12.2017 bissehit Davvi bieggafápmorusttega plánema, go sii oaivvildit ahte bieggafápmorusttet oktan gullevaš fierpmádatlaktimiin lea menddo stuorra sisabahkken sisabahkkekeahces lundui.

Gilisearvi oaivvilda bieggafápmorusttegis sáhttet leat negatiivvalaš váikkuhusat loddemáddodahkii, jievjaskuolfái, elgii, gazzaloddaí, njállii ja eará faunai guovllus. Sii čujuhit dasa ahte Lágesduottar regulerejuvvui čáhcefápmui 1970:s. Stuorra oassi guovllu davá- ja nuorttabealde lea regulerejuvvon ja dulvaduovvon, ja ahte das leat leamaš stuorra váikkuhusat bivdui, guolásteapmái ja elliide. Dán vuodul oaivvilda Árbanatjoga ja Gardaga gilisearvi ahte guovllu galgá árpmihit eanet fápmohukseamiin.

Dasto čujuhuvvo dasa ahte guovllus Rásttigáissá birra lea stuorra árvu báikkálaš olbmuide, erenoamážit árbevirolaš sámi meahccegeavaheami olis. Gilisearvi čállá ahte nuorat geat fárrejit Detnui, háliidit ássat doppe aiddofal lagašvuoda geažil lundui, ja ballá ahte Davvi bieggafápmorusttega huksen bilida guovllu.

Gilisearvi čujuha dasa ahte guovlu lea dehálaš boazodollui, ja ahte boazodoallu lea maŋimuš 30 jagis massán eatnamiid eará ealáhusaide.

Goahtegearret (SNF), Leavvajoga ja Rásttigáissá Sámesiida (LRS) ja Sámieana bivdet reivves 31.12.2017 NVE bissehit Davvi bieggafápmorusttega plánema diedáhusdásis, go sii oaivvildit prošeavtta soardit guovllu sápmelaččaide ja muđui sámi servodaga.

Čujuhuvvo Sámiuoigatvuodálávdegotti čielggademiide maid sii oaivvildit nannejit dan ahte relevánta guovllut leat dehálaš sámi guovllut ealáhusdoibmii, ja sápmelaččain lea eaiggátvuolta guovlluide dološ áiggi rájes geavaheami vuodul. LRS áigu ovddidit Finnmárkkukommišuvdnii giddodatgáibádusa daid seamma guovlluide gosa Grenselandet AS pláne bieggafápmorusttega.

SNF/LRS ja Sámieana čujuhit dasa ahte guovllut leat dehálaš historjjálaš ja bassi guovllut, ja guovllus lea sápmelaččaide stuorra vuoiŋjalaš ja kultuvrralaš mearkkašupmi. Sii oaivvildit doaibmaálggaheaddji diedáhusas čájeha váilevaš gelbbolašvuoda sápmelaččaid luonddugeavaheami birra, ee. go eai leat iskan sápmelaččaid guovlogeavaheami ja go čállet ahte guovllut leat sisabahkkekahtá.

SNF/LRS ja Sámieana deattuhit ahte sápmelaččain eamiálbmogin lea kollektiiva geatnegasvuohta ja vierut áimmahuššat iežaset birgenlági ja seailluhit sámi jurddašanvuogi, riekteoainnuid, árbevieruid, eallinvuogi, giela, ealáhusaid, kultuvrra ja luonddu unnimusat čieža buolvvaid ovddos guvlui.

SNF/LRS ja Sámieana ballet Davvi bieggafápmorusttega vejolaš ásaheami duvdit sápmelaččaid eret árbevirolaš geavahusguovlluin, ja hehttet sin vejolašvuoda meahcástit ja doaimmahit ealáhusaid. Sii oaivvildit NVE fertet váldit vuhtii dan ahte sápmelaččaide lea dehálaš ahte sis lea iešheanalaš riekti birget luondduaddon beliiguin mat leat dáin. SNF/LRS ja Sámieana dasto deattuhit ahte bieggafápmorusttet ja dasa gulli infrastruktuva váikkuhit guovllu elliide ja lottiide negatiivvalaččat.

SNF/LRS ja Sámieana gáibidit čielggadit čuovvovaččaid:

- Sámi kulturmuittuid galgá eanet kártet plánaguovllus ja váikkuhusguovllus.
- Sámi guovlogeavahusa galgá kártet ja čilget dárkilit. Čielggadeami galget dahkat sápmelaččat geain lea máhttu guovlluid birra. Čielggadeami galgá doaibmaálgaheaddji máksit.
- Galgá dahkat ollislaš váikkuhusčielggadeami sápmelaččaid geavahusas plána- ja váikkuhusguovllus.
- Váikkuhusčielggademiid galget čadahit sápmelaččat geain leat nana máhttu relevánta guovlluid birra.
- NVE ja Grenselandet AS galget ovtta SNF/LRS:in ja Sámieatnamiin boahtit ovtaide das gii galgá čadahit váikkuhusčielggademiid.

Ávjovári johttisámelistu čállá e-poasttas 31.12.2017 iežaset vuosttaldit Davvi bieggafápmorusttega plánaid, ja čujuha dasa ahte báikkálaš olbmot eaige hálit prošeavtta. Ávjovári johttisámelistu ii hálit olbmo, gean doaibmaálgaheaddji lea bálkahan, čadahit váikkuhusčielggadeami.

Ávjovári johttisámelistu oaivvilda Davvi bieggafápmorusttega konsešuvdna leat surgadin báikkálaš boazodolliid kultuvrii ja ealáhussii, ja nu čuočcá dat báikkálaš árvoháhkamii. Sii čujuhit dasa ahte Finnmárkku boazodoallu lea jo deattu vuolde mángga dáfus go lea sáhka huksenprošeavttain, ja ahte boazodoallu lea leamaš bággonjuovvanproseassas maid eiseválddit čadahedje.

Ávjovári johttisámesearvi čujuha dasa ahte Norga lea dál iešbirgejeaddjin ođasmuvvi energiija dáfus, eaige sii oainne makkárge lágidandárbbu mii bealuštivččii eanet huksemiid ja guohtoneatnamiid bággonollemiid. Ávjovári johttisámesearvi imaštallá manne Norgga galgá subsidieret iežas luonddu duohtademiid ruhtadit hálbbes elrávdnjebuvttadeami Eurohpá fápmomárganii. Dasto oaivvilda Ávjovári johttisámesearvi ahte gáibiduvvo eanet fossiila energiija buvttadit bieggaturbiinna go maid dat buvttadivččii ođasmuvvi energiija iežas eallinagis. Jos ođasmuvvi energiijabuvttadeapmi galgá vuoruhuvvot Norggas, de oaivvilda Ávjovári johttisámelistu dán berret dahkat áhpebiekkaid bokte.

Karášjoga johttisámiidlistu čállá reivves 31.12.2017 ahte eai doarjjo Davvi bieggafápmorusttega plánaid ja dasa gulli fierpmádatlaktima. Sii oaivvildit doaibmabijus leat stuorra váikkuhusat orohagaid 13, 14 A ja 9 boazodollui.

Karášjoga johttisámiidlistu čállá ahte Davvi bieggafápmorusttega vejolaš huksen njuolgga čuočcá BDO 13 johtingeidnui ja sin čakča- ja gidđaorohagaide. Rásttigáisá ja Vuonjalrášša leat erenoamáš dehálaš gidđaorohagat. Jos plánejuvvon bieggafápmorusttet duohtandahkko, de ballet sii ahte dát guovlu jávká, ja ahte árbevirolaš johtingeainnu ii sáhte geavahit. Karášjoga johttisámiidlistu oaivvilda ahte buotlágan sisabahkkemat iešguđet rusttegiiguin mielddisbuktet dan ahte boazu garvá dáid guovlluid, mii fas dagaha bahkkemiid kránnjáorohagaide.

Karášjoga johttisámiidlistu čujuha dasto boazodoalu rivttiide, dása gullá ILO-konvenšuvdna, ja luonddušláddjivuodáláhkii § 8, mas celko ahte eiseválddit galget deattuhit máhtu sámi geavaheami birra go árvvoštallet luonddušláddjivuoda.

Karášjoga johttisámiidsearvi čállá reivves 21.12.2017 ahte bieggafápmorusttet, oktan olmmošlaš doaimmaiguin, geainnuiguin ja rusttegiiguin, billista guovllu boazodoalu, ja das leat stuorit váikkuhusat go dušše dan guovllus gosa bieggafápmorusttet ja dasa gulli rusttegat galget sajáiduvvat. Karášjoga johttisámiidsearvi oaivvilda bieggafápmorusttega váikkuhit maiddá kránnjáorohagaide.

Karášjoga johttisámiidsearvis leat dát gáibádusat váikkuhusčielggadeapmái:

- Čielggadeaddjis galgá leat fágagelbbolašvuohta boazodoalu ja sámi kultuvrra ja giela birra.
- Ferte meroštallat man gallis fertejit heaitit guoskevaš orohagain ja kránnjáorohagain bieggafápmorusttega geažil.
- Árvvoštallat boazodoalu ekonomalaš vahágiid.
- Árvvoštallat boazodoalu liigebargguid.
- Árvvoštallat sosiokultuvrralaš beliid.
- Árvvoštallat soahpá go sisabahkken álbmotrivttiin.

Karášjoga johttisámiidsearvi ohcala dieđáhusas máinnašeami boazodoallolága ja plána- ja huksenlága hárrái. Dasto oaivvilda johttisámiidsearvi ahte biologalaš šláddjivuoda konvenšuvdna 8. artihkal, mii erenoamážit namuha eamiálbmoga ja báikkálaš olbmuid máhtu, livččii galgan namuhit dieđáhusas. Sii čujuhit dasa ahte luonddušláddjivuodálágas, man vuodđun lea dát konvenšuvdna, ja báikedieđus galgá leat seamma olu árvu go dieđalaš máhtus.

Johttisámiidsearvi čujuha dasa ahte dálá luondduohhtadeamit leat boazodoalu eksisteanssa stuorimus áittan, dása gullet ráfehuhhtimat mat dagahit ahte bohcco lunddolaš guovlogeavahus geahppána dahje nohká. Sii čujuhit dutkamiidda sámi guohtoneatnamiin Ruotas, mas bohtosat čájehit ahte bieggafápmorusttegat váikkuhit negatiivvalaččat bohccuide guottet- ja dálveguohtoneatnamiin (Skarin m.fl. 2016). Johttisámiidsearvi vuordá ahte dát raporta válde mielde boazodoalu váikkuhusčielggadeapmái.

Karášjoga johttisámiidsearvi čujuha dasto dutkanprošektii «Boazodoalu árgabeaivi», Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvi ja Sámi našuvnnalaš gealbobálvalus – psyhkalaš dearvvašvuodasuddjema ja gárrendilledivššu ovttasbargoprošeakta. Johttisámiidsearvi čállá ahte dán prošeavtta bohtosat čájehit ahte sisabahkemat dagahit boazodolliide streassa ja lassibargguid, ja ahte dát lea okta sivain dasa go sii vuosttaldit Davvi bieggafápmorusttega huksema.

Karášjoga johttisámiidsearvi oaivvilda ahte boares areálageavahankártaid geavaheapmi ii leat buorre etihkka proseassas, ja deattuha ahte boazodoalloorohagat ieža fertejit beassat buktit dárkilat gova sisabahkkemiid viidodagas ja váikkuhusain. Johttisámiidsearvi oaivvilda orohagaid iežas čilgejumiid ferte sakka deattuhit go árvvoštallet galgá go ásahit bieggafápmorusttega vai ii.

Karášjoga johttisámiidsearvi oaivvilda stuorra huksemiid dagahit bargosajiid heaittiheami boazodoalus, ja čujuha dasa ahte BDO 13:s ja 14 A:s leat leamaš heaittiheamit Áttánjoga huksema geažil 1973:s ja Hálkavári bahčšinšilju viiddideamis 1980:s. Johttisámiidsearvi čállá ahte dáid huksemiid oktavuodas leat vihtta bearraša ferten heaitit ealáhusas, mii vástida 20 bargosaji. Johttisámiidsearvi oaivvilda oktiibuot 60 bargosaji leat jávkan dáid huksemiid geažil, ja duššefal sámi báikegottiin.

Johttisámiidsearvi eahpida šaddat odđa netto bargosajit fápmohuksema geažil, ja oaivvilda ahte jos áshahuvvojit odđa bargosajit vel, de leat dušše boazodoalu dálá bargosajiid goasttádusain. Danne sii bivdet árvvoštallat man olusat boazodoalus masset iežaset bargosaji Davvi bieggafápmorusttega geažil, ja čujuha dasa ahte boazodoallu maiddái buktá ealáhusovdáneami skohtergávppiid ja bensinstášuvnnaid bokte. Kárášjoga johttisámiidsearvi bivdá maiddái dán čielggadit, ja čállá loahpas iežaset vuosttaldit Davvi bieggafápmorusttega huksema.

Norgga Ornitologalaš Searvi (NOF) čállá reivves 27.12.2017 iežaset váruhit duohtandahkamis Davvi bieggafápmorusttega dáid čuoggáid vuodul:

- Huksen lea stuorra luonddu duohtadeapmi nátionála mihtus, ja čuohcá erenoamáš garrasit sisabahkkekeahtes luondduguovlluide.
- Huksen ii soabat bohccuid dehálaš gidđa- ja dálveorohagaiguin.
- Ásaheami váruhit vejolaš váikkuhusaid geažil áitatvuloš šlájaid, dása gullet rukseslistošlájat jievjaskuolfi (EN) ja giljobaš (CR).

NOF:s leat čuovvovaš gáibádušat váikkuhusčielggadeapmái:

- Máhttováilevašvuoda geažil guovllu luondduárvvuid birra ferte NVE bidjat garra gáibádušaid luonddufágalaš čielggademiide mat fátmastit mearkkašahtti gieddebarggu guovllus. NOF gáibida ahte gieddebargguid dahket olbmot gain lea buorre ornitologalaš máhttu, ja addá bajilgova sihke bessen- ja bárbmošlájain guovllus, mas guovdilastá gazzalottiid.
- Váikkuhusčielggadeapmi galgá čájehit váikkuhusaid lottiide ja váidudeaddji doaibmabijuid vejolašvuodaid, mat leat juhkojuvvon huksen- ja doaibmaáigodahkii.
- Váikkuhusčielggadeapmi ferte čielggadit vejolaš soahpatmeahtunvuoda rukseslistošlájaiiguin nugo jievjaskulffiin (garrasit áitatvuloš) ja giljobaččain (kritihkalaččat áitatvuloš).
- Váikkuhusčielggadeapmi galgá čilget njála vejolaš guovlogeavahusa, dása gullet váikkuhusat goddesáhpánii, vári ekovuogádaga olis.
- Váikkuhusčielggadeapmi galgá addit buori árvvoštallama ja bajilgova oktilis deattu hárrái, gč. luonddušláddjivuodálaga § 10. Árvvoštallan galgá siskkildit sihke dálá ja plánejuvvon doaibmabijuid.
- Váikkuhusčielggadeapmi galgá čilget máhttostáhtusa váikkuhusain boazodollui.

NOF čujuha bieggafámu nátionála rámmii nannámis, ja oaivvilda ahte proševttat, mat diedihuvvojit ja konsešuvdnameannuduvvojit ovdalgo bieggafámu nátionála rámma lea gárvvis, leat guovlluin gos maŋŋá váruhit huksema. NOF rávve NVE ahte ii meannut Davvi bieggafápmorusttega ohcamuša ovdalgo bieggafámu nátionála rámma lea gárvvis.

La Naturen Leve (LNL) čállá reivves 30.12.2017 ahte Davvi bieggafápmorusttet lea okta dain olu plánejuvvon ja realiserejuvvon bieggafápmorusttegiin Finnmárkkus, ja go geahčada eará doaibmabijuid nugo čáhcefápmohuksema ja ruvkedoaimmaid, de oaivvildit sii ahte doaibmabiju váikkuhusaid oktilis deattu olis, gč. luonddušláddjivuodálaga § 10, berre deattuhit ja árvvoštallat váikkuhusčielggadeamis.

LNL deattuha ahte váikkuhusčielggadeami fertejit dahkat sorjjasmeahtun ja árvvus adnojuvvon fitnodagat, main eai leat čanastagat Multiconsultii, Grenselandet AS:i ja daid oamasteddjiide.

LNL lea geahčadan dieđáhusaid ja oaivvilda dain leat olu várašumit ja boasttudiedut, nugo ee. guovllu bieggaresurssat, mo sihkkarastit elfápmolágideami ja oppalaš luondduohtheadem. LNL čujuha dasa ahte bieggafápmorsttega dieđáhusas boahtá ovdan ahte bieggafápmodieđáhusas boahtá ovdan ahte loahpalaš huksenčoavddus sáhtá šaddat earálaganin go mii lea dieđihuvvon turbiidnatiippaid, turbiidnalogu ja siskkálđasgeainnuid geinnodagaid hárrái. LNL oaivvilda dán mielddisbuktit dan ahte sis ii leat duohta vejolašvuohta árvvoštallat luondduohtheademiid viidodaga ja váikkuhusaid. LNL fuolastuvvá go doaibmaálggaheaddji maiddá vejolaččat maŋgil konsešuvdnaaddima sáhtá rievdatit plánaid ja geinnodagaid mat eat leat seamma go dat mii lea váikkuhusčielggaduvvon. LNL oaivvilda danne NVE fertet gáibidit ahte premissat mat leat fágaraporttaid vuodđun váikkuhusčielggadeamis, galget leat geatnegahttit doaibmaálggaheaddjái vejolaš joatkkabarggus.

LNL čujuha NOF ja Luonddugáhttenlihtu gulaskuddancealkámušaide áššis, ja deattuha ahte INON ja váikkuhusaid luonddušládđjivuhtii, dása gullet lottit ja hearkkes šlájat, ferte čielggadit vuđolaččat.

LNL oaivvilda norgga nannánvuđot bieggafápmus ii leat duođastuvvon dálkkádatávki, ja bivdá Davvi bieggafápmorsttega vejolaš dálkkádatávkki čielggadit lagabui.

Go lea sáhka váikkuhusain boazodollui, de bivdá LNL váikkuhusčielggadeami čilget bieggafámu ja boazodoalu fágalaš bures smihttojuvvon ja neutrála vuodu vuodul.

LNL oaivvilda Davvi bieggafápmorsttega fierpmádatlaktima leat mearrideaddjin olles prošehtii, ja bivdá NVE deattuhit servodatgoluid joatkkafierpmádatlaktim Finnmárkkus.

Fortidsminneforeningen čállá reivves 31.12.2017 ahte ferte guorahallat gávdnajit go guovllus norgga ja kvena kulturmuittut. Dasa lassin ferte čielggadeapmi maiddá fátmastit vuoiŋgalaš kulturmuittuid, namalassii ipmiloskku, árbevieruid ja muittuid historjjálaš dáhpusain. Sii deattuhit ahte bieggafápmorsttega huksemis leat visuála váikkuhusat, ja das leat eahpenjuolga váikkuhusat nugo riedja, suoivanastin, čuovgaspeadjalastin ja jiekŋabálkun.

Fortidsminneforeningen čállá ahte ferte vuhtii váldit buotlágan kulturmuittuid, ja ahte váikkuhusaid ferte čilget ja kártet, ja ferte čadáhut didoštemiid bievlan. Barggu ferte dahkat ovttas fylkkagielddain ja Sámedikkiin. Fortidsminneforeningen deattuha ahte čielggadeami vuodđun ferte leat dálá máhttu, ja ahte relevánta duođastusaid galgá geahčadit. Dás namuhit diehtovuodut nugo Kultursøk, Askeladden ja SEFRAK. Fortidsminneforeningen deattuha ahte sihke SEFRAK ja Askeladden leat dievasmeahtun diehtovuodut.

Fortidsminneforeningen čujuha dárbus geahčadit luonddu, fysalaš kulturmuittuid ja vuoiŋgalaš kulturmuittuid ollislašvuoda, ja čállá ahte eanadat ja kulturmuittut dávjá gullet oktii, erenoamážit sámi kultuvrras.

Fortidsminneforeningen eaktuda ahte dahkkojit dárbuslaš guorahallamat ovttas kulturmuittohálddahanain ja eará berošteddjiguin.

4.9 Priváhtaolbmot/eanaeaiggádat/earát

Leavvajoga duottarstohpu AS čállá 15.10.2017 iežaset leat unna fitnodagaš Deanu gielddas, mii vuodđuda iežas doaimma heasttaide, eanadollui, dárjjodeapmái, idjadeapmái ja turismii. Duottarstohpu lea doaibman ná aŋkke jahkemolsuma 1800–1900-jahkečuohtemolsuma rájes, ja dasa lassin lea leamaš doaimmas meahcebarta Geaidnojávrriis 1960-logu rájes. Leavvajoga duottarstohpu čállá iežaset sakka odasmahtán barta maŋimus jagiin, ja ahte barta dušše lea moadde kilomehtera eret plánejuvvon bieggafápmorsttegis.

Leavvajoga duottarstohpu čállá guovllu leat okta dain eanemus sisabahkkekeahates eatnamiin mat leat vel báhcán Finnmárkui, ja ahte sii eai leat gávdnan mohtorfievroluottaid jávrriid lahka, gos bivdet rávdduid. Sii oaivvildit guovllus vuhttojit unnán olmmošlaš doaimmat, ja heive bures meahceolbmuid ja vánddardeddiide, jávrebivdiide ja boazodolliide, iežaset gussiid lassin.

Jos bieggafápmorusttet duohtandahkko, de ballá Leavvajoga duottarstohpu AS dáid váikkuhusain:

- Guolástanturisttaid ja vánddardeddiid lohku, mii lea čadnon Leavvajoga duottarstohpui, njiedjá, ja ahte rávdomáddodat geahppána.
- Várreturisttaid lohku Rásttigáisái njiedjá, šaddet unnit idjadeamit sihke meahcebarttas ja Leavvajogas.
- Odda bálgáid ovdáneapmi vánddardeddiide sáhtá bisánit, omd. Gussanjárggas Leavvajohkii, mii lea guhká plánejuvnon.
- Nuorta-Finnmárkku áidna gáiságuovlu billašuvvá destinašuvdnan vánddardeddiide ja earáide geat háliidit vásihit sisabahkkekeahates luonddu.

Leavvajoga duottarstohpu ballá namuhuvvon váikkuhusaid áitit sin sisabohtovuodu. Leavvajoga duottarstohpu vuosttalda Davvi bieggafápmorusttega huksema.

Dag Hegge ja Kari Løvøy čálliba e-poasttas 4.10.2017 ahte Gussanjárgga čiekŋaliskáija plánaid oktavuodas ferte diđoštít loddemáddodaga coahkásiin/joganjálmmis, sihke bárbmolottiid ja báikkálaš lottiid vuoŋŋastanguovlluid olis.

Hegge ja Løvøy oaivvildeaba ahte dán guovllu geologiija ferte váikkuhusčielggaduvvot, sivas go leat registrerejuvnon nunatakguovllut ja dološ jiehkkeravddat Aškkasgáissás ja Nuortaborgagáissás.

Dasto bivdiba Hegge ja Løvøy váikkuhusčielggadit suodjaluvvon Sturrajoga čázádaga.

Loahpas bivdiba Hegge ja Løvøy váikkuhusčielggadeamis árvvoštallat ovddasvástádusa mii Norggas lea sisriikkalaččat ja riikkaidgaskasaččat áimmahuššat sisabahkkekeahates luondduguovlluid Norggas.

Gulaskuddancealkámuša mielddusin lea geofágalaš guorahallamat, ja fágadieđut Sturrajotnjálmmi birra Lágsvuonas.

Trond ja Arnhild Johannessen čálliba e-poasttas 31.12.2017 ahte fuolastuvvaba go relevánta guovllu áigot nuppástuhtit meahceguovllus rusttetguovlun. Jos addojuvvo konsešuvdna Davvi bieggafápmorusttegi, de bivdá Johannessen sihkkarastit oasi árvoháhkamis boahit báikegotti buorin, ee. ahte geavahit báikkálaš bargonávccaid huksenáigodagas, ja ahte báikkálaš bargonávccat maiddái vuoruhuvvojit doaibmaáigodagas. Johannessen bivdá aiddostahtit maid doaibmabargguid bieggafápmorusttet buktá, ja man galle bargosaji báikkálaš čatnasemiin sáhtá vuordit doaibmaáigodagas.

Marit Broch Johansen čállá e-poasttas 31.12.2017 ahte plánaguovlu lea árvvolaš meahcci, man geavahit sihke olbmot ja eallit. Johansen čujuha dasa ahte báikkálaš árbevirolaš luonddugeavahus lea viiddis, ee. háhkat biepmu ja ávdnasiid duodjái ja dáidagii. Johansen lea Davvi bieggafápmorusttega plánaid vuostá.

Siri Broch Johansen bivdá e-poasttas 31.12.2017 bissehít Davvi bieggafápmorusttega plánaid. Johansen oaivvilda doaibmabijus leat váikkuhusat sisabahkkekeahates guovlluide ja rukseslistošlájai, nugo rievssahii, jievjaskuolfái ja njállii.

Johansen čujuha dasa ahte guovlu Lágesvuona davá- ja nuorttabeale lea regulerejuvvon ja dulvaduuvon čáhcefápmoulbmila várás, ja ahte das leat leamaš stuorra váikkuhusat guovllu bivdui, guolásteapmái ja ealliide. Dán vuodul oaivvilda son guovllu fertet árpmihuvvot eanet fápmohuksemiin, ja čujuha dasa ahte Rásttigáissá guovlu lea dehálaš guovlu báikkálaš olbmuide ja sámi árbevirolaš meahcásteapmái.

Johansen deattuha ahte guovllu boazodoallu dárbbáša sisabahkkekeahates eatnamiid, ja ahte ealáhus jámma massá eatnamiid eará beroštumiide. Johansen oaivvilda ahte dan sadjái go ásahtit ođđa bieggafápmorusttegiid, de berre NVE baicce guovdilastit dálá čáhcefápmorusttegiid. Johansen bivdá NVE čielggadit vejolašvuodaid ođastit visot čáhcefápmorusttegiid Norggas dan sadjái go addit konsešuvnna ođđa bieggafápmorusttegiidda.

Loahpas bivdá Johansen NVE bidjat eavttuid čorgendáhkádussii jos addo konsešuvdna.

Tonje Margrete Johansen ja earát čállet reivves 31.12.2017 iežaset gullat Gussanjárgii Lágesvutnii, ja geavahit guovllu luonddu viššalit. Johansen ja earát oaivvildit ahte Davvi bieggafápmorusttega huksen lea duodalaš sisabahkken mii váikkuha luondduguvlui ja báikkálaš olbmuid luonddugeavahussii.

Váikkuhusčielggadeami prográmma oktavuodas bivdet Johansen ja earát čuovvovaččaid:

- Galgá čadahit biologalaš guorahallama, dása gullet fauna ja flora, olles guovllus, ja maiddáii árvoštallat man láhkái bieggafápmorusttet oktan fierpmádatlaktimiin váikkuha šlájaide.
- Guovllut Aškkasgáissás, Vuonjalráššas ja Vilgesráššas leat bakteguovlu/juovva duolbaeatnamis. Ferte guorahallat berre go guovllu suodjalit dánlágan luondduhámi geažil.
- Váikkuhusaid báikkálaš ja bárbmolottiid bessenminstariidda berre čielggadit, dása gullet mearralottit ja gálašeadjilottit plánejuvvon kájarusttega lahkosiin Gussanjárggas.
- Galgá čilget Norgga geatnegasvuodaid áimmahuššat sisabahkkekeahates luonddu.
- Visuála váikkuhusaid ferte čielggadit.
- Ferte čadahit arkeologalaš guorahallamiid bieggafápmorusttega, fierpmádatlaktingeinnodagain ja Gussanjárgii plánejuvvon kájarusttega plánaguovllus.
- Ferte árvoštallat leat go čiekŋaliskáijas Siskkit Lágesvuonas váikkuhusat lussii ja eará mariidna šlájaide čázadagain Gussanjárggas.
- Ferte čielggadit mo prošeavtta áigot ruhtadit, dás ferte boahit ovdan lea go doaimmaálggaheaddjis ekonomii ja sihke prošeavtta čadaheapmái, doaimmaáigodahkii ja guovllu čorgemii go doaimmalohpi nohká.
- Ferte čilget geas lea ovddasvástádus máhcahit guovllu álgodillái go bieggafápmorusttet loahpahuvo.
- Váikkuhusaid boazodollui ferte čielggadit.

Øyvind J. Johansen čállá reivves 20.12.2017 ahte Aškkasgáissás, Vuonjalráššas ja Vilgesráššas lea erenoamáš luondduhápmi, bakteguovlu/juovva duolbaeatnamis. Johansen bivdá guorahallat man olu dánlágan luondduhámiit gávdnojit Norggas, ja ahte ferte árvoštallat galgá go dán guovllu suodjalit.

Johansen aiddostahtá ahte boazodoalu areálageavahankárttat leat boarrásat, ja ahte dáid ferte geahčadit ovtas boazodoallorohagain.

Johansen čujuha dasa ahte eai leat guorahallan guovllu biologalaš šláddjivuoda, ja oaivvilda fertet guorahallat mat ealli-, lodde- ja šaddošlájat leat guovllus, ja árvoštallot váikkuhusaid dáid slájaide.

Čujuhuvvo dasa ahte bieggafápmorusttet lea plánejuvvon Norgga stuorimus oktilis, sisabahkkekeahtes meahcegevuoi, ja Johansen bivdá árvoštallat mat geatnegasvuodát Norggas leat áimmahuššat ávdin ja sisabahkkekeahtes luonddu.

Go lea sáhka káijarusttegiin Gussanjárggas, de čujuha Øyvind Johansen dasa relevánta gáddeguovlluin leat kulturmuittut, ja bivdá dáid kártet. Dasto oaivvilda son guovllu leat bivnnuhis vándardanguovlun báikkálaš olbmuide ja turisttaide, ja ahte káija- ja industriijaguovlu billista menddo olu loaktima.

Odd Oskarsen čállá reivves 30.12.2017 iežas plánaid vuostá, ja son oaivvilda ahte buvttadit elrávnnji Supmii/EU:i, mielddisbuktá ahte doaibmabijus eai leat servodatlaš váikkuhusat árvoháhkamii Finnmárkku álbmogii. Oskarsen deattuha ahte stáhta ja stáhtalaš fitnodagat eai leat goassige oamastan Finnmárkku mehciid, muhto ahte dat baicce gullet álbmogii. Oskarsena vuodul finnmárkkuláhka ásahevvi máhcahit giddodatvuoigatvuoda álbmogii, ja dát riekteproseassa ain lea jođus. Čujuhuvvo dasa ahte diedáhusas čuožžu ahte Finnmárkkuopmodat (FeFo) stivre Finnmárkku fylkkagiella ja Sámediggi. Oskarsen deattuha ahte dát ii leat riehta, ja ahte fylkkagielladas ja Sámedikkis ii leat gohččunváldi FeFo hárrái.

Sarina Saraksen čállá reivves 21.12.2017 ahte juovlanigá ássá Rásttigáissás, ja ohcala doaibmaálggaheddjis jearaldaga friddja ja ovdagihtii addon miehtama prinsihpaid hárrái doaibmabijuid oktavuodas sámi guovlluin. Son lea plánaid vuostá, erenoamážit boazodoalu ja meahcásteami olis.

Siljá Somby, Somby-bearraša ovddas, čállá reivves 31.12.2017 ahte sii Rásttigáissá várreguovllu ja dan áidnalunddot oskkolaš mearkkašumi vuodul sámi kultuvrii vuosttaldit huksema guovllus. Sii oaivvildit huksema guovllus rihkkut dološ vieruiduvvanrievtti, mii boahá dološ áiggi rájes geavaheamis.

Somby čujuha dasa ahte várreguovllu bassivuohtha lea vuđolaččat duodaštuvvon iešguđetlágan historjjálaš čállošii, maiddá sámi kultuvrra olggobeale, sihke norgga ja suoma bealde. Dasto deattuha Somby ahte gávdnojit mearkkašahti olu kulturmuittut dán guovllus.

Somby čujuha ON 1966 konvenšuvdnii siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra, ILO-konvenšuvdnii nr. 169 ja ON julggaštussii eamiálbmogiid vuoigatvuodaid birra, ja deattuha ahte sii dáid álbmotrievttálaš suodjaleami vuodul árbevirolaš oskkoldatdoaimma birra vuosttaldit buotlágan sisabahkkemiid Rásttigáissás ja dan lahkosiin.

Monica Sommervik ja earát čállit reivves 20.9.2017 iežaset čállit sin ovddas geat leat fárren eret Gussanjárggas, ja čilgejit sin oainnu dasa ahte Davvi bieggafápmorusttega vejolaš ásaheamis ii leat miige ávkkiid Gussanjárgii ja eará gilážiidda Davvisiidda giellada siskkit guovlluin. Sommervik ja earát oaivvildit Davvi bieggafápmorusttega vejolaš huksen dagaha stuorra luondduohtademiid sisabahkkekeahtes luonddu, ja das leat negatiivvalaš váikkuhusat boazodollui, ja bivdet prošavtta loahpahuvtot.

Juha Tervo čállá e-poasttas 26.10.2017 ahte vaikko bieggafápmu lea buhtes energiija, de ii berre huksejuvot bieggafápmorusttet gosa ihkinassii. Son oaivvilda ahte bieggafápmorusttet ii heive meahccái, ja guhkkín eret Detnui.

Rolf-Erik Poppe, Lars Thomas Poppe, ja Trygve Poppe čállit reivves 28.1.2018 ahte jos Davvi bieggafápmorusttet duohtandahkko, de doaibmabidju geahpeda ovttá dain stuorimus ávdinlágan

guovlluin Norggas. Poppe ja earát čállet iežaset vánddardan guovllus, ja dat ahte luondu lea sisabahkkekeahhtá ja áibbas ávdin lea guovllu erenoamášvuohta. Sii oaivvildit bieggafápmorusttega háddjet guovllu ja billistit ávdin eanadaga vásáhusa. Dasto oaivvildit sii Davvi bieggafápmorusttega oidnot viidát ja rievdadit guovllu mihtilmasvuođa. Gulaskuddancealkámuša mielddusin lea kárta mii čájeha guovllu sturrodaga INON-oktavuođas, ja Fjell & Vidde-artihkal (2004) mii máinnaša sin mátkki guovllus.